

Holger Edlund och Rambergstorp

Holger Edlunds levnadsöde är märkligt. Idag är han närmare nittio. Under många år var han verksam som präst i Svenska kyrkan bl a på Gotland och som kyrkoherde i Skultuna. Då hade han kommit långt. Han började nämligen sitt liv som barnhusbarn i Linköping. Föreståndare för hemmet var Georg Zedén, en f d officer som vuxit upp på Rambergstorp. På somrarna fick barnhemsbarnen vistas på hans föräldrars gård vid Bonderydsjön.

Så småningom blev Holger Edlund Georg Zedéns fosterson. Förmodligen upptäckte denne pojakens begåvning och uppmuntrade honom att studera. Rambergstorp blev för Holger paradiset, som han alltid återvände till så länge han orkade. Efter Georg Zedéns död fick Holger arva den gamla undantagsstugan, som en gång flyttats från Mellangården och där Georg bott som pojke, samt stugan vid sjön där barnhuspoj-karna bodde på somrarna.

Under flera år skickade Holger regelbundet artiklar till Östgöta-Bladet, i vilka han beskrev sina tidiga år på Rambergstorp. För den som vill veta mer om livet förr i skogsbygden är dessa en synnerligen värdefull informationskälla. 41 artiklar finns samlade här.

Georg Zedén beskrivs kärleksfullt i nr 34 och 38. Han och modern Klara, som blivit änka, bodde då i den lilla undantagsstugan på Mellangården. Senare gifte Klara om sig med Alfred Lack, som kommit tillbaka från Amerika med pengar på fickan. Norrgården (Ödegården som Holger kallar den) var på den tiden bara ett torpställe under Mellangården. Alfred byggde den nuvarande mangårdsbyggnaden och lät uppföra flera andra byggnader samt utvidgade åkerarealen. (se nr 30). Gården blev något av en samlingspunkt och firandet av Klaradagen en av sommarens stora händelser (nr 10 och 40).

Klara och Alfred fick tre barn: Hilda, Enny och Gustav. Nuvarande ägare till gården, som nu endast är sommarbostad, är Holger, samt Klaras och Alfreds barnbarn och barnbarnsbarn.

Stamgården Mellangården (beskriven i nr 35) är idag helt återerövrad av skogen. Där finns dock fortfarande kvar den gamla grå stugan från 1840, som var gårdens huvudbyggnad. Vid stugan växer en mäktig kaukasisk ädelgran planterad 1890. Victor Fredriksson, skicklig trädgårdsmästare och född i stugan, hade själv dragit upp granplantan från frö. Granen är nu fridlyst. Den som vill läsa mer om Mellangården hänvisas till "I Rökstenens bygd" ss 128-136, där Holger Edlund skriver om gårdens historia.

Ödeshög september 1995

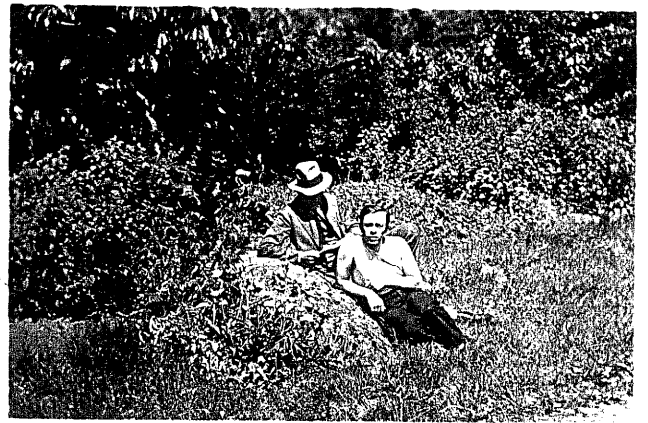
Ulla Baugner

Georg Zedén
på Rambergstorp

Holger Edlund

Georg och Holger
på Rambergstorp

klarakaffe

Till sommarlovet förr på ödegården

VILKEN VÄNTAN man hade som skolpojke att fortast möjligt efter examen få komma ut till landet, till det efterlängtdade sommarstället! Inte betydde väderleken något för humöret om det också störtregnade den dag vi skulle resa med järnväg till den långa sommarvistelsen på ödegården. Jag minns en sommarmorgon, som vi bestämt för avresa, hur regnet störtade ner. Men nog var jag vakent i ottan och gläntade försiktigt, tidigt på sängkammardörren, där husets herre och fru lågo och undrade, om vi inte skulle stiga upp och göra oss i ordning för avresa. Inte kunde jag begripa, att det inte blev någon resa den morgonen. Väderleken tog man inte i beräkning i ungdomens år. Den betydde så lite. Regn och rusk var ingenting, som kom hindrande i vägen för resa till sommarstället. Jag tror inte den där upplevelsen och känslan för det härliga sommarlovet på landet finns kvar i våra dagar. Det var ju en upplevelse utan like att få lämna stadens hulk och stör. Och vad man fantiserade, innan man kom iväg. Så och så stora fiskar skulle man dra opp. På den och den sten skulle man stå. Med ett sagt — det var med stora förväntningar man gav sig iväg, när resdagen äntligen kom.

EN SOMMAR RESTE VI för ovanlighetens skull över Mjölby och fortsatte med Mjölby—Hästhalmens järnväg till Rök. Kan ej erinra mig, vad det nu berodde på. I vanliga fall för vi alltid med MÖJ till Ödeshög. Vid Röks station mötte två fjädervagnar med körsvennerna Albert i Åsgårda och Karl August Stark i Långmossen. Där stod hästarna bundna vid järnstängerna, fastnidade vid bastanta stenstolpar. De där attiraljerna fanns alltid förr vid stationerna ute på landet. Först blev det en hälsningsceremoni: God dag, god dag, hur står det till osv. Så började pålastningen. Vad mycket som kunde få rum på de där vagnarna. Hela sommarutrustningen och en hel del matvaror. Man kunde inte komma ner till handelsboden så lätt och bekvämt som nu. Därför hade vi med oss en del matvaror såsom mjöl, gryn, kaffe, socker m. fl. varor. De äldre tog plats i vagnarna. Vi ungdomar släpptes lösa som djuren till sommarbetet och försvann snart i terrängen. Vi försökte oss på genvägar, minns jag från den där gången, när vi började vår vandring från Röks station, upp mot ödegården. Särskilt påminner jag mig denna vandring, att vi gick vilse och kom fram till ett främmande ställe för oss. Jag kan ännu se huset, där vi steg in och frågade efter vägen. Somliga saker etsar sig in i ens minne från ungdomsåren.

Man såg ju med andra ögon än nu. Allt var så stort och nytt. Nu efter många år har saker och ting fått mindre proportioner. Naturligtvis bad vi om vatten att dricka på det där stället med beräkning, att vi kanske kunde få saft. Det hände nämligen så ibland. Men den här gången fick vi vad vi bad om, vatten. Så blev vi visade den rätta vägen och anlände så småningom till bestämde scorten efter många

upptåg och diverse påhitt under vandringen.

KOM VI FRAM till eftermiddagen hade vi ett väldigt sjå för att nödortfittig installera oss för den kommande natten. Efter en provisorisk måltid, i regel mjölk och smörgås (vi hade med oss en kruk mjölk från stan) tog vi våra madrassvar och gick till Åsgårda eller någon annan gård för att få våra bolstervar fylla med halm. På dessa låg vi sedan hela sommaren. När hemresan förestod, var bolstervarnas innehåll i småmullor och färdigt att tömmas ut. Hemkomna fick vi reda till vårt sovläger. På den tiden låg vi på golvet. Det betydde ingenting för en pojke. Man sover lika gott ändå. Visst var halmen litet vass och hård först men så småningom låg man ut den. På ankomstdagens första kväll måste vi också gå och hämta mjölken, innan vi kunde komma till vila. Men allt hade nyhetens behag. Allt var nytt och underbart. I regel blev det dåligt med sömnen den första natten. Man hade ju huvudet fullt av planer och idéer för alla sommardagarna. När morgonen kom, gick vi ner till vår stora tvättbalja, jag menar ner till sjön och gjorde vår morgontvättning. Det blev så varje dag under sommarlovet.

En annan viktig sak vi hade att bestyra dagen därpå var att skaffa potatis. Vi tog en säck under armen och vandrade till olika gårdar för att höra, om vi kunde få köpa potatis. Efter diverse förfrågningar lyckades vi till sist få vårt potatisbehov ordnat och vandrade så hem med våra säckar på ryggen. I regel var det en rolig vandring med olika poängar och upplevelser. Och vi tog god tid på oss. Hade inte alls någon brådska. Så kunde då vårt långa sommarlov begynna under härliga dagar. En sommar, som vi hade längtat efter intensivt och i vars olika dagar av skiftande upplevelser, vi skulle vandra in.

H. E.

Ragggarbråk på Rinnafest

Lördagskvällens fest i Mossebo, Rinna, stördes av ett 40-tal raggare, som från angränsande trakter av Östergötland och Småland hade kommit dit. Då de ofredade en del av den övriga publiken och uppträdde störande alarmerades Ödeshögspolisen, vars närvaro under återstoden av kvällen lugnade ner det hela. Några anhänganden behövde ej göras.

Senare på natten kallades polisen tillbaka till festplatsen, där en parkerad bil blivit skadad.

Natten till söndagen fick polisen även ta hand om en trafikolycka i Mossebo, där en personbil från Vetlanda med sex ynglingar råkat illa ut. Vid Mossebo affär, där vägen tar av mot Sommen hade bilen haft för hög fart i kurvan och gick ut i terrängen. Bilen blev totalkvaddad men ingen av de åkanle skadades. De sex ynglingarna hade besökt festplatsen i Mossebo men hörde ej till de ovannämnda raggarna.

Regn

Paraplyerna kon

Ungdomsföreningen Morgonstjärnan inom Röks baptistförsamling hade på söndagen anordnat sin sedvanliga friluftsfest i Sättra äng. Tillslutningen var i år något mindre än tidigare kunnat vara fallet, men den ostadiga väderleken hade givetvis sin skuld härtill. Förmiddagsmötet kunde emellertid hållas i det fria, men eftermiddagens hölls i det rymliga tältet, som nu en tid varit uppsatt på platsen. Där blev utrymmet till trängsel fullbelagt och många fick stanna utanför under skydd av sina paraplyer eller bli sittande i bilarna, som i ganska stort antal kunde parkeras in i närheten av tältet. Högtalaranläggning sörjde för att även denna del av publiken kunde följa med vad som förekom i programmet. Sammanlagt beräknas drygt 500 personer ha deltagit i eftermiddagsmötet, men vid tidigare tillfällen, då vackert väder rått, har besöksantalet kommit upp till omkring 1.000. Förmiddagsmötet inleddes

Missionsdagens högmässa

i Ödeshögs kyrka förrättades av komminister Sture Losjö som predikade över dagens text. Som postludium spelade kantor Ida Wästlund fuga i B-dur av J. S. Bach. Missionskollekten inbringade 280 kr.

Lördagskvällens helgmålsbön

i Ödeshögs kyrka hölls som orgelandakt. Kantor Ida Wästlund spelade Preludium och fuga i G-dur av J. S. Bach samt Preludium i C-dur av Buxtehude. Komminister Sture Losjö förrättade altartjänst och som postludium spelade kantor Wästlund Jesus jag ej lämna vill av J. G. Walther.

En märklig trotjänargärning

avslutades då lokalstyrelsen för Adelövs Sparbank och styrelsen för Tranås Sparbank i samband med en festlighet i restaurang Gyllene Uttern avtackade kamrern i Adelövs Sparbank, Albert Andersson i Gallemålen, för en 43-årig tjänst i banken, ett uppdrag som han lämnat sedan Adelövsbanken uppgått i Tranås Sparbank. Ordförande i lokalstyrelsen, Adelövs Sparbank, tidigare bankens direktör, Carl Fritzell, framförde tacket till den avgående kamrern för den långa, trogna och väl utförda tjänsten i banken och ordföranden i Tranås Sparbank, köpman Algot Gustafsson, talade också och överlämnade en minnesgåva till hr Andersson. Även direktör Gunnar Berggren i Tranås Sparbank framförde bankens tack till kamrer Andersson.

Från St Åby skogsbygd: Minnen från ödegården

□ Jag har åter tillbringat några dagar på ödegården. Hade tur med vädret med undantag av ett par åskknällar första eftermiddagen. Dessa knällar erinrade mig om ett våldsamt åskväder, jag tror det var 1928 i augusti. Det svepte fram över sjön och ödegården. Det var nog det värsta åskväder jag varit med om. En del av de sommarvistande pojkarna var ute på andra sidan sjön och metade. De var vid sk "Jonstorpbergen". Blixten ljungade över sjön, o åskan brakade våldsamt. Karl Karlsson, numera målarmästare i Linköping rodde över mitt i det svåra åskvädret och hämtade en del av pojkarna. Vi andra sprang runt viken, allt under det åskan dånade och blixterna korsade rymden. Alla kom vi välbehållna in i stugan.

Men strax efter det pojkarna lämnat båten, slog åskan ner i en björk vid båtstället. Blixten splittrade björken och vräkte upp stora stenar och gick tätt intill båten ner i vattnet. Längre upp vid sidan av vägen ner mot sjön slog blixten ytterligare ner i en björk. Det åskvädret glömmar jag aldrig. Jag kan se det framför mig än i dag. Vi var ganska darriga alla, som satt i rummet under det ohyggliga åskvädret. Från i huset tog av sig guldringarna. Hon sade, att guld "drog". När åskvädret antligen var förbi, gick vi ut i den friska, rensade luften, glada och tack samma, att ovädret var över.

□ På ödegården har vi också en stuga, som blivit kalla "Lilla stugan". Den var ursprungligen byggd vid Mellangården som undantagsstuga. Den uppförde ägaren till Mellangården åt sig 1860. Han skulle bo i den, när han överlämnade gården i yngre händer. Denne ägare hette Sven Svensson och var född 1788, alltså under Gustaf den III:s tid.

Jag tänkte på när den blev flyttad till ödegården. Det var 1920. Äldste sonen på ödegården lät flytta den som minne av sin barndom där. Hans mor, som var änka och han, hade bott i den under några år. Den ligger vackert med en betagande utsikt över sjön. Den 14 augusti 1920 var den så pass färdig att det första kafferepet kunde hållas där. Och det hölls på förmiddagen. Året därpå 1921 den 17 augusti blev "Lilla stugan" högtidligt invigd i närvaro av 34 personer. Det var härligt väder och trivsamt.

□ Jag såg på de gamla fruktträden på ödegården. De ser risiga, mossiga och skröpliga ut. Det är länge sen de planterades. De har sett sina bästa dagar. De gamla träden är minst 85 år gamla. Ödegårdens byggare fick hjälp med att plantera dem av framlidne Wiktor Fredriksson i Sotäng under slutet av 1800-talet. Han var en kunnig trädgårdsmästare, som lärt sitt yrke vid flera trädgårdar. Redan 1889 hade han tagit plats som trädgårdsmästare vid Qvisbergs gård intill Vadstena. Han berättade, att där hade han fått lära sig fint trädgårdsmästeri. Där fanns växthus och vinhus. I oktober 1889 stod han första gången som trädgårdsmästare på Motala torg har han berättat i brev till sin kusin.

Den 17 februari 1890 skrev han vidare till sin kusin: "Vi börjar nu att få mycket att göra här. Vi har lagt de tidiga drifbänkarna och snart får vi börja på att plantera om krukväxter och ympa törnrosor. Wiktor Fredriksson var en utmärkt trädgårdsmästare. Han deltog i olika utställningar ifråga om fruktsorter. Bland annat i trädgårdsutställningen i Linköping på 1920-talet. Han blev landstingsman, ja även uppsatt som riksdagsmannakandidat. Så kunde de

i. Sammanlagt går det att placera 70 personer samt dessutom extra platser. Vi fann fru Kerstin Gustafsson i färd med att lägga sista handen vid gardiner och draperier helt i fäng med den övriga inredningen.

Lokalen ger ett solitt och hemtrevligt intryck och på söndag skall den återinvigas för sitt ändamål. Förbättringen drar en kostnad av i runt tal 30 000 kr varav 8 000 kr har satts undan för reparation.

Byggnadsnämnden i Ödeshög har medgivit följande bygglov: Kenneth Johansson för egna hem på Baste-kullen, Gullringshus för egna hem i Trehörna. Anne-Charlotte Foklin för tillbyggnad av enfamiljshus i Bonde-ryd och Aldor Johansson för garagebyggnad i Trehörna.

Ödeshögs lottakår på Vadstenabesök. Ödeshögslottorna, 19 till antalet har besökt lottakåren i Vadstena. Efter kaffesamkväm besågs den nya kyrkan. Man deltog även i minnornas mässa.

Församlingsdag för pensionärer

På söndag är det Ödeshögs församlings tur att fira en församlingshögtid. Samlingen sker i kyrkan till högmässan med nattvardsgång. Efteråt står Ödeshögs kyrkliga missionsskyffeling för värdskapet vid ett samkväm i Församlingshemmet. Bl a kommer här en damkör att sjunga. Vid högmässan kommer den nyvalde kyrkvärden Charles Borr-bäck att hälsas välkommen. Särskilt inbjudna är församlingens pensionärer men även övriga församlingsbor och intresserade är naturligtvis välkomna till kyrkan.

gamla fruktträden påminna mig om tider, som flytt. Ja, den gamla ödegården ur full av minnen från flydda tider om händelser och personer.

H E

Från St Åby skogsbygd: Minnen från stigen längs sjön

Vid mitt senaste besök på ödegården var det ljuvlig sommar med blomsterprakt och vacker fågelsång. Livgivande regn hade gjort underverk. Jag gick ner i "Lyckan" vid sjökanten. Liksom i min barndom fick jag syn på de där smörblommorna, som egentligen i floran kallas smörbollar. De var högresta med gula bollar. De tillhör Ranunculussläktet. I den här trakten kallas de "Bullerblomster". De lyste, strålade bland andra blomster. Men de syntes tydligast genom sin skarpa, gula färg.

Därnere i "Lyckan" gick förr en mycket upptrampad gångstig längs sjöstranden. Den gick först till "Sjöfälla", där vi brukade bada. Nu är badstället övergivet. Det är bara stenar överallt. Badstället i min barndom var omramat av en vasskant. Därinnanför höll man sig. Utanför var det djupt. Här var förr muntra skratt, plaskande, simövningar och konst i vattnet. Detta her nu till gångna tider och minnets värld.

Den där stigen kunde man sedan följa till en mycket använt metaställe, "Hustaket". Nedanför var bråddjupt. Så är det än i dag. Stenen liknar faktiskt ett hustak med gavel. Man måste sitta längst upp på takåsen för att kunna meta. Ibland kun-

de man få stora, fina siklöjor där.

Fortsatte man stigen längs sjön kom man till ett båtställe, som vi brukade kalla "Svenssons nya båtställe". Det var närmare för Jon Sfenisson i Mellangården att gå ner till sjön dit. Där hade han sin båt för fisketurerna och kräftfisket.

Svensson hade haft ett annat båtställe förut. Det låg längre från gården. Vägen till det nya båtstället gick från Mellangården över den sk "Knutalyckan", en odling mitt i skogen. Platsen, där det nya båtstället låg, kallades "Sjöbacka". Fortsatte man stigen jämte sjön kom man till "Abborrstenarna". De gamle berättade för mig, att namnet kom därav vid notdragandet genom den myckenhet av abborrar man fick just där.

Man drog not i sjön under 1800-talet. Jag har själv varit med om storfångster där. En julimorgon 1928 hade vi en väldig fiskelycka. Vi metade, Josef Lagerström, yngste sonen på ödegården och jag. Den morgonen kom ett storväxt abborrstim förbi o napade så intensivt. Till sist förlorade vi våra krokar. Vi hade inga i reserv. Men fiskelyckan blev utomordentlig lyckad. Sedan dess har jag aldrig varit med om något liknande. Det var en engångsföreteelse.

Gick man stigen längre fram kom man till en liten utskjutande udde, som gick under namnet "Fätorget". Där brukade ungdjuren samlas förr. Men detta hände under 1800-talet. Nu för tiden är udden igenvuxen. Förr var det en ganska stor öppning där. De gamle tyckte, att det liknade ett torg. De tänkte väl på torget i Ödesbög.

Sedan slutade stigen jämte sjön vid ett båtställe till Södergården. Därifrån gick vägen brant uppåt till Södergården. Sedan hade man en lång väg ner till sjön. Vi ungdomar från ödegården brukade i min ungdom plocka bär i häradsallmanningen tillsammans med ungdomarna från Södergården. Efter slutad bärplockning, brukade vi bada tillsammans där. Vi simmade väl inte så långt först.

Med åren blev simkunnigheten bättre. Jag minns, när en av ungdomarna, Maj Jungner från Norrköping sam över till andra stranden, till den sk "Store ö". Det tyckte vi var ett mästestycke. Så småningom kunde vi det också. Den gamla stigen längs sjön gav mig många glada minnen, som hör till gångna tider, ja, lyckliga tider.

H E

Från Stora Åby skogsbygd: Vintrar förr på ödegården

Vår vinter är besynnerlig denna säsong. Vädret skiftar och varierar så fort. I min barndom, när jag vintertid vistades på ödegården, inte var det då så snabba växlingar i vädret. Vintervädret var absolut mera stadigt. Visst kom det en mildvädersdag ibland. Och snö fanns det gott om. Jag minns, hur höga snövallar kantade vägen till ladugården från boningshuset. Jag minns, hur röken från skorstenen på huset steg rakt upp i den kyga vintermorgonen.

En vinterdag kunde te sig så här på ödegården i min ungdom. Det första var att gora upp eld i den öppna spisen i köket. Snart flammade en värmande brasa, och den trebenta kaffepannan sattes fram under elden. Först hade man tänt fotogenlampan, som hängde i kökstaket. Det lyset räckte på den tiden. Man var ännu inte bortsämd med elektriskt ljus däruppe i skogsbygden. Vid det ljuset från fotogenlampan fick man utföra sina sysslor i köket. Ögonen var vana vid det skenet, och det gick bra. Medan kaffet kokade i köket, gjorde man upp eld i de tre kakelugnarna, som fanns i huset. I dem eldade man med björkved, torr och fin.

Jag kan ännu höra, hur kakelugnsluckorna darrade, när brasan tog riktig fart. Tänk, att man så många år efteråt kan få liksom en förnimmelse av detta. I de tidiga vintermorgnarna var jag inte med vid mjölkningen. Men vid kvällen brukade jag få följa med till ladugården. För min inre syn kan jag se den upplogade vägen från boningshuset till ladugården. Höga snövallar vid sidorna. Aldrig blev det barmark så där fort som nu. Nej, snön låg hela vintern. Visst kom det en mildvädersdag någon gång, men inte gick snön bort för det. Det var så pass mycket snö, som tålde en mildvädersdag. Och sjön nedanför

var för det mesta täckt av ett snötäcke.

Att få vara med vid mjölkningen på kvällen var särskilt roligt. Ljuskenet från fotogenlampan fladdrade när vi gick in till ladugården. När vi kom in, så hängde vi den i en krok i taket i fåhuset. Hästen Dolly gnäggade glatt, när vi kom in. Korna vände på huvudena och råmade så smått. De visste, att det var mjölkningsdags. Jag kan ännu höra, hur de första mjölkstrålarna trummade mot botten i mjölkhinken. Kalven gjorde små ystra språng i sin kätte, ty den visste, att det skulle vankas spenvarm mjölk. Och nassen i sin stia grymtade förnöjt i avvaktan på sin matranson. Dessutom fick den också en liten skväft av den spenvarma mjölken. Från en lucka i höskullen kastades ner hö till nattfoder åt djuren.

Några vattenhinkar stod fyllda med vatten. Det vattnet hade hämtats opp från brunnen nedanför ladugården, medan det var ljus. Av det vattnet fick alla djuren till natten. Så var allt klart. Mjölkningen avslutad, och djuren hade fått sitt. Så vandrade vi i lycktans sken från ladugården in i värmen i boningshuset.

Jag minns de där blixtrande kalva vinterkvällarna. Stjärnorna över

sjön blänkte och glimmade. Ibland, när det var särskilt kallt, hördes dova knallar från sjön. Det var isen, som frös ännu tjockare. Inne var det skönt och rogvande. Stundom knäpp te det i husknutarna av kolden.

Äldste sonen brukade alltid varje juldagsmorgon fara till de gamla på ödegården. I en almanacka från 1918 står antecknat. Gösta Andersson, Sotäng mötte vid Röks station med släde. Tredjedagjul står följande: Yrväder. Från hans resa julen 1920 står följande noterat: Väder, drängen på ödegården mötte med Dolly och släde i Ödeshög. Återården 1918 till Rök släde med släde, och skjutskärn var Albin i Murartorpet. De här sista raderna talar om snö och kyla. Precis som vi vill, att vintrarna ska vara:

H E

Vinterminnen från ödegården

Original för Östgöta-Bladet av **HOLGER EDLUND**,
Götlunda.

Kring ödegården är det nu för tiden tyst och stilla under vintertiden. Men annorlunda var det förr. Under kalla klara vinterdagar steg röken rakt upp ur skorstenen på mangårdsbyggnaden, det lyste om kvällarna vänligt och inbjudande från fönstren, på den öppna spiseln i köket flammade elden värmande och livgivande. Så där var det förr, när de gamla levde och utförde sina dagliga sysslor. Då stannade ofta en släde utanför eller en enkel skogskälke. Det hördes på långt håll, när någon vägfarande kom genom klockornas pinglande. Det var goda vänner och bekanta, som kom för att gästa eller bara titta in, när man for förbi till de olika små ställena runt omkring.

En gång minns jag for vi med tåg till Mjölby och därifrån for vi mot Hästholmen samt steg av vid Röks station. Det var vinter och kallt med mycket snö. När vi steg av tåget, som ångade vidare mot ledaslätt, väntade naturligtvis släden med Dolly för. Först

blev det att hälsa och lägga på ressakerna i släden och så sätta sig i själv. Jag kan ännu minnas hur roligt och spännande det var. Väl omstoppad med fällar och med fötterna instuckna i höet på slädens botten begynte färden mot skogsbygden. Inte var det nån biltrafik, som störde slädfärden. Men vi mötte andra slädar och flera timmerlass. Det blev ett nickande och igenkännande mellan körsvennerna, ja ibland stannade vi för ett kortare samtal. Visst nöp det i skinnet av kylan, men roligt var det. När vi kom närmare ödegården, minns jag, hur körkarlen pekade upp mot Ingabola, där förr Fina och Johan och Alfred bodde. Det var något särskilt han ville tala om. Tänk att denna minnesbild ännu kan stå så livligt för min inre syn. Somliga minnesbilder likasom etsar sig in i ens inre och stannar där hela livet. Körsvennen ville tala om för oss, att gamla mor i gården slutat sina dagar. Och nu är bara Fina kvar av de gamla, som förr bodde i Ingabola by. Ja, Finas hem var för oss ungdomar, när vi på somrarna gick till St. Åby kyrka, ett angenämt och uppskattat rastställe. Vi bad om vatten för att styrka oss för den långa promenaden till kyrkan, men vi fick alltid saft och mest efterlängtat var Finas härliga körsbärssaft. Att vi bad om vatten att dricka var just tanken- kanske vi får körsbärssaft. Många somrar och vintrar har svunnit sen dess. Nu åter till slädturen. Från Ingabola var det inte långt till ödegården. Vi for förbi Dalen, Fallströms gamla ställe, på höger sida skymtade vi också Åsgårda. I den ena gården bodde Johan och Klara. I den andra Bergs. Nu var det inte långt fram till gården. Men innan vi kom fram, passerade vi den gamla torvestugan, där Erland en gång bott. Den var grå och hade torvtak på vilket växte taklök. Skorstenen bestod av stenar staplade på varandra.

Jag tror inte, att något murbruk sammanband dem. Erlands gamla stuga bestod egentligen av ett enda boningsrum med den stora öppna spiseln. Så stod ännu stugan kvar i min barndom. Vid skenet från den öppna spiseln satt han om vinterkvällarna och slöjdade. Bordet, stolarna, byrån, utdragssoffan, ja ramen kring spegeln hade han själv tillverkat. Skeden av trä med vilken han åt rågmjölgröten, som ofta kallades slätgröt, om kvällarna var även gjord av hans hand. Även en del andra husgeråd var hemmagjorda. Den gamla handkvarnen på vilken han malde sitt råg- och kornmjöl var tillverkad av hans idoga hand. Denna kvarn var den sista av de saker, som stod kvar i stugan, när den äntligen skattade åt förgängelsen och revs. Mitt emot rummet låg ett annat rum, ett s.k. kallrum. Det saknade eldstad och kunde därför bara användas under den varma årstiden. Det rummet fick under den kalla tiden tjänstgöra som ett slags skafferier. Därinne stod mjölkskvätten, som ingick i hans förmån som torpare och även andra färskvaror han kunde få stundom.

Så var vi då äntligen framme. Vad det var skönt att få komma in i värmen. Jag minns ännu, hur roligt det var om vinterkvällarna att få sitta vid den öppna spiseln. Gamle Alfred brukade om kvällarna, när han varit i skogen om dagarna, gärna sätta upp fötterna på spiselhällan och värma dem. Så där fick jag också göra och tyckte det var underbart. När vi satt så där om kvällarna, knackade det på köksdörren och in steg Kalle Nord från Mellangården. Han var på hemväg från någon körning och brukade rasta en stund o. värma sig hos oss. Hans plats brukade vara på vedlåren och därifrån fick han också del av värmen från spiseln. Han var munter och glad. Vi fick en angenäm pratstund, när han kom farande på sin skogskälke förbi. Från Mellangården, där han var arrendator, flyttade han till Göteryd.

Nu så här efteråt framstår slädfärderna under vinterdagar och kvällarna framför elden på den öppna spiseln som ljusa, vackra bilder, som aldrig mer kommer tillbaka. Det är sparsamt i våra dagar med bjällerklangen under frostiga vinterdagar. Att sitta så där i lugn och ro efter dagens id och möda framför den flammande brasan är ett dyrbart, oskattbart minne.

Vinterliv förr på ödegården

För Östgöta-Bladet av HOLGER EDLUND, Götlanda.

AVEN DENNA ARTIKEL erinra om vintrar förr på gården. Jag minns, att ndom for vi med tåg till Öshög på Östergötlands Mellta järnväg, som den då för en kallades. Det var en lång på iakttagelser utmed lin, spännande järnvägsresa. t var byten vid Bränninge,

Klockrike, Fornåsa, Vadstena, ja stundom också vid Hästholmen. Många stationer var det och mycket att titta på. Men så äntligen pustade ångloket in på Ödeshögs station. Där stod släden o. väntade på oss. Dolly var ivrig att få vända hemåt. Hon tänkte på krubban med det goda höet från Drabo Kulla och Lyckan. Innan det bar av på allvar, var vi inne hos handlaren och hämtade varor. Det kunde hända, att pojken fick en karamell, en sådan där knäck, som såg ut som en liten sockertopp med ppapper omkring. På den tiden var man inte bortskämd med karameller. Denna knäck uppskattades på det livligaste av pojkbysingen och så räckte den ganska länge, innan den var inmundigad. Det där är ett minne, som hör med till "den ljuva tiden." Att få komma vintertid till den gamla, kära gården var ett efterlängtat ögonblick. Så var man då äntligen framme och fick stiga in i värmen från brasan i den öppna spiseln och från kakelugnen i kammaren, där kaffebordet stod och väntade på resenärerna. Och tänk att få sitta med vid kaffebordet! Det var något alldeles särskilt för en pojkbysing.

JAG KAN ÄNNU MINNAS, hur det kändes att bli väckt morgonen därpå uppe på kammaren. Det hördes steg i trappan, o. mor Klara kom in med ved i famnen o. tände i kakelugnen en sprakande och flammmande brasa. Tänk att man kan minnas sådant där så långt efteråt! Efter en stund kom hon åter upp med kaffebrikan och så för att se till elden. Jag kan ännu se för min inre syn, hur hon slog upp kakelugnsluckorna, och hur det glödde och strömmade ut värme från eldhärden. Och vad det sedan smakade med kaffe på sängen. Man trodde ju, att

det inte var sant, ja att man drömde. Att bli så uppvaktad och trakterad. Ja, det var nåt för en pojke det. Så lade hon på mera ved, och jag hörde, hur kakelugnsluckorna dallrade, när åter elden flammade upp. Nu var det dags för uppstigning. Ja, tänk att stiga upp på landet, mitt i ett snölandskap! Här skulle jag få stanna hela vintern, ända fram till hösten. Vilken ljuvlighet som väntade. När jag tittade ut genom fönstret låg hela byden inbäddad i snö. Varför var det så mycket snö förr och kallt. Eller är det bara fantasi, som gjort allt så romantiskt och sagoskimrande? Litet sanning är det nog. Vintrarna tycks ha blivit mindre kalla och mera snöfattiga.

NU BÖRJADE ett härligt vinterliv för pojkbysingen. Jag minns, att gamle Alfred tillverkade en s.k. "drög" åt mig. Det var en primitiv kälke, men vad gjorde det. Drögen var tillverkad av två bräder i medfason, men de var inte beslagna med skenor utan gled på bara träet. Så var det fästspikandet av några brädstumpar på tvären, som sammanhöll den lilla enkla kälken. Tänk vad roligt jag hade med den! Jag åkte på den nedför berget intill mangårdsbyggnaden. Jag hade otroligt roligt. Jag var så nöjd och belåten med min drög. Ibland använde jag den att dra in ved från "vedskälet". När jag åkte nerför berget, så hade jag katten med som passagerare. Jag tror inte han var så trakterad av åkningen. Den där katten gick under namnet Karlsson, och det lyssnade han till. Jag återgår till drögen. Med den kunde man göra små transporter. Vi använde den till att forsla hem granris på. Sådant skulle ju ligga både framför farstuviksten och fina ingången. Ja, till litet tyngre lass var den även användbar. En gång drog vi en säck korn till Mellangården på den. Där bodde då Anders Petter, som var arrendator. Han flyttade sedemera till Göleryd. Han är nog borta nu.

IBLAND SPÄNDE gamle Alfred Dolly för kälkarna för att köra hem timmer eller famnved till ladugårdsplan. Då

fick jag följa med. Ofta gick det raskt undan i den kuperade terrängen. Var det litet isgata också svängde kälkarna ganska duktigt. Nerför Drabobacken fick Alfred hålla i ordentligt i tömmarna. Längst ner brukade det vara s.k. "svallis", på grund av att en avrinning gick fram där från Drabokärret och genom ången nedanför. Just här på svallisen hörde jag berättas, att en jordtorpare från Drabo hade slagit ihjäl sig. Han kom med en stock på axeln gående över svallisen och halkade. Detta fall med stocken över sig blev döden för torparen. Äldste sonen, på ödegården som dog över 90-årig berättade för mig, att man sagt honom i hans barndom, att man stundom just på den platsen såg en huvudlös man komma där gående. Nog kunde barnfantasierna bli uppbyggd av härresande historier. Ja, nog kunde enbuskarna, när man kom körande eller gående i skymningen se ut som om nå'n kom där. Med fantasiens hjälp och på långt håll kunde nog enbusken bli en huvudlös karl.

Nu går eller åker inte många längre förbi den platsen. Det är tyst och stilla. Bara skogen susar vemodigt och erinrar om tider, då denna väg var väl använd och nött av de omkringboende — för att nämna några namn: Kalle på Kullen, Kari i Ursla, Römans i Ursla, K. A. Stark, Långmossen.

Sommarsöndagar förr på ödegården

För Östgöta-Bladet av H. E.

VI BRUKADE FÖRR vistas under sommarlovets dryga två månader på ödegården. Det var många upplevelser och händelser för en skolyngling. Det var de tankarna, som kom före, när jag sist gjorde ett sommarbesök. Sommarsöndagarna var i regel lugna och fridfulla. Det var inte som i våra dagar att vara ute och hinna med så många mil som möjligt på söndagsutflykten. Ofta blev det en stilla vandring till kyrkan. Vi gjorde oss i ordning i god tid. Söndagskostymen kom på som den bästa dressen förr kallades. Vi gick "rättöversvägarna" till Guds hus. Det var genvägar, som de gamle förr hade använt på sina vandringar ner från skogsbygden till St. Åby kyrka och Ödeshög. Vi brukade redan, när vi kommit förbi Jonstorpakärret vika av från vägen mot Jonstorp. Jag minns, det var en åker på slutningen, som vi passerade. Det var i regel en smal gång genom åkern. Ofta växte det havre på den åkern. Tänk att det växtslaget så livligt står kvar i mitt minne! Det var andra också som använde den genvägen genom åkern. Och så blev det en liten stig rätt igenom den växande grödan. På denna tid var det ännu mycket folk, som gick, åkte efter häst eller cyklade. Så kom vi då fram på vår genväg vid Ingabola. Där började vi en ny rättöversväg, som inte slutade förrän vi kom fram vid "Karl Petters", och då var vi inte långt från St. Åby kyrka. Efter gudstjänsten vandrade vi samma väg tillbaka, men då gjorde vi ett uppehåll här och där för vissa undersökningar, bärplockning, upptäcksfärder i omgivningen, jagade vilda och arga tjuvar bort från vår väg. Vi trodde nog bara, att de var folkilskna. Så småningom kom vi hem efter vår kyrkvandring. Då hade vi som sista anhalt stannat vid Ingabola och trakterats hos Johan och Fina med härlig körsbärssaft. Det var eftermiddag, när vi anlände hem igen. Först brukade vi bada efter hemkomsten, och sedan smakade middagen underbart efter den långa vandringen.

PÅ SÖNDAGARNA hände också andra saker. Vackra sommarsöndagseftermiddagar kom alltid någon eller några på besök. De kom antingen gående eller cyklande, ja stundom kom också någon hästskjuts. En kär gäst, som kom cyklande, var Kalle Rehndahl. Han var en finsnickare men också sångare och musiker. Under åtskilliga år var han musik- och sångledare för ungdomarna däruppe i skogbygden. Det var, när ungdomarna på ödegården var unga och ännu hemma. Man sjöng och spelade mest religiösa sånger. Man samlades i hemmen till dessa sammankomster. Jag har ett brev, den äldste sonen bevarat från denna tid. En lördag i sept. 1888 skulle man samlas hos Maria Jonsson i Höghult. Det står i det brevet: Du får säll-

skap, med Viktor och Anna samt Lydia. Om du kunde vara god äfven bedja Karl Rehndahl göra sällskap med er. Och i ett annat brev står följande från Maria Jonsson, syftade på sångkören: Den sång du begärde få avskrifven har jag ej nu för tillfället hemma, ty Anna har lånat. Den där vänskapen sedan ungdomstiden höll i sig. Kalle Rehndahl var ofta under sommaren vikarierande kantor i St. Åby kyrka. Efter tjänsten ställde han sedan färden upp till ödegården och stannade hos oss ända till kvällen. Då blev det alltid tal om gamla tider och många minnesbilder rullades upp från gångna, lyckliga dagar. — En annan söndagsgäst, som kom på besök, var Johan Dahlin i Höghult. Han tillhörde ödegårdens gamla vänkrets. Han kom i regel till fots. Jag minns, hur kunde sitta på gräsmattan och blicka ut mot sjön. Han hade sina funderingar om en del stubbar, som under sommaren stack upp nere i Sjöfälla. Det var stora ekstubbar därnere i sjön. De finns kvar än i dag. Johan menade, att när de hade vuxit upp, så var det väl inte sjö där utan torra marker. Så sjön måtte ha blivit större menade Johan. Denne var också snickare till yrket. Han gjorde en bastant eka till en av Södergårdens damer, som brukade vistas där under sommarlov med sina barn. Han gjorde den så tung och bastant att den till och med blev tungrodd. Men det var i välmening han tillverkade den så kraftig. Ekan skulle vara sjösäker för mamman och barnen. Så vi kallade eken den muskelstärkande och tungrodda. De där två gamla vännerna sover sedan åtskilliga år den sista sömnen på St. Åby kyrkogård. Så där stilla och rogivande kunde förr våra söndagseftermiddagar förflyta på sommaren.

ANDRA SÖNDAGSEFTERMIDDAGAR var vi bortbjudna på kaffe hos någon i omgivningarna. Det hörde på den tiden till ett angenämt avbrott på sommarvistelsen. Det var ju inte så långt bort bjudningen gick av stapeln, ty vi gick ju till fots. Ett ställe, som vi varje sommar var bjudna till, var Mellanmaden. Där bodde de kära vännerna Johanna och Anders, som stod för värdskapet. När det var vackert väder, stod alltid kaffebordet dukat i trädgården bland prunkande blomsterrabatter. Många sorter ville alltid Johanna traktera oss med. Det var ofta stor bjudning, när Johanna hade sitt kafferep. Åtskilliga grannar och bekanta var inviterade. Gemytligt och trevligt hade vi. Vårdinnan visste inte, hur väl hon ville sina gäster. Hon bjöd ideligen, att vi skulle ta för av alla sorterna. När det så började kvällas, vandrade vi hem genom skogen. En skön och angenäm sommarsöndag, i lugn och ro var till ända.

Minnesbilder från vintrar förr på ödegården

NU LIGGER ÖDEGÅRDEN insvept i vinterns vita fäll, o. Kung Bores makt är oinskränkt i dessa vinterdagar. Den lilla sjön ligger säkert och fast bunden av halvmetertjock isboja. Det går att fara, som man vill över sjön i alla riktningar. Golvet man åker över är starkt av riktig kärnis. Det är precis denna vinter, som de gamle talade om: sträng vinter med mycket snö och tjock is på sjön. När sjön låg säkert frusen, var isvägen över sjön en bra genväg hem från skogen. Isen tålde tunga timmerlass. Då for man med sina skogskälkar härs och tvärs över sjön, och bjällrororna pinglade muntert. Åtskilliga slättbor, som hade sin årliga utsynning i härdasallmanningen använde isbron över sjön. Man kom tidigt på morgonen för dagens arbete i skogen och återvände mot skymningen. Bjällrororna pinglade muntert, ty hästarna hade brätt hem till stallet och värmen där den fyllda krubban. Så där såg jag också slättborna i min barndom komma farande över sjön för att hämta hem sin ved och sitt timmer från den stora allmanningsskogen. Då fanns det ännu stugor och torp runt omkring, där det bodde vänliga och goda människor, som man tittade in till. Man värmdes sig och hade en pratstund. Kaffe-pannan kom på, och man hade innerligt trevligt. Folket i skogsbygden fick veta nyheter från slättbygden, och slättborna förhörde sig om vad som hänt uppe i denna del av socknen. Nu är de flesta stugorna och torpen borta med alla gamla vänner, och skogskälkarna från slättbygden är tunnsådda, ja nästan helt borta. Allt det där tillhör en gången tidsepok, men det vilar ett sällsamt skimmer över det vinterlivet och den vinterbilden.

OM VINTERLIVET, som det var förr, har ändrat sig, så är i alla fall vintern i naturen sig lik. Sjön ligger där denna vinter lika frusen och fastbunden av isbojorna som i min barndom. Stränderna och stenarna i sjön ligger där lika nersnöade, och kring stenarna har isen skruvat upp sig. Inte var det så allmänt förr med vinterfiske, med pimpling och angelodon. Men Petter Emanuel på Bro ägor var enligt mångas mening en ihärdig och trogen vinterfiskare. På den tiden hade han inte sådana moderna grejer till vinterfisket som nu. Nu har man hypermoderna isborrar och knivskarpa isbillar, så det går ganska lätt att komma igenom halvmetertjock is.

Petter Emanuel hade bara sin yxa och ett järnspekt för att få hål i den starka kärnisen. Och tillräckliga hål fick han för sitt vinterfiske. Han tog åtskilliga gäddor med sina enkla hemmagjorda fiskeredskap. Han idkade inte vinterfiske genom pimpling. Det hade han förresten inte tid till. Nej, han tog sina gäddor på det gamla sättet med mört som bete och så en rejäl krok med tafs och en stark lina. Fick han gott om gäddor, sålde han en del. På så sätt fick han också en liten slant. Han kunde fiskekonsten antingen det gällde vinter- eller sommarfiske. Uppe i Mälaren hade han lärt sig den konsten. Han kom nerflyttande från Seskarö i Sörmland. Det har snöat många vintrar sedan dess, och den gamle originelle fiskaren sover sin sista sömn sedan många år tillbaka. Men det finns de, som ännu minns honom och som kan tala om roliga och trevliga episoder kring honom.

FRÅN MIN TIDIGA BARNDOM minns jag en som kom farande förbi ödegården vintertid med skogskälke o. häst. Det var Kalle Nord i Mellangården. Han arrenderade Mellangården och livnärde sig på den. Antingen var han på bort eller hemväg, så tittade han alltid in hos oss på ödegården. Jag minns honom aldrig använda annat vintertid än en liten kälke, när han for förbi. Det såg så underligt ut i mina ögon: En stor häst förspänd en liten kälke. När han kom in till oss i köket, satte han sig alltid på vedlåren och lade mössan på golvet. Där satt han och pratade och skämtade. Alltid var han glad och munter. Det blev trevligt och lätt-samt, när han kom i berättargen. Elden från den öppna spiseln värmdes och utanför sänkte sig skymningen. Den korta vinterdagen var slut. Det var skönt och rogivande. Då brukade Kalle Nord säga: "Här får jag inte sitta och ha det skönt. Märren står här utanför och väntar, jag måste hem med henne". Så sade han adjö. Satte sig på den lilla kälken och försvann bakom ladugården. Innan han selat av märren, ställt in henne i stallet och gett henne foder, hade vinterkvällen lägrat sig över den lilla gården nere i dällden. När han steg in i den lilla, gråa stugan, sprakade ett vänligt välkommen honom till mötes från den stora, öppna spiseln i stugans enda rum, om man undantar det lilla, lilla köket.

H. E.

ÖDESHÖGSBYGGEN

Högsommarminnen från ödegården

För Östgöta-Bladet av H. E.

Jag har gjort ett kortare sommarbesök på ödegården. Det är alltid lika rogivande och ger minnen om gångna tider. När jag kom till St. Åby kyrka och framåt, märkte jag att mycket ändrats i närheten av det gamla ålderdomshemmet. Här gick den nya motorvägen under en nybyggd bro. Den gamla Adelösvägen gick alltså högt över denna. Här var stora ingrepp i terrängen. Det var så, att man knappt kände igen sig. Den gamla bäcken, där jag förr såg Frans i Fällan stå och dricka vatten under det han mumlade: Frans han tycker om vatten, ja, det gör han, är helt borta. Frans var en originell man, som bodde på det gamla hemmet. Tänk vilken förändring i naturen, när de stora vägmaskinerna går fram. Här ska nu motortrafiken dåna fram dag och natt — förbi det gamla hemmet. Tänk, vilken kontrast mot förr, när hästskjutsarna sakta och stilla rullade förbi och körsvennen hade tid att stanna och prata med de gamla, som ofta under den varma tiden satt på verandan. Det är en idyll, som obönhörligen är slut.

När jag nu for vägen fram utan ansträngning, passerade jag Kroxeryds kvarn. Strax innan dess erinrade jag mig, hur det kändes att förr åka cykel här. Ty just här började det bära uppför. Det gick tungt och trögt att trampa. Det var bara uppför, ända till Hällemonsvägen. Jag mindes, att jag brukade kunna cykla ner till Ödeshög från ödegården på 45-minuter. Men upp till gården tog det alltid längre tid. En gång kom jag ihåg hade jag särskilt bråttom till järnaffären i Ödeshög. Jag skulle köpa metkrok. Vi hade varit ute och metat på morgonen o. fått bra med stora abborrar, som tog till sist våra krokar. Då skickades jag ner för att inköpa nya krokar. Men det hjälpte inte. Abborrarna tog bara den stunden och den morgonen. Min snabbfärd på cykeln den gången hjälpte inte. Det var ett särskilt gynnsamt väder den morgonen, med rätt vind och lagom böljegång. Det var ett sådant där fiskafänge med metspö, som bara händer en gång. Vi hade råkat komma, just när ett abborrstim av avsevärd storlek var i farten. Den morgonen står ännu livligt för min inre blick. Mina fiskekamrater den morgonen är nog också detta fiskafänge i gott minne. Som yngste man i laget sändes jag förstas ner till Ödeshög för inköp av nya krokar. Det är många år som gått sedan dess, och cykeln är utbytt mot bilen, när färden ställes till Ödeshög.

Högsommardagarna på ödegården förflöt under olika göranden. Vi luftade och vädrade i de båda stugorna. En av stugorna kallar vi för Lilla stugan. Den flyttades hit omkring 1920. Den var äldste sonens på ödegården barndomshem. Då stod stugan emellertid på Mellangården. Det var två byggnadssnickare, som satte upp den igen på ödegården. De båda snickarna vilar sedan åtskilliga år på St. Åby kyrkogård. De hette Johan Dahlin och Kalle Fyhr. De höll på alldeles för länge. Men de gjorde ett rejält och gediget arbete. Stugan består av ett ganska stort rum med två fönster och så en vacker, rundformig öppen spis. Stugan ligger vackert med ett fönster mot sjön. Det är en ljuvlig syn att få sitta vid fönstret och se ut över sjön, som breder ut sig

rakt framför. Här satt ofta den äldste sonen vid skrivbordet under sommarvistelsen. Ja, stugan är nästan som ett litet museum med minnen från hans tid. Här förvarar jag två av hans första leksaker. Tänk, han hade gömt dem under ett helt långt liv. Den ena saken är en liten diligens, förspänd med två hästar. Hela arbetet är av enkel plåt, som är färgad. Den lilla leksaken är nu cirka 87 år gammal. Den andra saken, som han också gömt troget och med pietet från tidiga barnaår är ett litet krucifix av porslin. Vilka barn i vår tid gömmer sina leksaker så ömt. Nej, förr var det en stor tilldragelse, när man fick en liten gåva. Nu får våra barn alltför lätt och i för stor myckenhet. I denna lilla stuga med det utsökta läget har många kafferep gått av stapeln med goda vänner. När det var soligt och vackert satt vi ofta med kaffekoppen på den lilla trappan och med blicken riktad mot sjön.

Naturligtvis var jag också ute på sjön. Överallt kring stränderna talade minnen om det som varit. När vi kunde simma ordentligt badade vi ofta vid Jonstorpaberget. Där var nämligen djupt, så att vi kunde dyka med huvudet före. Vi gick runt viken dit. Annars var vårt badställe i Sjöfälla sedan gammalt. Där var en gammal badplats sedan de gamles egen tid. Här var också mera långgrund, och hela badplatsen var kringgärdad av vass. Här var stoj och liv och plask under sommarmånaderna förr. Vi hade även förr under den högre skolåldern en badplats vid Stora Ö. Där gjorde vi från det höga berget en svikt. Vi fästade en tjock plankan med stora stenar i ena ändan, en bit in på berget, men så att plankan stack ut ett stycke över vattnet. Då brukade Södergårdens sommarungdom vara med. Då gick vi redan i gymnasiet, och fick vara på egen hand. Vid denna badplats var det bråddjupt, så att vi kunde dyka med huvudet före. De där minnena gav roddturerna på sjön denna gång. Det är många somrar, som svunnit sedan dess.

Det gamla körsbärsträdet

För Östgöta-Bladet av HOLGER EDLUND.

Under mitt besök på den gamla odegården kom jag att närmare se på vad som en gång varit en nyanlagd trädgård. Nu har tidens tand satt sin prägel på den. Atskilliga av fruktträden ser mossiga och åldersdigna ut. En gång för 70 å 80 år sedan var de ny-satta. Nu har en del av grenarna torkat, somliga är övervuxna med vit mossa, en del träd förvridna och risiga. Av det gamla körsbärsträdet är bara kvar en låg stubbe och mitt på den växte en smult-ronplanta. En i sanning underlig växtplats. Det var många minnen, som det gamla körsbärsträdet gav mig. Jag minns tydligt, hur det såg ut. Det växte näraorstugan, och från rotstammen sköt det upp fyra stora, kraftiga stammar. Varje stam var i sig själv ett körsbärsträd. Det sträckte ut sina grenar över boningshuset, och somliga grenar rasslade på tegelpannorna. I detta gamla körsbärsträd klängde man som pojke för att plocka ner de söta halvbigaräerna.

Det gamla körsbärsträdet väckte till liv glada minnen. Det bar i regel massor av bär. Till Klaradagen den 12 augusti var de riktigt mörkröda och goda. Då var det alltid stort bärkalas för grannarna. Gamla mor på gården hette Klara, och då var det naturligtvis stor kaffebjudning samt kräftor och som dessert körsbär från det gamla körsbärsträdet. Till den dagen hade vi pojkar vår stora uppgift att plocka ner så mycket bär som möjligt. Nu efteråt verkar det underligt, att inte grenarna brast så långt som vi vågade ut på dem för att nå bären. Men det gick alltid bra. Det var ganska arbetsamt att komma upp i trädet, ty de fyra stora stämmarna delade sig inte förrän omkring en och en halv meter ovan marken. Sedan var de grenar och kvistlösa ett bra stycke uppåt. Det var att klättra som på en flaggstång den första biten. Men sedan fick vi lön för mödan. Grenarna och kvistarna dignade ofta av de läckra bären. För att slippa klättra ner hade vi snören med oss och firade ner korgarna, när de var fulla av bär, till någon som stod nedanför och tog emot dem. När vi plockade åt oss själva var det inte så noga med att ha någon korg, utan vi stoppade bären innanför skjortan, tills vi var riktigt stinna. Livremmen hindrade ju att bären kom längre men ett och annat kilade nedför magen och ut genom byxbenet. Tänk vad de smakade gott i pojkmunnen trots sitt underliga förvaringsställe! Men som sagt till bjudningen plockade vi på ett fint sätt. Bären tömdes upp i skålar och blev dessert på kafferepet. Jag

minns en episod, där körsbärsträdet figurerade. En tidig morgonstund väcktes vi av röster i trädet. Husets folk antog förstås, att det var körsbärstjuvar. Äldsta dottern rusade upp och ut och ropade: "Försvinn härifrån och låt körsbären vara i fred". Hennes stränga tillsägelse mottogs av ett glatt skratt. Det var hennes bror, som tillsammans med en kamrat kommit cyklande till föräldrahemmet den tidiga morgon. De hade på skämt försökt spela de hemmavarande ett spratt genom att låtsas vara tjuvar.

På Klaradagen den 12 augusti var den stora kaffebjudningen. Var det vackert väder stod bordet dukat i trädgården. Jag kan ännu se några av de mest markanta gästerna. Anders och Johanna hörde till de originella och färgstarka. På den dagen var Anders alltid skrudad i grönt s. k. plommonstop, som han övertagit av en gammal bekant, vilken ansett det för nött och slitet för att användas i staden som huvudbonad. När Anders fick det, var det redan grönt av ålder och mycken användning. Johanna hade alltid med sig en stor blomsterbukett och en korg med hallon eller blåbär samt stundom en kruka mjölk. En gång hade hon med sig en kruka med skummjolk till oss sommargäster och vid överlämnandet av mjölken sade hon: "undrar om herrskapet vill ha lite skummjolk, för jag har inga smågrisar i år". Jag måste förklara — det var ingen vanlig skummjolk från en separator utan sötmjölken var endast skummad med en träsked. Det var heller inget skämt i orden utan rena allvaret av Johanna. En annan gäst hette Johan Dahlin. Han var det stora lugnet och den stora tryggheten. Han ville ha lång

Forts. å sid. 7.

FÖR ALL UPpvAKT- NING

på min 50-årsdag får jag till släkt, grannar o. vänner framföra mitt varma tack.

Ödeshög den 15. aug. 1959

Emmy Håkansson

VOLKSWAGEN 1957

beige

VOLKSWAGEN 1953

svart, nya däck.

Båda vagnarna mycket välvärdade.

AB BLONDELL

Bil- & Rep.-verkstad

Ödeshög — Tel. 55 och 515

Efter kl. 20 tel. Vadstena 592

Det gamla...

Forts. från sid 6.

och god tid till allt arbete. Som gammal untkarl skötte han själv sitt hushåll. En gång frågade någon honom vad han lagade sig till frukost. Dahlin svarade lugnt: "Jag äter havregryntgröt, varenda morgon, för då får man med något av brödsäden". Ett originellt brödrapar hette Fritz och Alfred. De var inte särdeles klyftiga av sig. När Alfred i sin ungdom skulle ut och tjäna dräng, sade han: "Nu ska man ut till bönnerna och tjäna pengar". De båda bröderna hade en släkting, till yrket polis. Han övergick till paptismen. En gång sade någon till Alfred: "Jag har hört, att Alrik blivit baptist". Alfred replikerade snabbt: "Polis förstår du, han haffar busarna". I Alfreds hjärna var baptist och polis sak samma. Atskilliga andra gäster kunde nämnas, som mer eller mindre etsat sig in i minnet.

Efter kaffedrickningen följde sedan inmundigandet av härliga kräftor. Det sögs och stods i värre. Till denna kräftfest kokades i regel 25 tjog i en stor järngryta ute i det fria. Till sist bjöds på de körsbär, som vi inte utan stolthet hade bidragit med. Den söta smaken sköljdes till sist ner med en tretår, och den stora bjudningen var till ända. Det gamla körsbärsträdet, som våren var likt en jättestor snöboll och under högsommardagarna yste mörkrött, påminde mig om allt detta men också om att tidens hjul rullat iväg.

Ur gamla vårbrev från ödegården

Vid påsktiden brukade det i regel märkas, att våren började göra sitt intåg i den höglänta trakt, där ödegården ligger. Somliga år kunde ju vintern hålla sig kvar länge. Den ville inte riktigt släppa sitt isiga grepp utan sökte envist hålla sina positioner i det längsta. Så småningom fick den dock ge med sig för den unga, ystra våren. Andra år hade våren ett mera lätt arbete, och det gick nästan som en dans att få bukt med Kung Bore. Detta sista förhållande var det i ett par påsk- och vårhälsningar, som jag plockat fram ur mina gömmor — från ödegården.

Av ett brev framgår, att våren det året hade lätt att vinna terräng och få is och snö att fort försvinna. Den äldsta av ödegårdens döttrar skrev denna vårhälsning: Valter har gjort i ordning till en stor påskeld nere vid sjön. Detta med påskeld var en gammal sed på ödegården och trakten däromkring. På påskaftonens kväll skulle man tända påskeldarna. Jag kan inte erinra mig, att man hade någon eld Valborgsmässoafton på den tiden. Nej, vid påsken hade man sina eldar. Valborgsmässoeldarna har mer och mer trängt ut påskeldarna. Men tillbaka till den där påskelden, som hälsningen talar om. Valter hade en längre tid dragit ihop en massa skräp och bråte nere vid sjön. Det hade blivit en ansevärd hög av grenar, ris och

annat, som man ville bli av med. I skymningen tändes bålet, och flammorna steg sprakande mot kvällshimlen. Åtskilliga ungdomar från trakten brukade samlas, och så var det också denna gång. Man glammade och stegade, och skrat-ten ekade mot andra sidan sjön. En spelman var också med. Det var Ture Stark från Långmossen. Han hade handklaveret med sig, och han lät tonerna flöda från det i vårkvällen. På denna tid fanns det ännu gott om ungdom i denna trakt. När lågorna började avta drog ungdomen sina färde, men några följde med Valter upp. Det bjöds på kaffe, och Ture underhöll med drag-spelsmusik. Så var det tid att gå hem till sitt, och en påskaftonskväll hade åter gått till ända uppe i skogbygden.

I denna vårhälsning berättas mera om vårens intåg kring ödegården. Den numera avlidna dottern berättar, att blåsipparna började komma fram i det gamla jordtorparstället Drabo. På slutningen ner mot ången trivdes dessa vårens väna, himmelsblå blommor utmärkt. Särskilt under hasselbuskarna på slutningen hade de ett skyddat ställe att ostört växa i. I regel fick de växa fritt och utan skövlande händer. Men ibland tog vi oss friheten att plocka några, när vi skulle ha kaffe-bjudning. Då fick de rara vårblommorna bli en vänlig erinran om våren för kaffegästerna. Det var om dessa blåsippar hon skrev och berättade för mig. Hon var oerhört fästad vid den kära, gamla gården, och hon älskade dessa blåsippar i Drabo. Jag minns också, hur jag fick göra henne sällskap dit när de första blåknopparna tittade upp bland torra löv. För henne var denna vandring dit i vårens första tid till de första blåsipparna, något av en högtid, full av helig glädje över vårens under.

Mera hälsningar om våren fick jag av hennes hand. Under åtskilliga år var hon lär-

arinna både i Prästtorp och Höghult. Den senare skolans saga är ju all. Nu stöjar och leker inte mera några skolbarn där. I sin hälsning berättar hon, att hon fått 10 och ett halft tjug ägg av skolbar-nen. Det var snälla och om-tänksamma mammor, som sände med ägg till "Fröken". Dessa gåvor av ägg var också ett säkert vårtecken däruppe i skogsbygden. Hon skrev i hälsningen med anledning av de ägg hon fått: Så nu må du tro, att vi festar. Hon berättade också om kattorna, som hon visste intresserade mig på det allra högsta. I denna hälsning hette de Pelle och Lydia. Pelle försvann en vacker dag. Det var räven, som lade beslag på honom. Sist i denna hälsning får jag veta, att sjön höll på att mista sitt istäcke. Hon skriver: Nu börjar sjön bli "landlös". Istäcket gick tidigt det året. Mycket tidigare än i år. Allt detta, som rörde förhållandena på ödegården intresserade pojkbysingen oerhört. Ofta gick mina tankar dit och med en stilla önskan, att skolan snart måtte vara slut, så att jag fick komma dit och leva med i det som hände där.

Jag har gömt dessa hälsningar under alla år. Jag har undrat, hur jag kunde gömma dessa kort och brev. Tänk att jag inte förstörde dem och slarvade bort dem! Att få kort och brev därifrån var det bästa jag visste. Kanske det är orsaken till att jag hade bevarat dem så noga och omsorgsfullt.

H. E.

Säkra vårtecken förr på ödegården

I MIN BARNDOM var det spännande och intressanta dagar, när isen på sjön började bli grådaskig. Då visste vi, att snart skulle isbojan vara bruten. Först började isen lossna vid land. Det blev en strimma öppet vatten längs stränderna. Isen blev mörk, pipig, och rätt som det var, blev sjön fylld av issörja. När vi sedan vaknade en morgon, var hela sjön isfri. Nu var äntligen våren kommen. Vi brukade säga: Nu har sjön sköljt. Det betydde: Nu är den isfri. Ibland hände detta stora våräventyr i april, stundom kunde det dröja ända in i de första dagarna av maj. Vattnet såg kallt och mörkt ut och allehanda bråte flöt omkring nere vid båtstället och kring stränderna för övrigt. Men de två stora stenarna och den i Svanbergsviken i nedre delen av sjön var djupt under vattnet. Sjön hade ännu inte blivit sänkt som sedan skett på underliga vägar. Det där felet går nog ännu att rätta till. De gamla lekplatserna för gädda och andra fiskar är ju försvunna. Och kräftornas gamla, fina gömställen är nu torra landet. På stenar kan man ännu se, hur högt vattenståndet förr var i sjön. Ur fiskesynpunkt, ur skönhetsintryck har sjön förlorat mycket. En annan synpunkt är, att vegetationen i vattnet har ökat oroande. Sjön håller på växa igen genom sänkningen. Nog måste kraffttag till för att få sjön fylld med vatten igen. Genom lag och rätt går att återställa sjöns gamla vattennivå.

— Så arbetade våren vidare. Vi gjorde också storstädning nere i luckan vid sjön. Det var många buskar och träd, som behövde ansas. Man var angelägna på ödegården att ha en vacker utsikt utåt sjön. All den där upprensningen blev till en väldig grenhög, som också fick bli en flammande vårbrasa, lysande långt utåt sjön och en vårhälsning till andra sidan sjön.

VI HADE ETT säkert ställe, där de första blåsipporna kom

som vårens budbärare. Det var på det gamla jordtorparstället Drabo. Mitt inne i ödegården ägor låg denna odling. Jag har aldrig sett det byggt. Husen var rivna för länge sedan. Men de små åkrarna skötte ödegårdens ägare. Då var det också en slätteräng, som gav gott hö till ladugårdens djur. Just här i Drabo under hasselbuskarna hittade vi de första blåsipporna. Jag minns hur hänförd och glad ödegårdens äldsta dotter sade till mig: "Kom, nu ska vi gå till Drabo och se efter, om inte de första blåsipporna är komna!" Det var en verklig vårvandring genom skogen till det gamla odlarstället. Jag har så ofta tänkt på vad det namnet betyder. Dra tyder nog på att det varit ett litet vattendrag, som rann där förbi. Av de yttre förhållandena och terrängen kan man sluta sig till detta. Det är ännu ett kärr strax intill vägen, och detta har sitt avlopp i ett ganska stort dike, som går under vägen. Detta dike var nog förr en liten bäck.

JAG ÅTERGAR till det gamla jordtorparstället. Tydligt var det förr en åtråvärd odling, som kunde försörja en familj. I våra dagar låter det underligt. De små åkerlapparna 7 à 8 stycken gav verkligen bärning åt dess odlare. Av ett över 100 år gammalt inteckningsprotokoll kan jag se, att torparfolket den gången hette Gustaf Jansson och hans hustru Maria Larsdotter. Här hade de sitt lilla boningshus, sin ladugård och andra uthus. De levde och försörjde sig på det lilla stället mitt i skogen. Två källor hade de nere i sluttningen till ängen. Kanske den ena var till djurens vattenbehov och den andra till matvatten. I min barndom hämtade vi vatten från dessa källor i Drabo, innan vi skaffade den nuvarande vattenkällan på ödegården. Det var en ganska lång vandring efter vatten. Men på raska barnafötter och med allehanda upptåg under vägen dit gick denna vattenhämtning ändå bra. En ganska knagglig väg går ännu genom det gamla odlarstället. Denna väg måste ännu i dag Fredrik Berg i Asgård använda, när han skall bärga och köra hem sin gröda från Oxakärret, som ligger bortom Drabo. Åtskilliga gånger fick jag vara med och bära kaffekorgen till slätter och skördefolket förr i tiden. De små åkrarna bar i regel goda skördar och ängen gott hö till djuren. Här var liv och arbetsglädje, när odlingen ännu hölls öppen.

VAR VANDRING till Drabo för att hitta de första blåsipporna var i regel inte förgäves. I hassellunden på sluttningen ner mot ängen fann vi vårens himmelsblå budbärare. Jag minns med vilken varsamhet och glädje vi petade undan de torra löven, som bildat ett skyddande täcke över de späda blomstren. Detta säkra vårtecken i Drabo påminde oss om att snart slår våren ut i full blom. I dag susar skogen sin sång över ett gammalt jordtorparställe, där folk haft sin bostad, arbetat och av de små åkrarnas gröda hämtat sitt livsuppehälle.

H. E.

Sommarminnen från ödegården

För Östgöta-bladet av H. EDLUND, Haraker.

Jag har tillbringat sommar-solståndet på den gamla öde-gården. Sommaren var under-bar. Alarna och pilarna nere vid sjön stod så friska och grö-na. Stigen ner till sjön var kantad av storgrova smör-blommor och högresta hund-käx, rödklöver och illgula kä-ringtänder. Den lilla igenvux-na åkerlappen närmast båtstäl-let var helt översållad av stora, kraftiga smörblommor. Vid norrsidan av denna åkerbit, kantad av en tvär bergvägg låg förr "Fars gurklist". Gamle Alfred på ödegården brukade ha sin gurklist vid foten av denna bergvägg. Där var skydd mot norr och listen låg öppen rakt mot söder. Här var en ypperlig växtplats för gurkod-ling. Blev det för torrt var det bara några steg ner till sjön efter vatten. Ja, här trivdes och frodades gurkorna värre. Jag såg också på boavinden det tråkäril i vilket gurkorna brukades läggas ner eller som man sade syltas ner. Det blev härliga gurkor insyltade efter gammaldags recept.

Sjön har legat så blå och glittrande. Det har varit en stilla nordväst från Jonstorpaviken. Men på kvällen har sjön legat alldeles lugn och stilla. Jag har suttit på verandan och tittat ut över sjön och erinrat mig händelser från sjön. Just vid midsommartid var det som löjorna brukade leka vid "Sto-re Ö" och "Härsmarkelandet". Jag minns, hur vi brukade ta en stor korg med fina löjor. De lekte bara som sagt vid sär-skilda ställen, där det var ste-nigt. Där skvätte och plumsa-de det vid stranden. Då bruka-de någon säga: "Nu leker löj-orna". Så bar det i land efter löjnätet och pulsestången. Vi satte ut nätet i en halvcirkel, där det kokade i vattnet. I bland brukade någon stå på stranden och hålla i ena ändan av nätet, medan vi rodde ut nätet kring lekstället. Man var alltid tvungen iaktta stor för-siktighet, så att man inte-skrämde löjorna ut på djupet. Det fick inte vara djupare än att nätlötorna nådde upp till vattenytan, ty annars hoppade de kvicka fiskarna över nätet. När så nätet var utlagt, gick vi i land och skrämde på de le-kande löjorna. Då rusade hela stemmet löjor mot nätet, och nätlötorna hoppade och doppa-de sig, tills de helt sjöng under vattenytan. Då visste vi, att vi fått en ansenlig mängd på nä-tet. Så där höll man på tills man fått nog med de läckra fiskarna. I bland kunde det hända, att abborrar och till och med gäddor kom med upp i det finmaskiga nätet. Abborr-arna hade lockats dit av utsik-ten att få äta rom, gäddorna för att tillfredsställa sin hem-ska aptit på löjor. De där fis-karna fick man liksom på kö-pet. Genom sin storlek kunde de ju inte fastna i löjnätet. Men genom att man på samma gång som man drog upp över-teln man samtidigt drog upp underteln, fick man de spratt-lande fiskarna liksom i en säck. Vi kallade detta förfarande att ta de större fiskarna i "skunk". Jag minns ett mindre angenämt äventyr, när jag som liten pojke, var med om

det sedvanliga löjfisket. När vi efter slutat fiske skulle gå bort till båten och ro hem, så var den försvunnen. Vi hade under vår fiskeiver inte sett, att den försvunnit och ersatts av en knappt sjöduglig eka, som tog in massor av vatten. Ett par pojkspolingar hade lagt sig till med vår båt och lämnat den knappt sjödugliga till oss att ro hem i. Vi tog oss i alla fall med nätt nöd i land. Gamle Alfred, som var med, blev rasande. Han hade på känn vilka bovarna var och gav pojkarna vid lämpligt till-fälle en ordentlig åthutning.

Jag sitter på verandan och minns allt detta, när jag blic-kar ut över sjön. Den ligger så stilla och spegelblank. Kvällen är ljuvlig. Det plaskar i vatt-net där och där. Ända upp till verandan, där jag sitter, hörs det. Gäddorna är ute på jakt efter mat. Mot mig strömmar en stark, nästan bedövande doft från de båda jasminbus-karna vid lönnarna framför in-gången till byggningen. Så har de gjort varje sommar, så län-ge jag kan minnas. Ja, kvällen är verkligen underbar. Det är svårt att gå in och lägga sig.

I kräftans tecken förr på ödegården

För Östgöta-Bladet av H. E.

I början av augusti månad var vårt samtal förr om den förestående kräftsäsongen. Då hade vi ännu inga av de moderna kräftredskapen utan använde de enkla, sedan många år beprövade metoderna, att ta med spröt. Burarna var en sällsynthet i min barndom. Men det var en, som hade några burar, hemgjorda förstås, Anders, Petter i Mellangården. Han var arrendator där och ägnade också sin tid åt fisket i sjön. Jag minns, att han gav en så tydlig accent på sista stavelsen i ordet burarna. Han sade, inte så fint som burarna utan använde förkortningen "bura". När kräfttidens första dag var kommen, hade vi ett fasligt bestyr för att ordna våra redskap. Mörtnäten var utsatta kvällen innan, så att vi skulle vara rustade med gott bete med den lösa, goda mörten, som var skaldjurens delikatessmat. Så var det huggningen av sprötet. Videspröten var bäst, och det var bara att ta reda på var sådana fanns att hugga. Ibland fanns tillgång av dem nere i lyckan vid sjön. Stundom fick vi gå ända till Kulla för att finna lämpliga. Därutöver Kulla var lite sankt, och där växte stora, fina videspröt. Så högg vi tillräckligt av dem och tog ett knippe var på axeln och vandrade hem med vår börda. Det gick alltid lätt, ty det var ju något roligt, som stundade.

Eftermiddagen ägnades åt att göra i ordning spröten. Ta av alla löven utom de som satt längst upp. Dessa löv skulle ju markera var sprötet var nersatt, när vi vandrade i augustimörkret vid blossens fladdrande sken. På denna tid använde vi tjärbloss. Det blev ett fladdrande sken av det ljuset, men det gick ganska bra att se, när kräftorna kom vid strandkanten. Senare kom karbidlyktan som lyse o. allra sist använde vi elektriska lampor. Det var ett besvär med karbidlamporna stundom när de inte ville brinna. Då måste vi rensa och göra dem i ordning, så att de blev effektiva igen. En gång gick jag upp från sjön för att se vad det var för fel med lampan. I min dumhet tände jag en tändsticka för att kunna se bättre. En eldslåga slog ut från lampan och svädde ögonbrynen på mig. Att det inte blev mera kräfttagning den kvällen är väl självklart. Nu efteråt minns jag att jag lyste i öppningen för vattnet, och där fanns väl gas däri. Det gick emellertid lyckligt den gången, som väl var. Nu åter till utsättningen av spröten. I skymningen satte vi ut dem. De var matade med mörbitar, som lockade de åtrådda djuren. Val man kunde uthärda mycket obekvämt på den tiden! Inte hade man någon ordentlig fotbeklädning. Ibland gick

man barfota och skar sig på stenar eller vasst starrgräs eller grenar. Inte hade man gummistövlar på den tiden. Någon gång använde jag ett par gamla skor, som kasserats. Vattnet forsade ut och in genom de trasiga skodonen, och smörja och gyttja kom in, och det stack och gjorde ont i fötterna. Men man var så ivrig efter skaldjuren, så man uthärdade alla vedermodor på den tiden. Jag minns, att man också ibland stötte emot en och annan gädda, som stod o. mediterade i augustimörkret vid strandkanten.

En gång fick jag löfte av Karl Säaf i Sjögård att ta kräftor vid hans land vid nedre delen av sjön. På den tiden var det ännu mycket vatten i sjön, och ganska djupt att vada och sträcka ner händerna efter de pansrade djuren. Min kamrat och jag gjorde de vanliga förberedelserna med spröt och matning och hade också karbidlyktan klar. Så rodde vi över till sjögårdslandet mitt emot oss. Det var där vi hade fått löfte att hålla till. Vi satte ut våra spröt och inväntade den lämpliga tiden när skaldjuren kom fram för att söka efter föda. Resultatet blev ganska bra. Drygt 10 tjog tog vi den kvällen. Jag minns, att på somliga ställen var det rätt djupt, och vi blev ganska våta både om armar och ben. När man skulle förfölja en kräfta ut på djupare vatten, glömde man i sin iver att det blev djupare och djupare, och så blötte man ner sig helt och hållet. När vi kom hem sent på kvällen eller rättare vid midnatt, hade vi knappt en torr trasa på oss. Nog var det sedan skönt att få stupa i säng efter den där marschen i det våta elementet. Kräftorna förvarade vi över natten i den stora kopparkitteln, som ännu i dag står kvar på boavinden som ett minne från gångna dagar. Några tjog avyttrade vi i Ödeshög. På den tiden fick vi 1.75 per tjog. Så vi fick ju några kronor var. En god förstärkning till vår skrala kassa.

Från den första kräftkvällen minns jag, hur på ett givet tecken det började lysa ut efter stränderna. Det glimrade i augustikvällen vid sjön, och över oss gnistrade i regel stjärnevalet. Det var verklig augustikväll i kräftans tecken.

FOLKVAGN MED PRESTIGE.

Rolls-Royce' nya "folkvagn" Princess har redan blivit uppmärksammas av en köplysten allmänhet. Det vill säga, av en allmänhet som har råd att betala omkring 30.000 kr. för en bil. I synnerhet har förfrågningar kommit in från firmor som vill ha en "prestigebil" för sina chefer. Upp till ett halvt år är leveranstiden, meddelar Daily Telegraph.

Från St Åby skogsbygd: En isfärd på skogssjön

Det är en upplevelse att komma upp till ödegården vintertid. Allt är så tyst och stilla denna vinter. Inga igensnöade vägar möter en. Man kan röra sig lätt och ledigt i naturen. Men allt sover sin vintersömn i väntan på den kommande våren. Den lilla skogssjön ligger som ett blankpolerat golv. Det är en härlig skridskois. Har man spark går det också bra. Man rör sig så lätt på isen med skridskor på fötterna.

Jag gjorde en skridskofärd rätt över hela sjön. Steg först i land på Kiddön. Härifrån har jag många kort tagna i ljuvlig sommartid. Vi brukade förr i tiden, när det var liv och rörelse på ödegården, göra utflykter till ön för kaffedrickning där. Jag har

ett foto taget 1924, där vi är tillsammans 18 personer. Bland dessa ser jag sommarfolket från Norrköping, familjen Junger, Mellangårdens folk, Svenssons, samt vi från Linköping. Vi hade tre båtar, som roddes till ön, där vi hade en angenäm kaffestund. Sjön ligger så inbjudande utanför ön. Det var mycket mer vattnet i sjön än nu. Kräfftisket var mycket givande på den tiden. Nu är det rent bedrövligt med vattenståndet i sjön. Närmare en meter lägre är vattennivån än då fotot togs. Detta kallas i våra dagar att så husera med en sjö för miljöförstöring. Stränderna har blivit mycket fulare. Vegetationen tar överhand i sjön. Om 50 år är väl sjön nästan igenvuxen. Det är inte många fria ytor kvar i sjön, där man kan ro drag.

Jag fortsatte min isfärd förbi ön. Vi brukade kalla sjön bortom ön för "Ovansjön". Jag for förbi en stor sten, som jag har ett minne av. En sommarmorgon för länge sedan var vi tidigt ute och metade. Ödegårdens yngste son var med, en annan var Josef Lagerström, som brukade gästa oss om somrarna. De landsatte mig på den där stora stenen, medan de fortsatte bortåt "Store Mosse". Jag kastade ut min metrev, agnad med en fin mask och fick napp. Jag drog upp en, som jag tyckte, ganska stor abborre. Jag

hade ingen annan förvaringsplats för den än min ficka i rocken. Jag stoppade den där, men ack, ett plask hördes, och abborren for ner i sitt rätta element igen. Jag hade ju ett stort hål i min ficka. Den där episoden minnes jag alldeles tydligt, när jag for förbi stenen.

Jag fortsatte min isfärd framöver. Jag kunde konstatera, att utanför d. s. k. "Store Mosse", var ett enda, stort stenharg, beroende naturligtvis på sjösänkningen. Utanför stranden, rätt långt ut syntes en annan sten, som gav mig en minnesbild. Här vid denna sten tappade en släkting till Ödegårdens folk en drag. Jag mindes det tydligt. Jag var med vid den fiskefärden. Vi var i land och skaffade oss en lång björkstång och körde med den på bottnen för att få tag i draget. Men det var förgäves. Draget stannade kvar i sjön. Här vid "Store Mosse" brukade slättbönderna fara upp i Häradsallmännings skog för att ta vara på sin tilldelning. De kom åkande med timmerslädar över sjön och just här vid mossen bar upp i skogen. Nu far inga sådana timmerslädar mer över sjön. Det tillhör en gångens tid. Visst var det en tjusning att höra bjällerklängen i tidig morgonstund. Och så klängen vid hemfärden igen. Det var liv och rörelse på den tiden i skogsbygden.

H. E.

Regn och vackra dagar förr på ödegården

Mitt sommarlov förr på ödegården var något annat än våra dagars semestervistelse. Nu kommer man lätt o. snabbt till sommarstugan per bil. På samma sätt kommer man lekande lätt från sommarstugan i bil, när vädret är dåligt, och man inte vet vad man ska ta sig till. Nu kan man fort förflytta sig, när man behagar. Så var det inte förr. Då var man hänvisad till sommarstället, och ville man göra en utflykt, så hade man bara cykeln att använda eller apostlahästarna. Då kunde ju inte utflykten bli så långsträckt. Och inte skyddade cykeln mot regn. Överraskades man under en cykeltur av regn, då sökte man skydd under något träd, om inte åskan gick. I annat fall fick man söka skydd i någon stuga vid vägen. Jag minns från mina sommarlovsdagar förr på ödegården, att det stundom blev dagsregn. Ibland vaknade man på morgonen och hörde det ihärdiga smattrandet av regnet på de stora lönnarnas blad framför stora ingången eller regnets plaskande nerför takrännorna på gångarna. Tittade man så ut och såg, att himlen var igenmulen, då visste man, att det skulle bli "inesittardag". De viktigaste sysslorna måste man ju uträtta ändå trots regnet. Hämta ved från vedskjulet, ombesörja vattenfrågan, gå till granngården och hämta mjölken. Vad gjorde vi mer en sådan dag? Någ blev regnvädersdagarna ganska långa. Men åtskilligt företog vi ändå.

Jag erinrar mig, hur vi gick upp på boavinden och plockade fram gamla tidskrifter, inbundna tidningsböcker, som ödegårdens ungdomar en gång i tiden använt och gömt eller låtit inbinda. Man var inte så bortskämd förr mot våra dagars överproduktion av serietidningar och annan lätt lektyr. Då gömdes minsann de tidningar och den knappa lektyr man kunde komma över. Inte hade man heller råd att inköpa så mycket i den vägen. Man var så rädd om dessa tidskrifter, att man band in dem. Ja så sätt blev de räddade. Med läsning av dessa skrifter förde vi en god del av regnvädersdagarna. — Ibland kunde vi inte låta bli fisket trots regnandet. Hade vi riktigt goda regnkläder med oss, kunde det hända, att ödegårdens yngste son och jag gav oss ut

på fisketur. Jag minns, hur vi kom hem genomvåta in på bara kroppen. Hade inte något torrt på oss. Nu efteråt tycker jag det är underligt, att vi kunde finna något nöje i en sådan fisketur, när regnet bara smattrade mot vattenytan. Några gummistövlar hade man minsann inte på den tiden. Sätena i båten var genomvåta och våra ändalykter naturligtvis likaså. Vi fick byta kläder från topp till tå, när vi kom upp från sjön. Jag kommer ihåg, vad det smakade med varmt kaffe, när man flera timmar suttit genomvåt i båten. På den tiden uthärdade man allt och tyckte ändå, att fisketuren var lyckad.

Som jag förut nämnt, gjorde vi också cykelturer under sköna och vackra sommardagar ner till slättbygden. Ja, ibland längtade vi faktiskt ut från skogen och ensligheten. Då var cykeln enda fortskaffningsmedlet för längre färder. Man visste inte av något annat. Och trevligt och roligt hade man med detta framkomstmedel. En söndag företog min kamrat och jag en cykeltur till kyrkan i Heda. Vi var med på högmässan och fortsatte sedan vidare ner mot Omberg och Alvastra. Vi var sugna på kaffe och samtalade med varandra, om vi inte skulle gå upp till turisthotellet och dricka kaffe. Naturligtvis var kassan skral. Men till kaffe skulle den nog räcka. Så ställde vi från oss cyklarna och vandrade upp till hotellet. Det ljusnade betydligt för oss. När vi kommit in, och innan vi hunnit beställa vårt kaffe, träffade vi en kvinnlig bekant från Norrköping. Hon brukade varje sommar tillbringa några veckor här. Hon kom emot oss och förstod genast vår situation. Efter att ha hälsat på oss, sade hon: "Här har Ni pojkar 5 kronor till att inta något". Vi tackade och bugade. Vi kände oss rika o. kunde äta en enkel lunch. Vad det smakade! Och tänk att kunna sitta i matsalen och beställa lunch som två herrar! Jag vill minnas, att damen även sa: "Här har Ni till lunch", när hon räckte mig femman. På den tiden räckte fem spänn till en enkel lunch för två. Styrkta av förplägnaden på hotellet, som än i dag ligger lika inbjudande på sin slutning, kunde vi åter styra kossan mot skogsbygden och ödegården.

H. E.

ÖDESHÖGSBYGDEN

Minnen från den isbelagda sjön vid ödegården

För Östgöta-Bladet av kyrkoherde HOLGER EDLUND.

Nu ligger insjön framför ödegården väl fången och fjättrad i kung Bores vintriga och hårda grepp. Isen är tjock och stark. På vissa ställen har vinden blåst bort snön, så att den mörka isen ligger blottad. Det är präktig karnis i år. I Svanbergsviken och vid Sjögårdsuddé här nordanvinden sopat ihop stora drivor vid stranden. Vid somliga stenar har vinden dansat och svept, så att det är ett litet tomrum, där isen tittar upp som en krag runt stenen. Atskilliga harar har haft sina vägar över sjön. Även Mickel rävar har rasat över isen. Jag står uppe vid gården och spanar utåt sjön. Det var sant. Därnere i Jonstorpaviken hade man i min barndom ett nöje, som kallades "kringåka". Man hade en kraftig påle nerslagen i boten och så en stång fästad vid pålen. Så sköt man på stängen, så att den roterade runt pålen. Ibland hade man skridskor på sej och for runt hållande i stängen eller man hade en kälke fastgjort vid stängens ytterända. Naturligtvis var det en eller ett par som satte stängen i rotation. Man satt på kälken och svängde runt, det ena varvet efter det andra. Hade bara stängen kommit riktigt igång, for man runt ganska länge. Att man blev yr i huvudet av det snurrandet, kan jag inte minnas. Farten hade väl sin tjusning. Det där nöjet finns nog inte kvar längre. Nu ska det vara bandy eller helst ishockey. Ja, det är många minnen förknippade med den isbelagda sjön.

Jag minns, hur jag fick följa med, när den första isen blev nog bärkraftig och hämta fint granris vid Fätorget för att lägga på golv, i potatiskällaren. Man gjorde så förr på landet, ty det var ju i regel jordgolv. På Fätorget fanns det särskilt fint granris. I viken bakom låg det höga Brahusaberget, varifrån, som de gamla berättat, jätten Brahusa kastat den stora stenen, som ligger mitt i Svanbergsviken, när han hörde kyrkklockorna ringa i St. Aby kyrka. Sen kunde han ju inte bo i berget längre, när bygden blev kristnad. Och längst inne i viken låg resterna av ett litet torpställe, där skraddare Svanberg och hans gumma bott. Hur de kunde bo där, har förundrat mig många gånger. Det fanns ju ingen riktig körväg dit. På vintern gick det väl bättre, när isen höll och snön täckte över alla stenar. Då gick det ju bra att ta sig fram med släde. Hur man kunde komma fram till stugan, när det var barmark med hjuldon, är mig en gåta. Fattigt och armt hade de det också. Svanberg var mest lappskraddare. Ett par gamla halvbiggaråträd vittnar ännu om boplatsen. Atskilliga

gånger har jag rott in längst i viken och stigit ur båten och gått upp och smakat på den närliga björnen. Men nu åter till gränshämningen. Vi drog hem gränriset på en s. k. "drög". Isen var klar och genomsiktig. Vi gick längs stranden, och jag minns, hur jag såg abbarrarna och mörkarna kila under det klara isläcket. Sämt där fäster sig i barnasinet.

Jag minns, när äldsta dottern, som var lärarinna vid Prästtorps skola, kom hem på lördagsaftermiddagarna, sedan läsningen var slut för veckan. På lördagen brukade fader Alfred under vintern, om isen var stark och föret bra, spanna Dolly för släden och fara över den isbelagda sjön till skolan för att hämta hem dottern. På söndagsaftermiddagen skjutade han tillbaka igen. Det var en bra genväg att fara över sjön. En söndag fick jag följa med. Jag skulle förresten stanna en tid i Prästtorp. Vilken upplevelse var det inte att få åka med! Rakt över sjön for vi, förbi Kiddön och Sjögårdsuddé. På Kiddön brukade vi stundom på somrarna ha söndagsskolfest. Vi for dit med lövprydda ekor. De äldre drack kaffe, som kokades vid stranden och de unga förplågades med saft. Och så klingade sångerna ut över vattnet. En sång minns jag särskilt: Hur skön är icke barndomstiden, men ack hur snart den är förliden. Vår slädfärd gick förbi denna lilla ö, vidare rakt ner mot Bonderyd vid södra änden av sjön. Jag tror vi den gången tog vägen förbi Stenkilsby, Sonåby, Lyckan, ut vid Asa missionshus vid stora vägen, sedan förbi Boet fram till Prästtorp. Efter en stunds vila och kaffedrickning så bar det åter iväg för fader Alfred mot hemmet. Jag stannade kvar. Men nog tyckte jag, att jag var långt borta från ödegårdens lugn och ro. På kvällen, när jag skulle lägga mig, tyckte jag, att lakänen var så vassa. Men saken var den, att en liten pojke led av hemlångtans kval.

Minnen från St. Åby skogsbygd

För Östgöta-Bladet av H. EKLUND, Haraker.

I föregående artiklar har jag berättat om den s. k. Södergården i St. Åby skogsbygd. Gården ligger faktiskt nära gränsen till Trehörna (Tröna som man sa förr) församling. När jag stod på gårdsplanen och betraktade mangårdsbyggningen, så framstod klart och tydligt med vilken möda och små resurser den hade timrats upp. Att den blev förlagd hit, där stora stenharg och stenbumlingar inte ger plats åt några större odlingar, är en gåta och också en överraskning. Jag har undrat mycket över att gården inte blev placerad nere vid sjön liksom Norrgården. Kanske det var för svårt att göra väg ditner. Och inte fanns det heller någon lämplig mark nere vid sjöslutningen till åker. Nej de största bitarna, hur små de än var, fanns nog ändå, där Södergården blev uppbyggd. Det blev ett verkligt nybyggerliv, som August, den nye ägaren till denna mark, fick föra. Tänk bara vilken eländig mark att transportera allt byggnadsmaterial på. Det mesta av byggvarorna måste nog ha fraktats dit på slädföret. I min barndom såg jag vintervägar med slitna och blanka stenar gå från gården ut till den lilla landsvägen, som för till Trehörna. At andra hållet gick landsvägen ut till Hälla grind och så till St. Åby kyrka. Det var i alla fall långa fraktvägar nybyggaren hade att fara åt vilket håll han än skulle. Jag måste också tillägga, att utanför gårdens ägor låg den stora häradsallmanningen med sina vintervägar, som enda kommunikationsmedel. På dessa vintervägar pinglade klockorna, när timmerlassen under vinterdagar for hemåt, innan det blev alltför mörkt.

Det var liv och fart vinterdagarna i "marka", när slättbönderna hämtade hem sin utsynning. De kom, när det ljusnade med bjällerklang och parhästar. Det var då somliga tog genvägen över sjön, om den var ordentligt tillfrusen. Det gällde att hinna med så mycket som möjligt den korta vinterdagen. Yxhugg ekade i den annars tysta vidsträckta skogen, röster sorlade, skratt klingade, eldar brann, där man värmdes sej själv och kaffet. I min barndom hade vi två "fällor" dvs. uthuggningar, där vi brukade plocka hallon och lingon. Den största fällan kal-

märkt missödet förrän i Askersund och vände omedelbart för att ta rätt på släpvagnen.

— En finsk långtradare på väg söderut råkade på måndagen ut för en dikeskörning vid Karlsforsvägen i St. Åby. I vänsterkurvan på platsen hade föraren tydligen kommit för långt ut varigenom hjulen skar ned i vägkanten. Bilen fortsatte ut på åkerfältet utan att välta men kunde sedan ej ta sig upp för egen maskin utan måste anlita bärgningsbil. Missödet förorsakade inga skador.

lades Bengtfällorna, där man kunde plocka obegränsade mängder vid bra år. Jag har sett, att en av de nya vägarna, som går ej långt från Södergården har fått namnet Bengtavägen. Och en storvuxen tall vid Trönavägen har Allmänningsstyrelsen givit namnet Bengtatalen. Här uppe i det skogrika och bergiga området låg förr ett litet ställe, som kallades "Bengtås". De gamla, som mindes detta lilla torpställe, är borta nu och alla minnen, som är förknippade därmed. Men namnet kring det lilla stället lever kvar genom de tre namnen — Bengtfällorna, Bengtavägen och Bengtatalen. Här i detta område gick förr de gamla vintervägarna fram. Vid barmark följde man dem. Man sa förr, att man kom genom marka. Det betydde, att man gick på de gamla vintervägarna. Ibland var det genvägar att följa dem. En del gick neråt Tröna till.

En gång skulle Norrgårdens ägare gå till Tröna och sälja ägg i Slangeryd. Mor sa åt honom: "Var nu försiktig, när du går genom marka, så att du inte snubblar på stenarna! Far tog äggakorgen o. hängde den på sin kryckekäpp över axeln. Han tyckte det skulle bli lättare att bära korgen så. Mor tyckte inte om det där sättet att bära korgen. Hon sade: "Det går aldrig väl far, det där". Och far han svarade: "Det är ingen fara, det går så bra". Det gick väl bra en bit. Han kom förbi Södergården och tog in på vintervägen genom marka mot Tröna. Men där hände det. Rätt som det var låg hela äggakorgen bland stenarna. Kryckekäppen hade under gåendet vänt kryckan neråt, och så rasade korgen av.

Det blev äggröra av alltsammans. Det var ingen annan råd för far än vända tillbaka och tala om för mor, att han tappat korgen. Han skulle ha handlat för äggpengarna. Det blev heller ingenting av. Mor hon sade: "Jag sa ju till dig, att du inte skulle bära korgen så, jag anade, att det skulle gå galet. Jag fick rätt". Att det var en snopen far, som kom tillbaka och berättade om olyckan är väl lätt förståligt. Folk som gick den där vintervägen kunde berätta, att det låg en hög äggaskal länge kvar — sedan skogens djur hade kalasat upp äggens innehåll.

Det är mycket som hänt och timat i de här numera avfolkade områdena. Nu är allt så tyst och stilla. Den gamla mangårdsbyggningen är bara tillfällig sommarbostad. Den ligger i öster—väster. På norrsidan finns inget fönster, bara en liten förstukvist, som leder in i det också lilla köket. I det stora rummet innanför är den öppna spisen kvar, sedan huset byggdes. Jag minns särskilt en sak från min barndom, som fanns därinne. Det var ett litet väderlekshus med en gubbe och gumma. När gumman var ute spädde hon vackert väder, när gubben stod utanför betydde det regn och rusk.

Från St Åby skogsbygd: Sensommarbesök vid ödegården

□ En av de sista, vackra septemberdagarna gjorde jag ett angenämt besök på ödegården. Då dröjde ännu sommaren kvar. Luften var varm och vinden skön o ljuvlig. Ja, på kvällen stannade vinden, och sjön låg stilla och bidande. Fisken hoppade upp i vattenytan. Kanske kände den sommarens sista, skälvande stunder.

En roddtur lockade naturligtvis. Vattenståndet var lågt. Jag kunde konstatera, att stora delar av sjön inom en ganska kort tid blir igenvuxen av nate och näckrosor.

Hela den s k Svanbergsviken är snart igenvuxen. Det fanns förr vid östra stranden ett område, där det var fritt från vattenväxter. Vid en björk brukade alltid någon gädda hugga på draget. Nu var även den strandbiten igenvuxen av vattenväxter. Nästan hela Svanbergsviken var som en grön matta av vattenväxterna,

som år efter år förökar sig och erövrar nya områden. Det kan man rent kalla miljöförstöring på grund av sjösänkningen. Hur få vatten igen i sjön? Det låga vattenståndet är orsaken till dessa grönområden i sjön. Så kan en sjö förändra sig under en tidsrymd av cirka 35 år.

□ På ödegården var allt tyst och stilla. Det arbetsliv, som förr rådde är obönhörligen slut. Törnrosasömmen är tung. För 60 år sedan var här liv och rörelse. Folk kom och gick. Runt omkring var de gamla torpen bebodda. Man kom åkande eller gående. Ibland kom det även en cykel. Ofta stannade de förbipasserande och pratade med gårdens folk. En man, som kom åkande till en utjord vid Mellanmaden, var Simon i "Räfshult". Han hade en fläckig häst. Han stannade alltid och pratade en stund, innan han for iväg. En av de sista förbiåkande var Alm i Hällemon. Han arrenderade en utjord vid Mellanmaden. Han och hans gumma kom förbi för att hämta hö eller sädeskärvar från odlingen. Alltid gick de bredvid vagnen. Hästen skulle sparas.

De där minnesbilderna kom för mig, när jag stod där vid ödegården. En bild kom fram för min inre syn. Jag tänkte på när sommarfolket vid Södergården for hem efter sommarlovet. Då stannade man till och tog adjö för den gångna sommaren. Jag har kort, som visar flyttningen. Fjärdervagnen var lastad med bagage. På vagnen skulle också Hulda Jungner och ungdomarna få rum. Detta var före bilismens tid. Skjutsbonde var Jon Svensson i Mellangården. Han hade märren Tora förspänd framför vagnen. Tora var en stark och kraftig häst, som så väl behövdes i de steniga åkerbitarna.

□ När jag stod där i tankar såg jag på det gamla päronträdet. Det har stått så länge jag minns. Det bär bara små hårda päron som man förr på ödegården ko-

kade, det blev en s k päronsoppa. Men för cirka 50 år sedan ympade den kunnige trädgårdsmästaren m m Wiktor Fredriksson i Sotäng in gräpärön i trädet. Så det päronträdet bär två sorters frukt. Fredriksson hade lärt trädgårdsmästaryrket på flera håll. År 1888 lärde han yrket i Karlsunds trädgård. I september 1888 meddelar han i brev till en kusin, att det har varit folk här om nätterna och velat stjåla äpplen i trädgården. Och i följd därav måste vi gå vakt vissa timmar på natten. I natt var jag ute kl 3 fm till halv 7. Men nu har vi inte besvär av det så länge till, ty vi ska snart plocka in både päron och äpplen. En torsdag var jag närvarande vid festen, då Karlsunds byst avtäcktes. Festen var på kvällen, och en hel trädgård var upplyst av gas och en mängd s k papperslyktor. Där kastades också raketer, och det såg nog litet märkvärdigt ut alltsammans.

Den 1 november 1889 tog han plats hos en trädgårdsmästare på Qvisbergs gård för att lära ännu mer av trädgårdsyrket. Han skrev till sin kusin: "Jag tror också, att det skall bli trevligt att i vinter få gå och ordna med blommor o vinrankor". Så började han vid Qvisberg intill Vadstena. Han fortsätter så här: "Jag har träffat flera bekanta i staden, sergent-Werner och Lovisa Post. Anna Lack och Olivia i Jernstad, som för närvarande bor i staden, har jag talat vid". Så där kunde det gamla päronträdet berättas om tider, som flytt, om tider som ligger snart ett sekel tillbaka.

H E

HÖGSBYGDEN

Höstbesök vid ödegården

ALLT KRING ÖDEGÅRDEN var stilla och tyst, stora åkern framför byggnaden avklädd sin gyllene dräkt, sjön nedanför låg stilla och avvaktande i en klarblå färgton, medan solens strålar lekte och glänste. Färgtonen under en klarblå höstdag är verkligen fascinerande och underbar. Naturligtvis bar allt i naturen spår av den långvariga och intensiva torkan. Jag lyfte på locket till vattenkällan, och långt därnere lyste ändå vattenspegeln. Trots all vattenuppdragning var den inte torr utan är en pålitlig källa även under de torraste år. Hur många vattenhinkar har inte satts denna sommar på källkroken och sedan dragits upp med kallt matvatten. Som sagts — den har varit en trogen och pålitlig vän denna torrsommar. Den tycks ha oanade källflöden. Men den ligger också på botten mellan två berg. Kanske det är ett idealläge för en präktig vattenkälla som aldrig sinar?

MELLAN DE BADA BERGEN ligger också den gamla trädgården. Märkvärdigt nog, så bar flera av träden frukt denna torrsommar. Två av äppelträden bär ett slags fina äpplen med söt smak men med en biton av beskhet. Det fanns ett kvar. Jag kände genast igen den gamla smaken. Vad man tyckte som barn om dem. De brukade vara färdiga en del redan i augusti månad. Somliga var stora, genomskinliga och saftiga. Daggfriska augustimorgnar brukade de ligga nerfallna under träden. Innan vi begav oss ner till sjön för att vittja kräftburarna, brukade vi alltid stoppa några av de härliga äpplena i fickorna som första morgonmål. För en pojkmage var det en härlig kost vid roddturen. Det största av dem kallades "Fars träd" efter gamle Alfred, ödegårdens nybyggare och odlare. Flera av trädgårdens fruktträd hade en gång en gammal gubbe, som kallades Petter Emanuel skänkt, när ödegårdens trädgård anlades. Denne Petter Emanuel brukade stå på Ösjo torg och sälja hemkockt knäck som han och hans gumma tillverkat hemma. Eftersom gubbens hörsel var mycket nedsatt brukade han sätta en lur för örat för att höra bättre, när man tilltalade honom. Tilltagsna pojkar brukade i ungdomligt övermod skrika i luren mer än vad som var nödvändigt. Vad kostar 2-öres knäcken? Då svarade gubben: Skrik inte så förgjordat, det tittlar (inte kittlar) i örat. Den gamle gubben Petter Emanuel är för länge sedan död, men roliga uttryck av honom lever ännu hos dem som kände honom. Denna dag var åter en påminnelse om

denne originelle gubbe, vars största nöje var att få fiska i den lilla sjön. På höstarna brukade han vara ute med sina nät och fånga mört, som han sedan saltade ner för att ha som kost under vintern. Potatis och saltad mört var mat som dugde för en gammal backstugusittare. Ibland kunde det också hända, att det kom med några abborrar, ja även någon gädda, när han lade näten utanför vassbänkanerna och "pulsade på". De fiskarna smakade ändå bättre än mörten, när det blev fiskmiddag i den lilla backstugan.

SEDAN JAG TITTAT på träden och gjort mina iakttagelser, drog jag mig så sakta ner till sjön och båtstället. Så lite vatten har jag aldrig sett i sjön. Och leva äldre säger också detsamma. Det har under sitt långa liv aldrig upplevt maken till lågt vattenstånd. Strandbädden är torr långt, långt ut. Att komma in med en båt, där det inte är bråddjupt är nästan omöjligt. Stenar, som man förr inte visste om, har kommit upp. Stenar, som man brukar se toppen av lite, har blivit stora bergknallar. Och stora, grönaktiga stenbumlingar har liksom vuxit upp från botten och kommit nära vattenytan och gjort, att man måste se upp, när man tar en roddtur. Det är sådana stenar, som man aldrig förr har haft vetskap om. Jag har hört talas om att 1914 var det lågt vattenstånd i sjön, men denna långvariga torka 1959 har slagit detta rekord avsevärt. Jag såg mot östra stranden. Därborta skymtade "Abborrstenarna", som fått sitt namn därav, att man där, när man förr drog not, brukade få duktigt med stora abborrar. Stenarna hade blivit stora och liksom stigit ur vatten. Strax intill skymtade det så kallade "fåtorget", en rund udde med vita björkstammar. Den har fått sitt namn därav, att ungdjuren, som gick och betade i skogen, brukade samlas där.

Jag gick åter upp mot gården och den väntande bilen. Men jag kände, hur rogivande och vederkvickande ändå ett besök var i stillheten.

H. E.

Försommarvisit på ödegården

Original för Ö.-Bl. av H. E.

När jag slog in på vägen St. Åby kyrka—Tranås, så var vägen vid det gamla ålderdomshemmet helt i upplösningstillstånd genom de omfattande vägarbetena. Här intill skall den gamla Tranåsvägen korsas av den nya motorvägen eller Riksettan. Man borrade och sprängde bort det gamla berget vid hemmet. Det kunde aldrig de gamla drömt om, att en sådan ståtlig väg skulle gå förbi just där. De tyckte nog, att den gamla landsvägen var imponerande och livligt trafikerad. Så fortsatte jag förbi ett ställe, som vi förr brukade kalla "Karl Pettérs". Där kom vi ut till landsvägen, när vi tog "rättöversvägen" från ödegården till St. Åby kyrka. Se'n passerade jag ett annat numera övergivet ställe, som vi i min barndom kallade "Höjda". Det var ett torp under komministerbostället Stoeryd. När vi förr åkte hästskjuts förbi där ner till Ödeshög brukade körkarlen peka med piskan upp mot husen och säga: "Där ligger Höjda". Stället ligger verkligen högt uppe på en kulle strax intill vägen. När man antingen skulle gå eller köra ditupp, så frestade det nog på, i synnerhet om man hade något att bära eller hade lass. Den sista som bodde där hette visst Augusta. Men hon är borta nu. Litet längre fram går vägen rakt in mot det numera indragna komministerbostället. Under min gymnasisttid var jag där en gång och hälsade på komminister Seth Blomqvist. Jag blev också bjuden på kaffe i den trevna komministergården. En gång kom han en sommardag förbi ödegården på cykel. Han skulle döpa ett barn nere i Mellanmaden. Innan jag svängde in vid Hällemon, passerade jag Stoerydsberget, där det förr låg en liten stuga, som fordom användes till lärum för konfirmanderna från denna del av socknen. Jag har träffat folk från denna del, som berättar, att här gick de och "läste" för pastor Ankarberg. Under min ungdom bodde där en gumma, men både hon och stugan är borta för länge sedan.

Så kom jag då in på den lilla byvägen, som slingrar sig fram genom skiftande terräng, stora områden jämte vägen var vita av mandelblommor. Jag vet inte, när jag sist såg så mycket av denna förtjusande blomprakt. Vid Ingabola blommade hela bergkanten av otroligt storväxta styrmorsviolier. De var inte små minsann utan lyste klart och strålade vita och blåa. Det måtte ha varit synnerligen idealväder för dem att växa. Där i ett av husen i den lilla byn bodde en gång finsnickaren och snidaren Alfred. Vad som kom från hans snickarhand var fina och välgjorda alster. Han var en mästare i att göra ståtliga och vackra länstolar. De är som tronstolar, och man sitter skönt och bekvämt i dem.

De stolarna har säkert antikvärde nu. Ornamenterna är skurna för hand. Jag har en i min ägo, och den är ett praktverk av en enkel men otroligt

kunnig snickarhand. Andra saker han gjorde var Sankt Göran och draken. Alltsammans i en enda träbit. Denna bild är även ett utsökt arbete. Hästen, som stegrar sig och har den otäcka draken under sig, är elegant och formfulländad. Draken gapar och visar sina tänder och har fjäll på kroppen. Göran riktar sitt spjut mot hans öppna gap. Det är ett utsökt snideriarbete. Jag är glad att också äga denna talande bild av striden mellan goda och onda makter. Dessa arbeten tillverkade han i ett enkelt rum, som både var verkstad och sovrum. Ingen ståtlig verkstad arbetade han i utan i den lilla gavelkammaren skapades hans alster. Ännu i sin sena ålderdom cyklade han på tisdagen till Ödeshög. Han använde ett annat ord för cykel, men ett talande ord. Jag minns han sa så här: "Jag tar min trampevagn och far ner till Ösjö". Sedan åtskilliga år tillbaka sover den gamle finsnidaren sin sista sömn på St. Åby kyrkogård.

Denna gång jag kom fram till ödegården, var det ett stilla duggregn. Sjön låg liksom stilla och avvaktande. Jag hade ett särskilt ärende hitupp. Den gamla köksspiseln se'n 1914 var totalt sönderbränd. En ny skulle sättas in. När den gamla sattes in, hade vi med oss en jungfru från stan. Hon talade riktig östgötska. Sjön nedanför stugan såg ju inbjudande ut både till bad o. fiske. En dag sa hon: "Snälle herrn, det vurte så bra, om vi kunde få e gädde till midda i mora". Med två duktiga murare hann vi sätta in en annan järnspis. Framemot eftermiddagen klarnade det upp, och solen sken varmt. Sjön blev spegelblank, och fiskarna hoppade i vattenytan efter flygfän.

Innan vi for, provade vi, om röken gick ut. Ty under årens lopp har bina byggt och bott i skorstenspipan. Vi fick först rensa den med en bosshake. Huset, som vi denna dag gav en ny eldningsmöjlighet, har under årens lopp byggts till och reparerats. Det var i regel en snickare Axel Lack, som stod för dessa reparationer.

Han var en rask och duktig hantverkare. Humorn spelade hos honom, och han var mycket skämtsam. Även han sover nu den sista sömnen. Jag minns också en gammal tusenkonstnär, som kunde göra nästan allt, som behövdes på en gård förr. Det var Kalle Ljungblad i Göleryd. För över 36 år sedan var han uppe hos oss och lagade den öppna spisen i huvudbyggnaden. Han hade långt, vitt skägg. Men när han både murat och sotat var han ganska svart hela gubben, skägget också. Ännu som '87-åring for han gärna med hästskjuts, när tillfälle erbjöds, ner till Ösjö på tisdagen. Då var han som en gammal patriark med sitt vita skägg, när han på fjädervagnen for längs gatan ner mot torget. Det var inte utan, att folk med vördnad och aktning såg upp mot den som satt i vagnen.

ÖDESHÖGSBYGGEN

22

Från gångna ¹¹ majdagar på ödegården

Original för Östgöta-Bladet av H. E.

I regel gjorde våren sitt riktiga intåg kring ödegårdens omgivning under maj månad. Ibland kunde det ju vara långt kommet med blommor och växtlighet, stundom senare liksom i år. Från sjön med sitt höga vattenstånd hördes ändernas snattrade. Stränderna verkade sterila, och inga gröna toppar från rörvassen stack ännu opp. Sjön låg liksom bidande, innan livets krafter satte in för fullt. Ett år hade vi en fin gäst, som stannade vid sjön — en gråhäger. Den kom flera år tillbaka och hade förmodligen goda betesmarker. Det knoppades och vårades i trädgården. Biggarå och körsbärsträden brukade komma först med sina blommor. Det stod så bra till. De växte nedanför berget och hade skydd mot norr för kalla nordanvindar. Jag minns, när det stora körsbärsträdet strax intill boningshuset blommade, då var det en väldig musik av surrande bin. Det hade fyra stora stammar och således ett stort blomsterfång med honung att bjuda bina på. — I denna månad höll man också på att fylla på nytt grus på vägen. Då hade den i regel torkat upp så pass, att se värsta skavankerna på vägen kunde nya vägindelningen av byvägen kommit till. Jag minns kommit till stånd. Jag minns ännu de djupa hjulspåren i vilka vagnshjulen hade att obönhörligt följa. Kom man ner i sådana hjulspår med cykeln, då bar det ofta omkull. På stora sträckor gick mellan hjulspåren en smal gräskant, där maskrosor och andra härdiga blomster hade boplats.

När maj månad kom, var småvägarna genom skogarna också någorlunda framkomliga per cykel. Äldsta dottern, som en tid var lärarinna vid Prästtorps skola, hade då en genväg hem på lördagarna ge-

nom en skogsväg, som gick genom Sjögårds ägor. På den tiden var Kalle Säf ägare av gården. Han vilar sedan åtskilliga år på St. Aby kyrkogård. När skolan var slut på lördagen, cyklade hon en skogsväg genom Sjögårds ägor. Den kom fram ända till Jorstorpeberget. Vi höll utkik fram på eftermiddagen rätt över viken. Så såg vi henne komma fram till berget med cykeln. Då tog vi eken och rodde över viken och hämtade vår cyklist. Det var gamle fader Alfred, som brukade hämta, och jag fick följa med. Cykeln tog vi med i båten. Den kunde behövas för en cykeltur på lördagskvällen eller till kyrkan på söndagen. Hennes kollega, lärare Ahlberg i Prästtorp predikade då och då i St. Aby kyrka. Han hade Venia och hjälpte prästerskapet. Tidigt på måndagsmorgonen gjorde vi åter roddturen över viken till nämnda berg och satte av vår "fröken" tillika med cykeln. Strax var hon försvunnen i skogen på väg mot sin skola, där en ny arbetsvecka började.

När vägarna under maj månad någorlunda torkat upp, kom gärna vänner och bekanta till oss på ödegården för att hämta vederkvickelse och känna angenäm gemenskap med ödegårdens folk. Särskilt var den 15 maj, Sofiadagen en sådan majdag, när vi fick främmande nerifrån slättbygden. De kom per velociped eller per hästskjuts. Ja, det kunde hända, att man kom med parhästar och vurst. Mor på gården hette bland andra namn också Sofia. Denna dag i maj letade sig gärna vänner upp till ödegården för att tillbringa en härlig majdag vid sjön. Var det då en mild och leende majdag med solglitter över de blåa vågorna och en ljum, smekande sydlig vind

från sjön, ja, då var besöket verkligen lyckat för de främmande gratulanterna. Jag minns särskilt en Sofiadag, då det kom en vurst förspänd med parhästar, som stannade mitt framför gången upp till boningshuset. Jag kan ej i minnet erinra var den skjutsen kom ifrån. Men ändå står synen levande för min inre blick. Jag minns också, att denna majdag var vårens kommen långt. Körsbärsträden stod i blom, vinden var ljum och len, sjön solglittrade betagande. Det är länge sedan, och de som åkte lever nog inte mer.

I mitt minne framstår också en annan majdag, som var raka motsatsen mot den jag nyss beskrev. Det året snöade det en av de första majdagarna. Jag har ett gammalt brev, som berättar härom. Det står så: kommer du ihåg för fem år sedan, då du var här, hur det snöade duktigt. Du var ute och vältrade en stor snöboll. Ja, så kan majvädret skifta. Men detta snöväder hör ju till sällsyntheter. Om den vackra maj står vidare: Här börjar bli så vackert och grönt. Fåglarna sjunger från morgon till kväll, samt blåsipporna äro legio. Om fågelsången minns jag, hur vi stilla, ljusa majkvällar kunde sitta på stora trappan mot sjön och höra fåglarna sjunga sin aftonvisa på andra sidan sjön, på Sjögårdsstranden. Jag kan se den synen för mitt inre och även förnimma sången efter alia åren.

ÖDESHÖGSBYGDEN

— Vinterdagar förr — på den gamla ödegården

Original för Östgöta-Bladet av kyrkoherde
HOLGER EDLUND, Haraker.

När man en vinterdag kommer upp till ödegården, ligger den så vackert inbäddad i den vitaste snö. Allt är vitt och rent. Ingen skottad gång går från stora byggnaden till vattenkällan, vidare till som man förr sade "vedskälet" och slutligen fram till ladugården. Allt det forna livet är slut. Den långa törnrosasömnen råder. Ingen trampad gång ner till sjön finns längre. När skymningen sänker sig ner, lyser det inte utåt vägen från en sprakande brasa i den öppna spisen inte heller visar den tända fotogenlampan vandra- ren, som förr fram till kökskvisten eller stora dörren. Allt detta kommer i ens tankar, när man gör ett besök en vinterdag. Jag tänkte på vinterdagar förr, då det var liv och rörelse på gården.

Dagarna på vintern var fyll- da av arbete från morgon till kväll. De dagliga göromålen hade sin givna gång. Varje morgon var det först att gå till ladugården eller som man sade förr "fähuset". Korna skulle mjölkas, alla djuren ha sitt morgonmål. Lyktan tändes, mjölkhinkarna bars med. Jag minns, hur lyktan i gry- ningen kastade sitt fladdrande sken över snövallarna och hur det knastrade under fötterna. Men tänk så roligt det var att få följa göromålen hos djuren! När vi kom in till djuren, rasslade kedjorna, och korna vände sina huvuden mot dör- ren och liksom välkomnade oss, och hästen Dolly gnäggade förnöjt, och från nasse i stian hördes också ett belåtet grym- tande, och kalvarna spetsade sina öron vid de välkända ste- gen. Jag kan ännu höra, när de första mjölkstrålarna föll i den tomma hinken och gav en viss ton. Mjölkerskan satt på en pall hållande fast hinken med benen. Det kunde inte en nybörjare göra i första taget. Tre av kornas namn har jag ännu i färskt minne: Maj-Ros, Sara och Granna. Den sist- nämnda kon var jag med och hämtade i Adelöv. Det var så, att yngste sonen hade gjort upp koaffären nere i Småland vid grännatrakten och över- enskommit med säljaren att ställa in Granna i kyrkstallet i Adelöv, där vi kunde hämta kon. Så spändes Dolly för fjä- dervagnen och så bar det av till Adelöv. För en pojke var det en lång och spännande re- sa. Efter att ha rystat och skramlat på den då för tiden dåliga byvägen kom vi så ut vid Hällemön på stora lands- vägen. Nu gick färden litet fortare förbi byar och gårdar mot bestämmelseorten. Vi for förbi ett ställe, som hette Ly- bäck, Åsa missionshus, Boet, Prästtorp och Klöverdala för att nämna några av gårdarna.

I Prästtorp bodde denna tid folkskollärare Ahlberg, som hade venia (tillåtelse) av bi- skopen att predika i kyrkan. Han skötte gudstjänsten i St. Aby åtskilliga gånger. Äntli- gen var vi framme i Adelöv. Där i kyrkstallet stod vår ko. Såg härom året, att detta stall numera är nerrivet. Man har ju inte längre några hästskjut- sar till kyrkan. Vi rastade en stund och åt vår medhavda matsäck. Sedan började vår hemfärd, som inte gick så sär- deles fort. En man satt bak i vagnen och höll fast Granna med en grimma. Vi fick stanna åtskilliga gånger, så att kon fick pusta ut litet under sin långa marsch efter vagnen. Jag minns också, att det sista biten småduggade, innan vi äntligen var hemma. Färden hade tagit hela dagen i anspråk. Det var skymning, när kohämtningen var avslutad. En upplevelse hade åkturen varit, och min- net av den har levt kvar ge- nom åren. Man var inte så bortskämd förr på nöjen. En åktur efter en ko hade sin tjusning för en pojke.

Men låt oss återgå till vin- tergöromålen på gården. När arbetet i ladugården var avslu- tat, och frukosten intagen, så bar det av till skogs. Då spän- des Dolly för arbetskälkarna, ty det var åtskilligt från sko- gen, som skulle köras hem till ladugårdsplan. Jag minns, hur bjällran pinglade muntert, när vi for genom den snöhöljda skogen förbi en plats, som kal- lades "Eva-Lycka". Det hade varit ett gammalt torpställe under ödegården. På somrar- na kunde man se de gröna, små bitarna, som en gång va- rit åkertegar. Inte kunde det bli många tunnor på de små styckena. Spannmålen blev nog mest mätt i kappar. Den sista, som bodde på detta torp, hette Karin och flyttade om- sider ner till Omberg, där hon slutade sina dagar. Men det är många, många år sedan. Nästa nerrivna torpställe, som inte låg så långt därifrån, och som vi for förbi kallades Drabo. Till det torpet hörde litet mer och större åkrar, så den som brukade detta benämndes jordtorpare. Ja, han ansågs rik och förmögen mot de andra torparna. Om en jordtorpare i Drabo berättar en nära nu, 90- åring från denna trakt, att man i hans barndom skrämde honom med uttrycket "gubben i Drabo". Man berättade näm- ligen, att man ibland kunde se en huvudlös karl gå där på vä- gen framför stället. Det berod- de på att en torpare där en gång hade burit en stock på axeln och halkat på svallisen samt slagit ihjäl sig. Detta tal satte naturligtvis barnfantasi- en i rörelse. Det var med viss spänning man åkte förbi detta

ställe för att forsla hem skogs- produkter. Ibland kördes hem timmer för att senare trans- portera det till Kroxeryds såg. Andra lass bestod av björkved, som skulle huggas upp på la- dugårdsplan och bli famnved för avsalu. Vidare körde vi hem den egna bränsleveden, som skulle huggas upp och ligga och torka på en bergs- sluttning ner mot ladugårdens södersida. Vedhögen växte dag efter dag. När den torkat hela sommaren, bars veden in i ved- skälet. Det var ett påamods- provande arbete. Den fina björkveden gömdes till jul. As- kan efter den tillvaratogs. As- kan skulle nämligen användas vid den stora vartvätten.

Så gick vinterdagarna med skiftande uppgifter. Jag borde nämna kvarnresorna. Då las- sades säckarna på och färden ställdes till Kroxeryds kvarn. Då för tiden gick kvarnen med vattenkraft. Det var en upp- levelse att se det stora kvarn- hjulet svänga runt. Men vilken angenäm känsla var det inte att mot skymningen åter få stiga in i den goda värmen i köket. Och nog hade man ap- tit efter den slädfärden. Mun- tert sprakade brasan i kakel- ugnen, medan mörkret sänkte sig därute. Detta skapade ro och hemtrevnad.

ÖDESHÖGSBYGDEN

Min blomsterkantade väg till ödegården

Original för Östgöta-Bladet av H. E.

Ett försommarbesök på den gamla ödegården, som numera bara tjänstgör som tillfällig sommarbostad är en upplevelse dessa sköna somrardagar. Vägen dit från stora landsvägen är en enda färgsprakande blomsterväg, som slingrar sig mellan höjder, dälдер, hagar och ångar. Den är fyra km lång med en aldng avmattad färgprakt. På särskilda ställen, där jordmånen tycks vara särskild gynnsam, står den vita hundkåxen meterhög, ja, ibland når den ända upp mot bilens tak. Den är som en stolt skyddsvakt närmast körbanan. Långa sträckor av vägen är lika snövallar av dessa ståtliga blommor. Denna vita hundkåx är oinskränkt på vissa platser. De andra blommorna står diskret och blygt bakom eller håller sig nära jorden. Allt detta ser jag när jag sakta kör på den smala, krokiga vägen.

Bakom denna vita mur kommer de andra blommorna. Först storvuxna smörblommor. De är ganska kavata och sträcker på sig. Är minst i längd en halv meter. Vitt och gult är onekligen en vacker färgkombination i naturens stora färgkarta. Runt omkring smörblommorna grupperar sig de andra fagra blommorna — storvuxna röd- och vitklöver, midsommarblomstret med sin sagolikt vackra, blåa färg, tjärblomstret med en färgskiftande i något slags violett. Vidare ser jag, hur ranka, långa stjärnblommor blandar sig i färgprakten. Min blomsterkantade väg till ödegården är en ögonfröjd, en vederkvickelse för sinne och hjärta. Man kan inte se sig mätt på all denna blomsterprakt. Kanske därför att denna blomsterfärgning är så kortlivad blir den så underbar. Om några veckor ska dessa prunkande blommor vara slut eller kommer slätterkarlen och skär ner färgningen. På somliga ställen dominerar som sagt hundkåxen, på andra åter tränger sig den storvuxna smörblomman fram. Där vägganten är litet magrare, där det inte är långt till berget lyser käringtanden illgult. Det är åtskilliga ställen, sådan mark. Den gula färgen blir också på andra ställen domine-

rande, där berget ligger i dagen. Där är det en sprakande gul matta av sedum, som lyser upp denna väg.

I denna bergiga trakt av vårt land använder man ännu lian och slår vägganter och "lyckor" och ångar. Då försvinner en del av färgprakten. Allt ska bli stärkande, kraftgivande föder åt kreaturen under den kalla och mörka årstiden. Får kossorna av detta solmättade föder behövs inga tillsatser av kemikalier och mineralier. Det känns och märks minsann på mjölken, som vi hämtar i granngården. Jag borde väl nämna andra blommor i färgbuketten, medan bilen sakta rullar fram till ödegården. En blomma, som håller sig nära marken och ändå märks, är te-ärenpris. Den är blå som en insjö blå vatten en somrardag. Denna blå färgnyans är inte lik de andra blåa blommornas. Strax bakom vägganten eller i en liten öppning sträcker sig ängsvickern uppåt. Den sträcker ut sina revor och klättrar uppåt mot solljuset. Den häktar tag i både hundkåx och smörblomma och liksom säger urskuldande: För-låt, men låt mig också komma fram och se ut i världen. Den är mörk i sin blå färgton.

Nu ljusnar det mellan al- och björkstammarna o sikten blir vidare. Solen skiner, och nu blänker det blått från den lilla insjöns vatten. Innan vi riktigt är framme, passerar vi en stor sten. På motsatta sidan är en höjd, så passagen är väldigt trång. Stenen kallar vi blomsterstenen. En somrardag för många år sedan satt vi några barn uppkrupna på den och kastade blommor över ett brudpar, som skulle till kyrkan för att vigas. Det är så länge sen, så att brudparet äkte hästskjuts. Sedan den dagen kallade vi stenen blomsterstenen. Nu är vi framme vid ödegården, som ligger så stilla och rogivande vid sjön. Här är medicin och vila från jäkt och buller utifrån stora världen. Människorna på den här trakten brukar bli gamla, trots ett strävsamt och mödosamt liv. Tre bröder blev här nittio år eller däröver. En av dem gick ännu 90 år gammal och mejade råg. Det såg jag med egna ögon. En annan gamling, som gick under namnet farbror Gustav, plöjde ännu vid 90 års ålder åkern med sina kor. Han använde alltid korna vid sina körslor. Nu är de flesta av de gamla borta, men hägkomster och minnen av dem lever.

 ALVÅSTRA

Skolresa till
Danmark

Hösttecken kring ödegården

Original för Östgöta-Bladet av H. EDLUND.

ETT SENSOMMARBESÖK eller ett tidigt höstbesök på ödegården har sin tjusning och sitt behag. Vid mitt besök första dagen var det mera av tidig höst än sensommar — det duggade eller småregnade, och allt gav ett dystert intryck. Vid vägen i Backasand träffade jag en gammal bekant från skogsbygden, nämligen "Fine Johan". Han var nöjd med sin tillvaro och trivdes gott på det fina ålderdomshemmet. Vi kom att tala om kräftor. Han berättade, att det var sex år sedan han smakade på de läckra skaldjuren. Jag påminde honom om hans recept förr i tiden på den bästa kräftmatningen eller rättare det bästa kräftbetet. Det absolut bästa betet skulle enligt hans utsago vara en "igelköttaso". Det köttet menade Johan var kräftorna alldeles tokiga i. Jag måste erkänna, att jag aldrig haft lust att utprova betet. Så gick då färden efter vårt samtal till ödegården. Jag for förbi ett ställe, som vi förr brukade kalla Postas. Där bodde fordom lärarinna Anna Post. Hon var god vän med ödegårdens folk och kom då och då på besök. Hon hade också en broder, som bodde i en flygel och som ägnade sig åt skomakeri. Båda är borta för länge sedan. Längre fram låg förr en stuga, som kallades "Kisarns". Det var en lång, låg byggnad med åtskilliga rum i följd. I min barndom stod den tom och övergiven. Naturligtvis gjorde vi besök i den. Alltid var det något vi hittade på vår upptäcktsfärd i rummen. Det var något spännande för pojkar att så där titta in i en gammal stuga och göra sina iakttagelser.

VID ÖDEGÅRDEN var allt så stilla och tyst — det var faktiskt mer av höst denna kulna och mulna dag. All sommarens munterhet och glam av glada sommargäster var borta. En koltrast hälsade mig välkommen, ett par nötskrikor satt på gårdegården och kivades. Stora åkern ner mot

sjön stod full av skylar, som väntade på att bli hemkörda till granngårdens lada. Nog verkade allt i naturen, att det så sakta bar hän mot höst. Det brann av höstens färger i träden. Björkarna skiftade i gult, lönnarnas blad lyste röda i kronorna. Gångstigen ner till sjön var väl nött och använd, och gräset gult och torrt. Vid stigen hade vi förr en björk, som blixten vid ett häftigt åskväder i augusti slog ner i. Jag minns det ännu klart. Det kom ett häftigt åskväder över sjön. Vi hade nätt och jämt kommit inomhus, förrän åskan slog ner på två ställen nere vid sjön. En blixtnedslag träffade björken jag nämnde. En annan blixtnedslag hade slagit ner strax intill båten ur vilken vi nyss hade stigit i land. Jag följde stigen ner till sjön. Det syntes, att hösten i alla fall började komma. Bladvassen var torra och gula med stora vippor i toppen. De där vipporna plockade man förr och använde att stoppa madrasser med. Det var en ersättning istället för dun. Även den andra vassen, som kantar en del stränder var inte heller så fräsch och grön som i somras. Den började också lida av ålderstecken. Ja, än här än där har hösten satt in sina stötar.

DAGEN DÄRPA var det sol och blå himmel. Nu höll sig hösten för tillfället på avstånd. Jag tog mig en rodd och fisketur på sjön. Trots att näckrosorna för länge sedan hade sin blomningstid till ända, så gungade på vattnet på Jorstorpaviken ett par senkomna vita näckrosor. Det är ju inte tid, att näckrosor blomma så sent som i september månad. Av någon anledning hade deras blomning blivit satt på efterkälken. Nu lyste de vita och lite förlägna mot mig. Att kasta nät bland näckrosor är ganska riskabelt. De stora fruktämnena fastnar i nätet och river sönder maskorna. Så jag aktade mig för detta denna dag. Jag ville pröva fiskelyckan så här på höstsidan. Jag hörde i min barndom, att Peter Emanuel från Bro ägor brukade ta mycket mört vid Jonstorpaberget. Han brukade säga, innan han fått nån fisk: "Sergeanten, vad ska vi göra med all fisken"? Det var äldste sonen på ödegården, som stundom var med honom vid fisket, när han var hemma på permission. Han var nämligen sergeant vid den tiden vid I 4 på Malmslätt. Jag satte ut nätet, och mörtan gick till ganska bra. Ett svanpar tittade på mig inte så långt borta. De har hållit till i sjön hela sommaren och tycks trivas gott. De simmade som stolta fregatter med vita segel. De två fåglarna var verkigen vackra och imponerande att se på. Med sina breda simfötter satte de upp en ganska god fart. Ett hösttecken, som förr hörde till ödegårdens höstbestyr var höstbyken. Jag minns, att vi då brukade fara över till Jorstorpaberget och klappa byken där. Vi hade stora klappallar, som kläderna bearbetades på. Att vi for över viken berodde på att det var djupare där och därför lätt att skölja kläderna. Det där erinrar jag mig, när jag ror utanför stranden. Det är länge sedan dess, och nudagar har svunnit sedan dess.

för tiden klappar ingen mera byk där.

EFTER MIN SJÖTUR vandrade jag upp igen på stigen till vägen, som går förbi gården. Jag stod och erinrade mig, att i min barndom hörde också nyponplockningen till ett av de säkra hösttecknen. Vi brukade plocka nyponen i Evalycka, Drabo och Kulla. Jag kunde se för min inre syn, hur nyponplockarna, ödegårdens döttrar samt grannens hustru gick genom ladugårdsgrinden och försvann bakom ladugården in i skogen mot nyponställena. Detta ligger nu långt tillbaka i tiden, år och år är länge sedan dess, och nudagar har svunnit sedan dess.

Från ett septemberbesök på ödegården

För Östgöta-Bladet av H. E.

Den dagen jag anlände till ödegården var en strålande och solig höstdag. Det var stilla och tyst vid gården. Bara en koltrast förde liv och oväsen i den ena jasminbusken framför huvudentrén. Sommarens fröjder, skratt och samtal samt vardagliga sysslor av sommarfolket var slut. Hur olik ändå mot förr. Då avstannade inte livet, fast hösten började göra sitt intåg. Nej, det var liv och rörelse, och många sysslor var för handen. Det var bärgning av årets skörd av spannmål. Först rågen, som skulle tröskas, så att man fick utsäde till ny sådd. Då kördes sädeslasen hem ända från Kulla och Maden. Vagnens järnskodda hjul skramlade mot skogsvägens stenar och gav eko långt in i skogen. Vidare var det potatisupptagning, och de goda knölarna skulle forslas hem. Ofta hade vi potatis på det gamla jordtorparstället Drabo. De åkrarna hade god potatisjord. Sedan kom tröskningen av vårsäden, och det var den stora upplevelsen på hösten för en pojkbys. När jag stod där framför boningshuset, kunde jag bara konstatera, att allt detta hörde till det för-gångna.

Jag såg ut mot sjön. Den låg där så vacker och blå i solskenet. Tänk hur inbjudande en sjö kan vara en klarblå septemberdag! Naturligtvis måste jag gå ner till stranden. Jag konstaterade, att det var mycket vatten i sjön. Det påminde om gångna tider, då sjön alltid hade detta vattenstånd. Jag tror att både kräftor och fiskar skulle fara väl av om vattnet rörde så högt. Genom det låga vattenståndet håller faktiskt sjön på en del håll växa igen. Inom fiskerådssynpunkt vore det att rekommendera att hålla högre vattenstånd i sjön. Genom konstiga vägar och gördelen har sjöns vattenyta bli-

vit betydligt sänkt. Man kan ännu skönja den gamla vattenlinjen på stenar och berg-hällar. Det är en vit rand, som avtecknar sej, och som åren ännu inte har kunnat radera ut. I våra dagar är ett gott fiskevatten en stor tillgång. Denna sjö har varit både fisk- och kräftrik. Det är värden att ta vara på. Trots att kräftpesten har härjat runt omkring, har den likväl undgått denna svamps förödande inverkan på kräftbeståndet. Men faran lurar ändå, därigenom att främmande människor har fått tillträde till denna sjös fiskevatten. Här borde de, som hyr ut eller lånar ut sitt fiskevatten se upp bättre. Det gäller att nogta vårda ett gott fiskevatten, och det är denna sjö värd.

Jag steg i båten och gjorde en roddtur på sjön. Nu syntes bara den stora stenen ute i sjön. De var faktiskt som förr i tiden. Den stora stenen vid ingången till Svanbergsviken var ännu synlig. Det var på den stenen "Moster Hedda" en gång fastnade en mörk höstkyll, när hon varit till Sjögård i något ärende. Hon satt både länge och väl fast, innan hon äntligen kom loss. Jag såg upp mot Brahusaberget, som ligger på östra sidan av viken. Däruppe minns jag, att vi gick en vacker septemberdag för många år sedan och plockade blåbär. Gamle Alfred, ödegårdens ägare var med, likaså yngsta dottern på gården samt Valter Åberg. Själv var jag helt liten. På eftermiddagen vandrade sedan dottern, och Valter till Håstholmen för att följa med båten Per Brahe till Gränna. De hade de plockade bären med sig. De skulle fara till yngste sonen, som hade sin tjänstgöring i Grännatrakten. Det var ont om mat på den tiden. Bären skulle öka matförrådet. Det där mindes jag, när jag nu kom roende.

— Längre fram i viken såg jag det gamla båtstället, som hör till Södergården. Hit rodde vi många gånger vid våra besök hos sommargästerna på denna gård. Vid besök och kaffejudningar tog vi oss dit sjöledes, och så gick vi den steniga uppförsvägen mot Södergården. Efter en glad samvaro med goda vänner vandrade vi så åter ner mot sjön. Jag erinrade mig, hur befriande och upplyftande det kändes, när sjöns vatten åter glittrade fram mellan träd-stammarna. En annan sak och ett minne kom också i mina tankar. En morgon för åtskilliga år sedan kom jag roende på västra sidan av viken. Då, rätt som det var, hörde jag och såg det största gäddplask jag någonsin upplevt. Det plaskade till den grad — det var som man slagit med en stor plank eller stake i vattnet.

Det var nog en riktig gammeldädda, som den morgonen var ute på morgonjakt för att stilla sin hunger. Det ena minnet efter det andra trädde fram för mitt inre vid min roddtur. Min tur på sjön var slut. Jag vandrade upp för den branta stigen. Jag tänkte: det behövs många sådana här vackra solskensdagar för att säden i denna höglänta del ska mogna. På stora åkern framför byggningen växte blandsäd. Den var inte ännu mogen. I år har septemberdagarna med klar himmel och värmande sol varit få. Äldste sonen brukade vara kvar så länge han orkade på sommarnöje här långt in i september, ja, en gång dröjde han kvar till de första dagarna i oktober. Då måtte septemberdagarna ha varit vackra och soliga.

ÖDESHÖGSBYGDEN

Gamle Erland i torvestugan

En skildring från St. Aby av kyrkoherde
HOLGER EDLUND, Skultuna.

I DET HÖGLANTA, skogiga och mycket kuperade Holaveden är de flesta av de gamla torpen borta och namnen på dem som bodde där har fallit i glömska. I St. Aby kallas denna trakt för "skogbygda", till skillnad från "slätta" med de stora gårdarna. Många gånger har jag undrat, hur dessa små gårdar, som nu till stor del är nedlagda eller används som sommarnöjen, kunde ha torpare på sina ägor. Dessa torpare var naturligtvis skyldiga att göra dagsverken på gården de hörde under. En glänta i skogen, en liten "lycka" nere vid den lilla sjön kantade av stenhögar berättar om att här låg en gång just ett sådant torp. Den lilla jordbiten omkring stugan var grävd och uppodlad genom mycket, mödosamt arbete i det tysta. Kanske när den långa arbetsdagen var slut på gården fick vår namnlöse och okände torpare tänka på sin lilla åkerlapp. Han grävde och bände upp sten och forslade bort den. Någon gång fick han väl låna en häst till tyngre transporter. Stora stenhögar vittnar om detta odlararbete. Dessa nu igenvuxna jordbitar mättes bara i kappland. Större var de inte. Och ändå hade dessa odlingsmän sin största bärgning från dessa åkerbitar. Men de stora "stenbömlingarna" fick ligga kvar. Dem hade man ingen möjlighet att ta bort med de enkla odlingsredskapen. Det kan man se än i dag på de nu övervuxna åkerlapparna, som gav den viktigaste födan, potatis och lite säd. I bästa fall kunde man även ha ko och gris och några höns. Foder till kon skrapade man ihop med lien i lyckan och vid vägkanten. Höet bar man hem på ryggen till det lilla "fähuset".

ANNU FÖR TRETTIO ÅR sedan stod ett av dessa torp kvar nere vid sjökanten. Det var en grå stuga med torvtak och i torven växte om somrarna stora taklök. Storstenen var av gråsten utan något murbruk. Steg man in genom dörren och farstun kom man in i ett rum med stor öppen spis. Här hade den gamle Erland bott, tills fattigstugan blev hans sista bostad. I den öppna spisen hade han kokt sin potatis, stekt sin sill, när han haft råd att köpa den åtrådda varan. Här stod också hans kaffepetter på tre ben och kokade. Att koka på bara kaffe hade han inte råd till. Ofta var det rostad råg, som fick koka och ersätta kaffeböborna. Hade han äkta kaffe i petter var det verkliga högtidsstunder för gamle Erland. Då njöt han i fulla drag och tyckte tillvaron hade sina ljusa sidor. Men ofta var det ont om maten. Man har berättat mig, att gamle Erland stundom, när det var särskilt tomt i skafferiet, brukade doppa sin potatis vid sin enkla måltid i salt utrört med vatten. Saltvattnet fick så tjänstgöra som både säs och sovel. Det var nog inte ett undantagsfall utan hände säkert i fler torparstugor.

ERLANDS STUGA bestod egentligen av ett enda boningsrum med den stora, öppna spisen, som också förstas nödtorftigt värmda upp rummet under vintern. Vid skenet från den satt han om vinterkvällarna och slöjdade. Fäll-

bordet, stolarna, byrån, utdrags-sängen, ja ramen kring spegeln hade han själv tillverkat. Skeden av trä med vilken han åt rågmjölgröten om kvällarna var gjord av hans idoga hand. Även en del andra husgeråd var hemgjorda. En handkvarn på vilken han malde sitt råg- och kornmjöl var även den förfärdigad av honom själv. Inte malde den något delikatessmjöl, men Erland var nöjd med sitt grova bröd, och mjölet gick även att använda till andra anrättningar. Den gamla handkvarnen var den sista av de saker, som stod kvar i stugan, när den äntligen skattades åt förgängelsen och revs. Mitt emot rummet med den öppna spisen låg ett annat rum, ett s. k. kallrum. Det saknade nämligen eldstad och kunde bara bebos under den varma årstiden. Det fick under den kalla årstiden tjänstgöra som förvaringsrum av matvaror, särskilt färskvaror. En gång hängde därinne på en krok i taket en gammalgädda, som Erland en vinter slagit med en klubba på den första isen. Gäddan hade gått in längst i viken för att sluka mört. Med några kraftiga slag med björkklubban hade Erland förpassat henne till de sälla jaktmarkerna. Man har sagt mig, att den gäddan vägde enligt den tidens vikt 30 skålpund, ungefär 13 kg. Det blev ett välkommet tillskott till matdelen. Av den skar han både till kokning och stekning.

MIN SAGESMAN, betydligt över 80 år, minns ännu gamle Erland. Han har berättat, hur han som pojke fick tröska med slaga på logen tillsammans med Erland, det gällde att slå i takt med slagorna mot loggolvet. Det var Erland mycket noga med. Då kunde han säga: "Pojke slå i takt säger jag, annars får du gå härifrån". Gamle Erland var en from man. Min berättare har sagt mig, att han som barn stod utanför fönstret och hörde, hur Erland högt läste sin aftonbön, där han låg i utdragsängen. På vinterkvällarna satt han vid den öppna brasan och läste ur psalmboken och postillan. Den tid kom, då han ej längre kunde klara sig ensam. Han blev intagen i fattigstugan, som låg vid St. Aby kyrka. Intill den fick han också sin sista vilostad.

Från Stora Åby skogsbygd: Vintrar förr på ödegården

Vår vinter är besynnerlig denna säsong. Vädret skiftar och varierar så fort. I min barndom, när jag vintertid vistades på ödegården, inte var det då så snabba växlingar i vädret. Vintervädret var absolut mera stadigt. Visst kom det en mildvädersdag ibland. Och snö fanns det gott om. Jag minns, hur höga snövallar kantade vägen till ladugården från boningshuset. Jag minns, hur röken från skorstenen på huset steg rakt upp i den kyliga vintermorgonen.

En vinterdag kunde te sig så här på ödegården i min ungdom. Det första var att göra upp eld i den öppna spisen i köket. Snart flammade en värmande brasa, och den trebenta kaffepannan sattes fram under elden. Först hade man tänt fotogenlampan, som hängde i kökstaket. Det lyset räckte på den tiden. Man var ännu inte bortskämd med elektriskt ljus däruppe i skogsbygden. Vid det ljuset från fotogenlampan fick man utfära sina sysslor i köket. Ögonen var vana vid det skenet, och det gick bra. Medan kaffet kokade i köket, gjorde man upp eld i de tre kakelugnarna, som fanns i huset. I dem eldade man med björkved, torr och fin.

Jag kan ännu höra, hur kakelugnsluckorna dallrade, när brasan tog riktig fart. Tänk, att man så många år efteråt kan få liksom en förmimelse av detta. I de tidiga vintermorgnarna var jag inte med vid mjölkningen. Men vid kvällningen brukade jag få följa med till ladugården. För min inre syn kan jag se den upplögade vägen från boningshuset till ladugården. Höga snövallar vid sidorna. Aldrig blev det barmark så där fort som nu. Nej, snön låg hela vintern. Visst kom det en mildvädersdag någon gång, men inte gick snön bort för det. Det var så pass mycket snö, som tälde en mildvädersdag. Och sjön nedanför

var för det mesta täckt av ett snötäcke.

Att få vara med vid mjölkningen på kvällen var särskilt roligt. Ljuskenet från fotogenlampan fladdade när vi gick in till ladugården. När vi kom in, så hängde vi den i en krok i taket i fåhuset. Hästen Domy gnäggade glatt, när vi kom in. Korerna vände på huvudena och råmade så smått. De visste, att det var mjölkningensdag. Jag kan ännu höra, hur de första mjölkstrålarna trummade mot botten i mjölkhinken. Kalven gjorde små ystra språng i sin kätte, ty den visste, att det skulle vankas spenvarm mjölk. Och nassen i sin stiegrymtade förnöjt i avvaktan på sin matranson. Dessutom fick den också en liten skväft av den spenvarma mjölken. Från en lucka i höskullen kastades ner hö till nattfoder åt djuren.

Några vattenhinkar stod fyllda med vatten. Det vattnet hade hämtats opp från brunnen nedanför ladugården, medan det var ljus. Av det vattnet fick alla djuren till natten. Så var allt klart. Mjölkningen avslutad, och djuren hade fått sitt. Så vandrade vi i lyckans sken från ladugården in i värmen i boningshuset.

Jag minns de där blixtrande kalla vinterkvällarna. Stjärnorna över

sjön blänkte och glimmade. Ibland, när det var särskilt kallt, hördes dova knallar från sjön. Det var isen, som frös ännu tjockare. Inne var det skönt och rogivande. Stundom knäpp te det i husknutarna av kölden.

Aldste sonen brukade alltid varje juldagsmorgon fara till de gamla på ödegården. I en almanacka från 1918 står antecknat. Gösta Andersson, Sotäng mötte vid Röks station med släde. Tredjedagjul står följande: Yrväder. Från hans resa julen 1920 står följande noterat: Väder, drängen på ödegården mötte med Dolly och släde i Odeshög. Återården 1918 till Rök släddes med släde, och skjutskarl var Albin i Murartorpet. De här sista raderna talar om snö och kyla. Precis som vi vill, att vintrarna ska vara.

HE

ÖDESHÖGSBYGDEN

Den gamla slipstenen

Original för Östgöta-Bladet.

Vid mitt sommarbesök på den gamla ödegården kom jag att tänka på vilket liv och vilken rörelse det rådde där en gång under bråda slätterdagar. Det är nog 40 år sedan de slätterdagarna gick av stapeln. Lådgården är oanvänd och omöderna, ja tidens tand har gnagt på den. De på sin tid fina jordbruksredskapen verkar nu antika och åldersdigna. En vagn, harv och plog är vad som finns kvar. Det är länge sedan någon häst spändes framför vagnen, och plögen kryssade mellan stenarna på de små åkerbitarna. Gården ligger nämligen i en mycket kuperad och bergig trakt, som man i dagligt tal kallar "skogbygda". Åkrarna är för länge sen igenvuxna, och skogen har tagit överhanden. De små ängarna och "lyckorna", där vassa liar bet av gräset, är även de uppslukade av buskar och skog.

Men för 40 år sedan var det annorlunda. Jag kom att tänka härpå, när jag fick se vad som var kvar av den gamla slipstenen. Tyst stod jag där och betraktade resterna. Själva trästativet hade rasat samman och var överväxt av grön, fuktig mossa. Också stenen var borta, likaså järnveven med vilken stenen drogs. Nu mindes jag. Det var här det lejda slätterfolket stod och vässade sina liar. I mitt minne levde glada slätterdagar upp. Jag såg slätterkarlarna komma vid grinden i tidig morgonstund med liarna på axlarna och kvinnfolken med sina räfsor. Allt stod med ens så levande fram-

för min inre blick. Jag upplevde åter forna dagars slätter- och höbärgningstid. Några av slätterfolket var änyo levande.

Först i raden kom "Anders i Maden". Han var en pålitlig slätterkarl år efter år. I yngre dagar hade han varit skoputsare i Stockholm och inte tjänat mer än 25 öre om dagen. Tilläggas kan att han och hans bror gått dit till fots. Han bodde med sin gumma i en grå, liten stuga vid en mörk skogsjö. De hade ett par kor, gris och höns. För att hjälpa upp ekonomien var Anders skomakare. Hans största nöje var att slå sig lös och fiska. En morgon, när han rodde drag i den lilla sjön, såg han själva sjöjungfrun, som satt på den s. k. näckrosstenen. Anders uttryck om henne var: Hon var så gudomligt vacker. En annan gång, när han var ute med sitt drag, fick han en riktig hejare till gädda. Då han kom bärande på den med en tjock pinne dragen genom gälarna, släpade stjärten på gäddan på vägen. Anders fick nån krona för den och var nöjd med affären.

"Johanna i Maden" var Anders hustru. Hon var ett särdeles duktigt fruntimmer. Det var nog hon, som egentligen förde kommandot och spiran i den lilla stugan. Hon visste vad hon ville. Flink var hon i benen och en duktig bärplockerska. De bästa bärställena kände hon till. När ingen annan hittade bär, kom hon hem med fulla korgar. I sin ungdom hade hon tjänat piga hos en komminister, och när hon

slutat sin anställning, gick hon till fots hem genom sju kyrksocknar. Till hennes förtjänster hörde också, att hon var en skicklig jordegumma eller barnmorska. Åtskilliga förlösningar hade hon klarat av på egen hand. Johanna var mycket kyrklig av sig. När hennes son tänkte övergå till bapstimen, lade sig gumman till sängs och låtsades vara sjuk. Det var för att beveka sonen. Anders pekade bortåt sängen och sade till sonen: "Ska du ta livet av din egen mor"? Johanna lyckades med sitt uppsåt. Hon fick behålla sonen i den fälla hon ville och där hon kände sig mest hemma. Sonen fick också en belöning. Av hopsparade slantar fick han trettio kronor för att han gjorde henne till viljes. Över nittio år blev Johanna, innan hon slutade sitt jordeliv.

Ett annat par, som kom för att hjälpa till med slättern, var Johan och Klara. Johan hade långt rött skägg och gick under namnet "Röd Johan". I hans sällskap hade man aldrig tråkigt, ty han kunde berättat om gamla tider. Han hade bara gått åtta dagar i skolan. Hans egentliga lärarinna var en gumma, som hette Lotta. Hon brukade låta Johan läsa inntill i bibeln, medan hon själv satt vid spinnrocken och spann. Gumman var så kunnig i bibeln, berättade Johan, att hon ögonblickligen hörde, om han läste fel. Johan gick alltid klädd i stort s. k. förskinn och hade för det mesta sin pipa i munnen. Klara var en duktig sömmerska och förfärdigade mången prydlig högtidsklänning åt dem, som ej hade råd att beställa en sådan i det närbelägna samhället eller i staden. De flyttade om-

sider till en annan stuga, som låg på en bergknalle. De gick sedan under namnet "Johan och Klara på berget".

Om dessa enkla människor erinrade mig den gamla slipstenen. Men vid mitt besök var det inget vasst stål, som sjöng mot stenen och ingen senig arm, som drog veven. Men den hade liksom gått och rullat upp bilder ur det förflutna, bilder av en tid, som väl aldrig kommer åter.

H. E.

HÖGSBYGGEN

Ödegårdens nybyggare och odlare

Original för Östgöta-Bladet av HOLGER EDLUND.

I SOMMAR HAR JAG åter stått vid Stora Åby kyrka och blickat ut över slätten med Örnberg i bakgrunden och därbort om Vättern. Det är alltid en betagande syn att en solig dag med blå himmel låta blicken svepa från kyrkbacken över den mjuka, väna slätten. Men strax bakom kantas slätten av "skogsbyggdas" mörka horisonter. Många av gravinskriftionerna påminner om bortgångna från denna del av socknen. Jag står framför en sten, som erinrar om att det snart är 40 år sedan en gammal, trågen odlare och nybyggare gick ur tiden. Hans minne och namn är förknippat med ödegården, där han en gång lade ner all sin mannaålders sega och uttåliga kraft. Det var han som gjorde, att denna gård blev ett sållsynt vackert ställe vid slutningen till den idylliska sjön. Men det var mycket arbete och många trånga arbetsdagar i det tysta, innan det livsverket var nått. Förut hade gården bara varit ett enkelt torpställe under den s. k. Mellangården. Jag har i sommar sett den höga stentöten till detta torpställe, där syren- och plommonbuskar och vintergröna vittnar om den forna bebyggelsen. Man har berättat mig, att det var en hög stentrappa vid gaveln för att komma in i huset, som låg inklämt mellan en dalsänka framför och en bergkant bakom. Så skulle också den lilla slingrande vägen ha plats framför dalsänkan och huset. På samma sätt går vägen ännu i dag.

I YNGRE DAGAR hade denne nybyggare och odlare liksom åtskilliga från denna bygd sökt lyckan i landet bortom Atlanten. I elva år stannade han där och upplevde spännande äventyr bland indianer och guldgrävare. En gång skulle han simma över en flod men greps av den starka strömmen och hade omkommit, om inte en indian hjälpt honom ur den strida strömfåran. När han åter kom hem, hade han efter dåtida förhållanden ett icke föraktligt kapital på fickan. Hemkommen från Amerika kom han genom giftermål att bli ägare till den nuvarande ödegården som genom arv blivit tilldelad hans hustru. Första tiden efter giftermålet fick han och hans hustru bo i torpstugan med den höga stentrappan på gaveln. En vacker dag stod ett nytt boningshus färdigt för inflyttning. Det hade han med sin broders hjälp timrat och byggt. Det är än i dag mangårdsbyggnaden på ödegården. Han gav också detta hus en mera lämplig placering än det gamla med en underbar utsikt över den vackra insjön med dess vikar, hållar och barr samt löv-

taurering skall införas i början på nästa år. Elektrisk öppnare för södra och norra tornluckorna planeras.

skogsklädda stränder. Det vittnar än i dag, att han hade blick för naturens skönhet. En vackrare placering på slutningen ner till sjön kan knäppt en gård ha. Alla, som kommer på besök, brukar bli alldeles betagna och utbrista. Vilket förtjusande ställe. Här har under årens lopp många gästade det gamla hemmet och njutit av dess förtjusande läge. — Mera hus tillkom av den gamle svensk-amerikanen. Den gamla torpareladugården revs och en ny med bättre läge byggdes av hans hand och med hjälp av bröderna. Även andra uthus tillkom av hans säkra och snickarvana hand. Av det gamla torpstället blev en präktig och vacker gård. Men så lade han ner som nybyggare allt vad han sparat ihop i Amerika. Han reste liksom ett minnesmärke över sina många dagars idoga och strävsamma arbete.

DET VAR INTE bara en ny gård han byggde upp. Han utförde under många år ett nyodlingsarbete. Nya åkerbitar lades under plojen, tückdiken grävdes för att sanera jorden. Hundratals stenlass kördes ut på isen för att sjunka vid islossningen och bli utomordentliga gömställen för krattorna. På den tiden sprängde man med krut i ödegårdens gömmor finns ännu kruthorn bevarade. Dessa kruthorn använde han också till mynningsladdaren, när han var ute på jakt. En gång sprängde han bort en stor sten på åkern framför byggnaden. Han hade till hjälp den gången en karl, som kallades Petter Emanuel. Det bar sig så illa till, att inte Petter Emanuel kom av stenen utan satt kvar på den och följde med upp i luften, alltså sittande på den, tills den tog mark. Han kom ifrån äventyret utan skador, men inte var det någon mjuk fjädring, när stenen föll ner på jorden. Ja, det var ett storslaget arbete som utfördes i det tysta. Han anlade också en vacker trädgård kring den nya gården. Här planterade han äpplen, päron och körsbärsträd. Till flera av träden var förut nämnde Petter Emanuel leverantör. Denne hade nämligen i sin ungdom varit trädgårdsarbetare i Södermanland. Åtskilliga av träden är ännu i dag kvar, som ett levande bevis från denna tid, då livet ännu flöt lugnt och stilla utan dagens hets. Jag måste också nämna, att han anlade och byggde en väg genom ågorna. Den är närmare en kilometer lång. Vilket oerhört arbete var inte detta i denna bergiga och kuperade skogsbygd.

OM ALLT DETTA erinrade gravskriften. Några år över 80 blev hans liv. På söndagarna var det stilla söndagsfrid i hans hem. På förmiddagen satt han alltid vid postillan och läste betraktel-

GRÄNNA

5.000 anslås till arbetslösa

Principbeslutet om ett färläge för Visingsö kommunala färja blev den mest omdebatterade frågan vid stadsfullmäktiges senaste sammanträde. Hr Grennfelt ansåg att väntad ökning av hamnavgifterna borde motivera stadens engagemang i enlighet med DK:s förslag som går ut på att man bidrager med 10 procent av anläggningskostnaden eller högst 12.500 kr. Detta blev även fullmäktiges beslut.

DK:s förslag om underlättande av överlåtelse av stadens lägenheter i HSB-fastigheten godkändes liksom en begäran att få disponera årets behållning från den nya campingplatsen vid hamnen. För utbildning av arbetslösa anslås en summa på 5.000 kr. men däremot avslogs en begäran från folkpensionärernas förening i Gränna om ett anslag på 1.000 kr.

Skolstyrelsens förslag till organisationsplan godkändes liksom förslaget till överenskommelse med närliggande kommuner beträffande driftskostnaderna för kommunala realskolan. Avtalet gäller två år framåt fr. o. m. den 1 juli i år.

Läraryrket är en av orsakerna till att man ämnar nöja sig med sju läsår fram till 1968 då den nioåriga enhetsskolan tar sin början.

Beträffande Turistföreningens begäran om utredning angående byggandet av en semesterby på berget beslöt att turistföreningen själv skall utreda objektet men att man inte binder förslaget enbart till Grännaberget.

Brahekyrkan på Visingsö renoveras.

Brahekyrkan kan nu renoveras, valven skall göras i ordning, väggarna samt sakristians valv jämte konservering av apostlaskulpturer och Birgittaskulpturen bl. a. hör till de ting som skall göras i ordning. Penninghjälp kom från två släktingar till den siste representanten för Braheätten greve Magnus Brahe Släktingarna som i nödens stund kommit till hjälp är friherrarna Rütger von Essen, Skokloster och Wilhelm von Essen, Rydboholm.

Nytt vattenverk i Gränna.

Även Gränna skall ta sitt dricksvatten från Vättern. Redan under oktober månad räknar man med igångsättandet av det nya vattenverket skall taga sin början. Vattenverket väntas kosta omkring 800.000 kr., som staden enligt drätselkammaren har möjlighet att upplåna. Arbetet är välkommet även ur en annan synpunkt. Arbetstillfällena under vintern i staden är nämligen dåliga. Den tidsenliga anläggningen beräknas bli färdig nästa sommar.

sen över söndagens text och så en tidning, som hette Sanningsvittnet. Vid hans begravning i Stora Åby kyrka erinrade prästen, att den gamle sett andra stjärnor än vi med tanke på att han varit en gång i det stora i Väster. Men en stjärna följde honom hela livet — Guds ords ljus.

Från St Aby³¹ skogsbygd: Sensommarbesök vid ödegården

□ En av de sista, vackra septemberdagarna gjorde jag ett angenämt besök på ödegården. Då dröjde ännu sommaren kvar. Luf- ten var varm och vinden skön o ljuvlig. Ja, på kvällen stannade vinden, och sjön låg stilla och bi- dande. Fisken hoppade upp i vat- tenytan. Kanske kände den som- marens sista, skälvande stunder. En roddtur lockade naturligtvis. Vattenståndet var lågt. Jag kunde konstatera, att stora delar av sjön inom en ganska kort tid blir igenvuxen av nate och näckrosor.

Hela den s k Svanbergsviken är snart igenvuxen. Det fanns förr vid östra stranden ett område, där det var fritt från vatten- växter. Vid en björk brukade all- tid någon gädda hugga på draget. Nu var även den strandbiten igenvuxen av vattenväxter. Näst- tan hela Svanbergsviken var som en grön matta av vattenväxterna.

Lovsång till Skaparen

var ämnet när det var Norrlandskt symöte i Immanuelskyrkan i torsdags kväll. Eive Pantzar från Skänninge var här och visade en färgbildsrapso- di över vår sköna värld. Ljudet be- stod i sång och uppläsning av ps 104 i Psaltaren. Ingen mindre än Artur Eriksson sjöng och läste. Det blev verkligen en skön ovsång. Kvällen inleddes av pastor Roland Ohlsson som hälsade välkommen till sam- lingen. Efter färgbilderna var det dags för det sedvanliga kaffet. Vårt att notera är att ovaligt många män- niskor hade kommit samman till detta Norrlandska symöte. Efter kaffet höll pastor Roland Ohlsson en andakt, där han utgick ifrån Upp 21 om det nya Jerusalem, då lovsången ska tona fullkomligt.

I söndagens gudstjänst sjöng blan- dade kören två sånger. Gösta Gustafs son läste bibelordet och pastor Ro- land Ohlsson predikade över dagens text från Luk 10: 23—24. Lovsång var temat i gudstjänsten där pastorn be- tonade att det är Jesus som föder, levandegör och fullkomnar lovsången. Gudstjänsten var mycket välbesökt.

som år efter år förökar sig och erövrar nya områden. Det kan man rent kalla miljöförstöring på grund av sjösänkningen. Hur få vatten igen i sjön? Det låga vat- tenståndet är orsaken till dessa gronområden i sjön. Så kan en sjö förändra sig under en tidsrymd av cirka 35 år.

□ På ödegården var allt tyst och stilla. Det arbetsliv, som förr rädde är obönhörligen slut. Törn- rosasömmen är tung. För 60 år se- dan var här liv och rörelse. Folk kom och gick. Runt omkring var de gamla torpen bebodda. Man kom åkande eller gående. Ibl kom det även en cykel. Ofta stan- nade de förbipasserande och pra- tade med gårdens folk. En man, som kom åkande till en utjord vid Mellanmaden, var Simon i "Räfskull". Han hade en fläckig häst. Han stannade alltid och pratade en stund, innan han for iväg. En av de sista förbiåkande var Alm i Hällemön. Han arren- derade en utjord vid Mellanma- den. Han och hans gumma kom förbi för att hämta hö eller sädes- kärvar från odlingen. Alltid gick de bredvid vagnen. Hästen skulle sparas.

De där minnesbilderna kom för mig, när jag stod där vid ödegår- den. En bild kom fram för min inre syn. Jag tänkte på när som- marfolket vid Södergården for hem efter sommarlovet. Då stan- nade man till och tog adjö för den gångna sommaren. Jag har kort, som visar flyttningen. Fjä- dervagnen var lastad med бага- ge. På vagnen skulle också Hulda Jungner och ungdomarna få rum. Detta var före bilismens tid. Skjutsbonde var Jon Svensson i Mellangården. Han hade mårren Tora förspänd framför vagnen. Tora var en stark och kraftig häst, som så väl behövdes i de steniga åkerbitarna.

□ När jag stod där i tankar såg jag på det gamla päronträdet. Det har stått så länge jag minns. Det bär bara små hårda päron som man förr på ödegården ko-

kade, det blev en s k päronsop- på. Men för cirka 50 år sedan ym- pade den kunnige trädgårdsmäs- taren m m Wiktor Fredriksson i Sotäng in gråpäron i trädet. Så det päronträdet bär två sorters frukt. Fredriksson hade lärt trädgårdsmästaryrket på flera håll. År 1888 lärde han yrket i Karlsunds trädgård. I september 1888 meddelar han i brev till en kusin, att det har varit folk här om nätterna och velat stjäla äp- pelen i trädgården. Och i följd där- av måste vi gå vakt vissa timmar på natten. I natt var jag ute kl 3 fm till halv 7. Men nu har vi in- te besvär av det så länge till, ty vi ska snart plocka in både pä- ron och äpplen. En torsdag var jag närvarande vid festen, då Karlsunds byst avtäcktes. Festen var på kvällen, och en hel träd- gård var upplyst av gas och en mängd s k papperslyktor. Där kastades också raketer, och det såg nog litet märkvärdigt ut allt- sammans.

Den 1 november 1889 tog han plats hos en trädgårdsmästare på Qvisbergs gård för att lära ännu mer av trädgårdsycket. Han skrev till sin kusin: "Jag tror också, att det skall bli trevligt att i vinter få gå och ordna med blommor o vinrankor". Så började han vid Qvisberg intill Vadstena. Han fortsätter så här: "Jag har träf- fat flera bekanta i staden, serge- ant Werner och Lovisa Post. An- na Lack och Olivia i Jernstad, som för närvarande bor i staden, har jag talat vid". Så där kunde det gamla päronträdet berätta om tider, som flytt, om tider som ligger snart ett sekel tillbaka.

H E

Flens stadsbibliotek

lämnar lokalmässigt mycket öv- rigt att önska. När en låntagare för några dagar sedan gästade biblioteket och skulle öppna yt- terdörren ramlade plötsligt hela fönstret i ytterdörren över ho- nom. Till all lycka hade mannen

Minnen kring ett gammalt jordtorparställe

I min senaste artikel berättade jag om hur jag som barn under härliga och oförglömliga vinterdagar fick fara med till skogs efter timmer och andra skogsprodukter. Ofta for vi förbi det gamla jordtorparstället Drabo. Här vill denna artikel knyta vid. I min barndom var gärdesgården runt omkring denna gamla poblats ännu väl underhållen. Det fanns bara två ingångar, s.k. gap genom vilka man kunde komma in och ut. Det ena låg mitt framför vägen, det andra på ena långsidan. Genom detta senare gap var man tvungen att fara för att komma ner till en odling, som kallas för Oxakärret, som den ännu i dag heter. Denna väg måste ännu i dag Fredrik Berg i Arsgårda ta, när han vill ner till denna odling. Han är nämligen ägare till denna utäga mitt i skogen. Nu är det inga gärdesgårdar, som hindrar den steniga och slingrande vägen dit. Men förr var den flitigt använd för körslor, när det bodde folk runt omkring i de små torpen. På denna väg till Oxakärret kunde man också komma till ett torp under Håletorp, som kallades för "Mossas". Denna väg gick vi i min barndom, när vi skulle hämta mjölk i Fällan. Dessa mjölkvandringar var roliga händelser, ty det vankades alltid något gott av det snälla folket där. Men allt är tyst nu för tiden i den lilla byn. Flera hus står väl kvar vittnande om tider, som varit och troligen aldrig mer kommer tillbaka.

Jag återgår till det gamla jordtorparstället Drabo. Ibland gick vi rakt igenom Drabo till kortsidan mitt emot gapet. Där fanns en stätta i gärdesgården. Där bakom var bra lingonställe och särskilt på en kulle, som kallades "Orrakullen". Namnet kom därav, att denna kulle var ett tillhåll för orrarr. De satt där gärna i björkarna på kullen. Gamle Alfred knäppte många orrarr där förr i tiden. Jag minns, att det fanns i min barndom en gammal konstgjord orre som sattes upp där på Orrakullen

i någon björk. Han skulle locka andra orrarr dit. Det var onekliggen ett bra sätt för att jaktlyckan skulle bli god. Jag kan ännu se den där konstgjorda orren på boavinden. Den var förfärdigad av svart tyg och i naturlig storlek. Den såg faktiskt ut som en verklig orre med de färger som de fåglarna har. Till jaktutrustningen hade gamle Alfred sina olika jakttoningar. Först och främst den flitigt använda mynningsladdaren. Och så kruthorn för krutets förvarande. I ett annat förvarades hageln. Till utrustningen hörde också en s.k. mynningsstake och slutligen tändhattar. Och sist en jaktväska. Den där gamla mynningsladdaren stod länge kvar på boavinden som ett minne från gångna jakttillfällen. Det var naturligtvis ett föråldrat jaktvapen. Till sist fick vi pojkar hand om den och så var den ett minne blott. Den blev sönderplockad som så ofta saker blir, när klåfingriga pojkar får hand om dem. Men innan den totalt förstördes, använde Valter den. Med den tog han sina första lärospår i skjutkonsten. — Utanför Drabo var ett bra sträck för morkullor. Där var lämplig mark och plats för dessa fåglar. Där fanns Drabokärret på ena sidan och ängen på den andra. Här stod gamle Alfred på pass mången vårkväll med mynningsladdaren. Och mången morkullestek avnjöts efter hans jaktpass på ödegården. Om Valter fick någon morkulla som jaktbyte, kan jag inte erinra mig. Därinne i Drabokärret såg jag om våren änder simma omkring. Så nog var den gamla mynningsladdaren ofta i aktion. Men så en dag var dess saga all. Men kruthornet finns kvar. De har undgått klåfingriga pojkars förstörelsemani.

Här vid Drabo gick Mellangårdens ägor fram i en skarp kil nästan ända till vägen. Så gör det än i dag. Någon ändring har inte kommit till stånd sedan Häradsallmanningen blev ägare till nämnda gård. Här går det s. k. Uvaberget

fram till vägen. Detta berg har fått sitt namn av att uvar eller rättare berguvar ofta hade sitt tillhåll där. Därifrån hördes deras läten, och de gamle tyckte, att det lät hemskt och ödesmättat. På Uvaberget låg också den där grottan, som kallades Benasala. Namnet kom väl av alla benrester, som låg där. Vilda djur hade där i lugn och ro kalasat upp sitt byte. För ca 80 à 85 år sedan var denna bergsgrotta också en lekplats för Mellangårdens och Södergårdens barn. Av dessa lekamrater är en kvar i livet — nämligen Anna Svensson i Högmodal, Ödeshög. Hon minns ännu dessa lekar i Benasala. I Drabo blommade på

de små åkrarna Tusselago vårens tid. Men deras rötter fick jag sedan plocka upp. De arbetet tyckte jag var tråkigt. När man ville skoja eller skämta med mig, brukade öde gårdens folk säga: Vill du till Drabo o. plocka kvickrot? De betydde alltid något mindre angenämt. Det är länge sedan dess. Men jag tycker stundom att det är rent underligt, att ett sådant litet jordtorparställe kan ha så många minnen förknippade kring sig.

H. E.

Från far till son sedan 1700 talet. Rakhöjdens gård i Norrmark i Värmland har gått i ar från far till son ända sedan Daniel Andersson från Kurkhöjde

Kring ödegården

För Östgöta-Bladet av H. E.

PÅ MITT STRÖVTAG kring ödegården hade jag kommit till en gammal boplats som kallas "Kalle på stens". Det var ett torp egentligen under Håletorp. I min barndom bodde i Håletorp den för inte så länge sen bortgångne Albert i Håletorp. Han slutade sin levnad 96 år gammal. Han var god vän med ödegårdens folk och tillhörde deras bekantskapskrets. En av Alberts jämnåriga, som gick bort förra året, brukade berätta om honom, att ungdomarna i trakten använde ett tilltal, när de träffade Albert, av följande lydelse: Albert, har du gett märke? Det var nämligen så, att när Albert skulle någonstans, brukade alltid hans far säga till honom: Albert har du gett märke? Han fick inte gå hemifrån, förrän han fullgjort sina sysslor. Med det där uttrycket tillropades ofta Albert av sina jämnåriga kamrater för cirka 80 år sedan. Så ungdomarna kunde nog på den tiden också. En gång berättade min sagesman badade kamraterna vid det gamla badstället i Sjöfälla. När de såg Albert komma ropade alla i korus från vattnet: "Albert, har du gett märke?"

Från Kalle på stens gick en stig till en by, som hette Fällan. Där brukade vi stundom hämta mjölk. Det var en lång och besvärlig mjölkhämtningsväg. Det var heller ingen jämn och slät väg. Det var noga med att se upp i denne steniga och kuperade terräng. I Fällan hade de gäss. En gång, när jag fått min mjölk i krukorna och började gå hemåt, kände jag något, som tog ett stadigt tag i min byxbak. Det var den stora gåsen som tog ett stadigt tag i min byxbak. Antingen blev jag rädd eller förvånad,

men jag tappade i alla fall mjölkkrukan. Det var ju ganska snopet. Men det snälla folket i Fällan gav mig ny mjölk, och så kunde jag fortsätta hemmarschen.

EFTER DENNA UTFÄRD är jag åter på den väg, som ödegårdens nybyggare anlagt. Jag gick nerför den s. k. Drabobacken. Det var en brant och stenig backe. Här var jag med om en skenfärd en gång. Då var det en ung man vid namn Valter, som körde stegvagnen. Vi skulle hämta hö vid det gamla jordtorparstället Drabo. Denna gång kastades ingen av, men vi blev ganska ordentligt omskakade. Det var inga fjädrar på vagnen, inga gummihjul, utan hjulen var järnskodda. Så den åkturen kändes ordentligt i baken. Nu var jag framme vid det gamla stället. Här var också förr ett gap intill odlingen. Runt omkring åkerbitarna gick en gärdesgård. Den är borta. Här bodde för omkring 80 år sedan folk, som livnärde sig på de små åkertegarna. Det var rätt många små åkerstycken, som gav föda åt folk och djur. Den som brukade torpet kallades för jordtorpare. Det var en litet högre titel än en vanlig torpare. Husen är för länge sedan rivna, men krusbärsbuskar, ett gammalt äppleträd, spiselmuren, något som liknar en gammal källare, vittnar om den gamla bebyggelsen. Här fanns i min barndom en källa, där vi torra somrar hämtade matvatten. Det var en lång väg att gå. Vi kallade källan för Drabokällan. Vi bar vattenhinken på en stång mellan oss. Nu är allt så igenväxt. Man skymtar små öppningar, som tyder på att här har åkertegarna legat. Nedanför källan låg ängsmarken, där slätterkarlarnas liar skar av gräset, och där glada samspråk fördes. Då brukade man slå sig ner vid källan för en stunds vilopaus och för att släcka törsten, när man blev svettig och varm av lieföringen.

JAG FORTSATTE VÄGEN framåt och där borta skymtade Kulla. Här var också en äga med åkrar och slätter. Namnet tyder på att denna äga låg högt. Den låg på två

VÄDERSTAD

Fastighetshandel

Dödsboet efter lantbrukare Gottfrid Johansson försålde vid auktion på lördagen fastigheten Anetorp 1:5 i Högby till lantbrukare Artur Gustafsson, Kimne, Rinna, för 32.000 kr.

Till i. o. småskollärare

vid Väderstads skola har utsetts fröken Ragnhild Hammar, Mjölby.

Som elever

vid Mjölby stads yrkesskola har vid den ettåriga handelsskolan antagits Irene Gustavsson, Birgitta Andersson och Stellan Johansson Väderstad.

kullar. Dessa åkrar är också igenlagda. Jag minns, att ödegårdens ägare en sommar hade råg på den största åkern. Äldsta dottern tog upp efter honom och band kärvarna. Jag hade fått en ny sommarmössa. Då spelade Hilda, som dottern hette, mig ett litet spratt. Hon släppte nämligen en padda i min mössa. Paddan lämnade en ful, våt fläck efter sig i min nya mössa. Den lille pojken blev naturligtvis förargad det säger sig självt. Här uppe på Kulla gick också gränsen till Mellangården. Här bodde en gång Kalle på Kulla med sin familj. De var torparfolk under Mellangården. Kalle var också lappsomakare. Jag såg ännu resterna av den gamla bebyggelsen. Mitt på resten av den gamla spiselmuren stod en kraftig björk. Jag har hört berättas, att när folk kom till honom i något ärende, så brukade han säga: "Vad spörjs utifrån världen? Är det någon dö i socknen? Ingen har kommit från andra sidan och talat om hur det är där". Även har jag hört berättas, att han användet nattkärlets innehåll till att mjuka upp lädret. Ja, här uppe susade minnena från svunna tider. Här rök det förr ur skorstenen från den lilla stugan. Här var små blomsterrabatter. En röd, ensam kejsarkrona lyste emot mig minnande om tider, som varit.

Lille Alberts klapp

Det stundade till jul i St Åby skogsbygd. Året var 1876 efter Frälsarens födelse. Naturen var klädd i sin vitaste vinterskrud. Den lilla byvägen från Hällemön förbi gårdar och de små torpen var plogad, så gott det gick med den lilla snöplogen. Man hade ju sina stycken att snöploga och torparna fick hjälpa till. Det hörde till deras dagsverken. Man kunde ta sig fram ända till de yttersta utposterna i Holavedens stora, kuperade skogsmarker. Såväl i gårdarna som i de små torpen rustades till julfirande. I de små torpen fick man alltid lite smakbitar av julslakten och jultorpet från huvudgården, där man ju hade mera av livets goda än torparna. Och inte hade man råd eller möjlighet att köpa några dyra julklappar till barnen eller till de äldre. Men det var i alla fall jul både för den större gården och i det lilla torpet. Julljusen brann både i gård och torp, där inte heller julgran saknades.

☆

Nere i Mellangården bodde mor Klara och hennes son Albert. Mor Klara hade fått överta den sedan hennes far Sven Svensson slutat sina dagar 1871. Anka hade hon blivit år 1870 och sedan flyttat från Sunnemo kvarn till Sven Svenssons undantagsstuga. Nu var sonen Albert 6 år och en duktig pojke. Han hade redan börjat läsa och skriva, och räkning var han särskilt intresserad av. Hans far hade visserligen, innan han dog, nupit honom i näsan och sagt: "Du ska bli mjölnare". Men åt det hållet låg inte Alberts intresse. Nej, läsa, skriva och räkna — det tyckte Albert om. Och mor Klara började lära honom bokstäverna innan han var sex år. Ibland satt han i mor Klaras knä, och då brukade hon läsa för honom Bernhard Elis Malmeströms dikt: Vi suckar det så tungt uti skogen. Första versens två rader började. Och liten pilt han sitter en kulen höstkväll och leker tyst inunder gula linden.

Mor Klara tänkte: Albert är väldigt intresserad av dikter och läsning. Tänk, om jag skulle köpa honom en läsebok till julklapp fast han bara är 6 år! Den tanken blev också omsatt i handling. Några dagar före jul fick mor Klara följa med morbror Fredrik på Mellangården, när denne skulle till Odeshög och julhandla. Där i en handelsbod hitta Klara vad hon sökte nämligen Läsebok för Småskolan av Karl och Knut Kastman, tryckt i Stockholm hos A. L. Normans Boktryckeri-Aktiebolag, 1876. Klara tänkte: Den läseboken passar bra för Albert. Det ska bli en fin julklapp, som han säkert blir glad för. Han som vill lära sig läsa riktigt.

Så kom då julaftonen. Inni i den lilla gråa stugan var qyntat och fejat. En liten julgran fanns med ljus i. I ett av de minsta kök jag sett (stugan med samma inredning finns kvar än i dag) hade mor Klara ordnat med litet extra gott till jul. Det godaste av allt. Albert tyckte om i juletid, var den vita risgrynsgröten. Sådan gröt vankades bara till jul.

Själva juldagen hade de ätit tillsammans med morbror Fredriks familj i huvudbyggningen. Därinne hade Albert sina två kusiner Viktor och Anna. Me på kvällen var mor Klara o Albert ensamma i sin lilla stuga på gården. I rummet med den öppna, runda spiseln, där elden flammade, tände mor Klara julgranen, och läste julevangeliet. De sjöng också julpsalmen "Av himlens höjd oss kommet är". Albert hade redan god sångröst och sjöng med.

Så kom då stunden, när han fick sin julklapp, Läsebok för Småskolan. Den var inslagen i ett fint papper, som Albert öppnade mycket försiktigt. Glädjen lyste ur Albert ögon. Nu hade han fått en egen bok, som skulle hjälpa honom att läsa riktigt bra. Innan Albert somnade på julaftonen, bad han: "Mor läs något ur min julklappsbok om julen". Och mor Klara läste:

Nu så kommer julen,
nu är julen här,
litet mörk och kulen,
men ändå så kär.
Hon i salen träder
med så hjertligt sinn.
Och i högtidskläder
dansa barnen in.
Ljusen och lanternan
glimma högt omkring dem,
som den klara stjärnan
över Bethlehem.

☆

Och Albert ögon blev allt tyngre, medan mor Klara fortsatte att läsa de andra verserna. Han somnade med lyckligt skimmer över sitt ansikte, medan mor Klara läste sista versen:

O, du goda, fromma,
glada juletid.
Du vår vinterblomma,
full av fröjd och frid.
Tusen skalkar gunga
ystra på ditt knä,
och små englar sjunga
kring vårt juleträ.
Gläd med dem sig blandar
barnens fröjdeljud:
alla goda andar
Lofwa Herren Gud.

H E

Hyresvärden: — Ni kommer alltid ett par dagar sent med hyran. Om man inte kan betala sin hyra, så ska man inte ta en sådan lägenhet, tycker jag.

Hyresgästen: — Om man inte kan vänta ett par dagar på hyran, så ska man inte köpa sig ett sådant hus, tycker jag.

Minnen vid den gamla stamgården

UNDER MITT STRÖVTAG i ödegårdens omgivning hade jag kommit till Mellangården, varifrån en gång i tiden ödegården avsåndrats. Denna gamla stamgård ligger faktiskt i en dal, som gav möjlighet till små, steniga med dock bördiga åkerbitar. När kalldimmorna kom vältrande ner från de högre omgivningarna, ville nog frosten gärna komma på besök därnere i däliden. Det är rent underligt att tänka, att denna urgård förr hade 8 torpställen under sig. Torparna hade ju till uppgift att göra dagsverken på gården eller också betala en avgift för att de fick bruka torpet. I senare fallet kallades de jordtorpare. Det betydde ju, att de hade mera jord eller åker och kunde klara sig hjälpligt på sina åkrar. Men fordringarna var inte heller stora på livet. Det var slit och möda året runt för att klara livsuppehållet.

När jag nu stod vid Mellangården i mina tankar, erinrade jag mig, att det inte var mer än 30 år sedan den siste brukaren av gården flyttade härifrån. Det gamla 1700-tals-huset är den enda av gårdens byggnader, som ännu är någorlunda behållet. Denna stuga är faktiskt kulturhistoriskt värdefull. Den visar i alla fall, hur en mindre gård i denna steniga, kuperade bergstrakt var byggd. På långsidan mot norr finns inget fönster. Kanske var det orsaken den, att man ville ha skydd mot den kalla nordanvinden eller mot onda makter, som ju ansågs komma från norr. Huset är byggt som kyrkorna i öster—väster. Ett fönster på vardera gaveln och så ett på södersidan — det är allt i fönsterväg. Ja, högst upp på den västra gaveln fanns förr ett litet blyinfattat fönster för vindens belysning. Interiören består av ett litet, litet kök med ett fönster på västra gaveln. Jag har ett minne från detta kök.

DET VAR I SLUTET AV AUGUSTI för åtskilliga år sedan. Vi skulle ta krafter, men vårt ljus behagade slöckna. Då gick vi hit i augustimörkret för att låna en karbidlampa eller annat ljus, när vi kom in i det lilla köket, satt gårdens folk och åt "släparter" dvs. nykokta ärtkuddar, som man släpade i en tallrik smör. Vi blev också bjudna att slå oss ner vid bordet och avnjuta denna delikatess. Det smakade utmärkt gott denna matanrättning. Jag vet mig inte sedan ha ätit denna säregna maträtt. Det dröjde en god stund, innan vi bröt upp. Vi fick ingen karbidlampa med oss utan i stället ett fång "Törebloss", långa tjärvedsstickor. Det blev ett fladdrande sken visserligen, men vi kunde fortsätta med kräfttagningen. Vi tog på denna tid med s. k. "Spröt". Denna kräftfångstmetod bestod i att man högg långa kvistar och avlödade dem utom en lövvipa längst upp, så att man kunde urskilja spröten, där de stod i strand-

kanten. Grovändan av kvisten spetsades. Strax ovanför gjorde man två inskärningar mitt emot varandra, bände upp en springa med en kniv, satte dit en mörtbit, som sedan satt fast, när kniven åter drogs bort. När man tillverkat nog många sådana spröt, sattes de ut i strandkanten med lagom mellanrum. Man plockade sedan kräftorna, som samlades kring spröten för att avnjuta den goda anrättningen, som serverats dem. Vi var i regel minst två kräfttagare, ty en måste ju bära hinken, i vilken skaldjuren lades, ibland med häftig rörelse, när man fick ett ordentligt nyp. Var vi ett sällskap, hade vi en eld på stora stenen vid båtstället och kaffepetter med. När vi gått ett par gånger och avsynat spröten, samlades vi vid elden och avnjöt kaffet och värmdes oss. Ofta var vi ganska våta, när vi i vår iver följde efter de retirande skaldjuret för långt ut på djupet. Sedan fortsattes kräfttagandet, tills vi var nöjda för den gången. Ibland hände det, att vi kokade en del krafter därnere vid elden i en stor järngryta på tre ben. Det var, när vi hade främmande och skulle göra något särskilt trevligt för dem. I vanliga fall brukade vi efter fångsten samla alla krafterna i den stora kopparkiteln och sätta in den i källaren. Jag minns ännu, när man kom in i källaren på morgonen, hur det krasspade mat kanterna på kitteln o. så det underliga lätet, när de andades. Ibland kunde det hända, att vi hittade på våren, när vi rengjorde källaren, någon kräfte, som på något sätt kommit ut ur kitteln och krupt ner bland granriset på golvet och så övervintrat.

NÄR JAG STOD vid denna gamla, grå urgård, så mindes jag också, hur hemtrevligt det var därinne i stora rummet, som upptog största delen av undervåningen. Många glada kaffebjudningar har gått av stapeln i detta rum tillsammans med goda vänner och grannar. Var kvällen litet kylig, så tändes en flammande brasa i den stora, öppna spisen. Den brukade särskilt kritas till dessa bjudningar och annars till högtider och helger. Jag erinrade mig en lördagskväll för många år sedan, hur vi blev bjudna till kafferep. Vi fick kaffe och nygräddade våfflor. Aldrig har jag sen dess smakat så goda våfflor. Jag vet ej vilket recept frun i huset använde. Det var nog hennes hemlighet. Hoppas hon minnes detta, när hon läser dessa rader. Det var trevliga och rogvänder stunder i denna gamla gård, fjärran från motorismen och jäktet. — Jag såg, att det gamla vedskäpet var borta. En sommar var jag och en pojke till lejda att bära in all den huggna veden för vinterbehovet i detta vedskäl. Det var ett eftertraktat dagsverke. Vi fick ju maten där och så en slant, när vi slutat och gick hem. Vi kände oss som

stora karlar, som gjorde dagsverke. Och så detta, att vi fick äta borta och smaka på annan mat än hemma. Det hade också sin tjusning.

Allt detta passerade för mina tankar, när jag stod vid den gamla stamgården. En stilla sommarfläkt susade i den gamla trädgårdens mossiga träd. Denna ljumma sommarvind sjöng en minnets sång om gångna, lyckliga dagar och händelser och om människor, som slutat jordevandringen.

H. E.

i Sommarfröjder förr på ödegården

MITT SOMMARLOV förr på ödegården var fullt av sommarens fröjder och upplevelser. Det var bara ett fel, att dagarna rann iväg för fort. Den mörka bakgrunden var höstterminen, som stundade. Dagarna var fulltecknade av olika uppgifter. En sak, som inte precis lockade, var att skaffa hem ved till järnspisen. Den fordrade mycket brännbart för att kunna fungera. Stundom var förmiddagarna anslagna till att forsla hem ved. Vi brukade använda björkgrenar, som blivit kvarlämnade vid något hygge. Vi drog iväg efter frukosten till detta arbete. Ofta tog vi in på en väg vid backen ner till jordtorparstället Drabo. När vi plockat ihop ett knippe grenar, släpade vi hem dem till vedbacken. Det var åtskilliga vändor vi gjorde på dagen, innan detta arbete var avslutat. Naturligtvis arbetade vi inte så intensivt. Det gick nog ganska trögt stundom. En annan dag högg vi upp de hemsläpade grenarna till lagom bitar för spisen. Efter denna anskaffning av ved, var det skönt med ett dopp.

VI BADADE för det mesta vi Sjöfälla och skrapade våra ben och fötter mot de många stenarna, som lurade förrådskt under vattnet. Sjön hade inte blivit sänkt då. En gång dök jag från en sten och slog huvudet i en annan sten, så att jag såg stjärnor framför ögonen. Men vad gjorde det. Man tycktes kunna tåla allt på den tiden. Efter badet smakade maten bra. I regel satt vi ute vid måltiden. Det var bara regnet, som motade in oss. Nog blev man härdad dessa sommarveckor och samlade energi för stundande läsår. När jag blev gymnasist, badade jag tillsammans med Södergårdens ungdomar vid Store Ö. Därutån för vid västra stranden var det djupt, så att vi kunde dyka utan risk. Vi byggde till och med en trampolin med primitiva medel. Jag tror, att den grova, bastanta plankan ligger kvar än efter så många år som ett talande minne från svunna sommar dagar. Ju äldre vi blev desto djärvare blev vi vid badningen. Det hör väl ungdomen till att pröva och spanna sina krafter. Ofta blev kvällarna badtiden förr för den jordbru-

kande ungdomen. De hade inte tid förr. Då var det stim och stoj och glada skratt på Jonstorpaberget. Där var också djupt och bra för dem, som kunde simma. Där samlades Gustaf och Kalle i Håletorp, Fredrik Berg i Åsgårda, Gunnar Andersson med flera. Detta är bara några namn på dem, som hörde till ungdomarna på den tiden. Nu är det tyst och tomt för det mesta. Också en sak, som får skrivas på avfolkningens konto i dessa bygder.

DET MEST ROLIGA och spännande av sommarens fröjder var dock fisket. Jag var med om många lyckade fiskafängen. En gång var yngste sonen på ödegården och jag ute på sjön och försökte fiskelyckan. Vi rodde runt sjön och pulsade och motade på fisk. Vi tog gäddor, där det var långgrunt. Vi kallade det att ta "solgäddor". Gäddorna stod nära land och lät solen bestråla sig. Då satte vi nätet i en halvcirkel från land och stängde in gäddorna. Vi såg dem alltid först, när vi spejade efter vårt byte. Och så körde vi dem på nätet. Så småningom kom vi till "Store Vass" och satte ut vårt nät runt ena vassbänken. Då fick vi den största fångst abborrar jag någonsin varit med om att dra upp i sjön. Stora, fina abborrar på kilot. Vi kom i ett lyckat ögonblick. De satt fast i nätet som stora klumpar. Ett stim grovvuxna abborrar stod inne den gången i vassen och solade sig. Ja, vi fick också ett par fina gäddor i det där kastet. Jag minns vi satt bara och gapade mot varandra i båten över vårt stora fiskafänge. Vi blev nöjda och rodde hem för att visa upp vår lyckade fångst. Vi fick så rikligt, att vi sedan måste gå och dela med oss av fångsten till grannarna. Jag blev mycket välkommen, när jag lämnade ett par kilo abborrar. Ofta har vi sedan talat om detta storartade fiskafänge. Aldrig har vi sedan fått uppleva något liknande. Det var en engångshandling, som aldrig återkommit.

Så gick sommardagarna under ständiga upplevelser. En annan gång var jag ute och rodde drag. Just vid vassen, där de två stenarna ligger, som jätten Brahusa en gång kastade, fick jag napp och lyckades få upp en ganska försvarlig gädda. Men fiskefröjden blev kort. Jag lade gäddan på båtens botten efter att ha lossat kroken ur fiskens mun. Så fortsatte jag att ro. Jag ville ha mer napp. Man är ju aldrig nöjd. Rätt som det var hörde jag ett blask och vände mig om för att bara se, hur gäddan åter försvann i vattnet. Så slutade den fiskelyckan och fröjden.

H. E.

NINGEN

der är

-BLADET

Minnen från min sommarvandring

För Östgöta-Bladet av H. E.

Under den gångna sommaren företog jag en varm och vacker dag en vandring, som förde mig till den gamla stamgården, vars gråa stuga är ett minne från tider, då livet där var livligt och fyllt med idogt arbete från morgon till kväll. Men denna sommardag sov den gamla gården sin långa Törnrosasömn. Jag följde vägen förbi gården. Där låg verkligen ladugården och den gamla ladan kvar med sin avbalkning för åkdon och redskap. Nu råmade inga kor längre i båsen och ingen häst stampade i spiltan och inga kalvar hoppade i sina kättar. Jag tittade in i ladugården. Allt vittnade där om tidens gång, om tider, som varit. Nedanför ladan låg förr det gamla tröskverket med sitt stora kugghjul av trä. Här gick oxarna runt, runt, medan det knakade i de gamla träkuggarna. Det var torparna, som lydde under gården, som vid trösktid fullgjorde sina skyldigheter. Jag fortsatte vidare. Det är inte mycket av väg kvar. Här går sällan någon längre. Av de gamla åkrarna kring gården ser man inte mycket. Mitt i åkrarna och vid kanterna låg stora stenbumlingar, och på dessa låg mindre stenar, som man plockat upp vid plöjningen. Tänk så mycket arbete att få åkerbitarna något så när fria från sten. Stora stenhopar vittnar än i dag om vilket arbete man lade ner på sina små åkertegar, som i allä fall gav riktigt.

När jag nu fortsatte framåt, gick jag förbi vägen, som tog av till odlingen vid den lilla skogssjön. Därnere vid sjön var den största åkerarealen. Här var en s. k. mad med mossjord. Det värsta var, att grödan mognade senare där, och så låg åkerjorden lågt och var utsatt för nattfrosten. Eller regniga somrar hade grödan svårt för att mogna. Nu syntes knappast vägen dit. Det var länge sedan någon skördade något där. Strax intill denna avtagsväg låg en sankmark med tuvor, ofta omflutna av vatten. Här lekte barnen krig och hade sina kungariken. Det har en av lekamraterna berättat för mig. I aug. månad slutade han sin 90-åriga levnad. Dessa tuvor föreställde Sverige, Danmark, Tyskland, Ryssland, England och Frankrike. Barnen satt på sina tuvor, som föreställde kungariken och lekte krig. De sökte stöta ner varandra med käppar från tuvorna eller de gjorde träsvärd och petade ner varandra. På så sätt gröyrade de kungariken från varandra.

Dessa minnen kom för mig, när jag passerade denna kärrmark. Inte långt därifrån går gränsen, som skiljer stamgården från den en gång i tiden avsondrade Södergården. När jag gick igenom det gamla grindhålet, kom ett annat min-

ne i tankarna. Här lekte barnen i dessa gårdar postkontor. I bland förlade de postkontoret hit. Då hade de inte så långt att gå. Här låtsades man, att man hämtade post och härifrån avgick post ut i stora världen.

Vid denna grind bär det uppför och vägen är stenig utan like. Här kunde man inte köra med hjuldon till Södergården, utan man fick ta en annan väg, längre in i skogen över en odling, som kallades Knutalycka. Namnet torde ha uppkommit därav, att en torpare där en gång hette Knut. På vintern vid gott före gick det att köra den väg, där jag nu gick. Förr var stenarna nötta av skogs- och timmerkörning. När jag gått ett stycke, kom jag till en gammal väg på vänster sida. Denna väg gick eller går till Långmossen vid den mörka skogssjön. Det var nog länge sedan denna väg användes. Den kommer ner vid ena änden av sjön efter att först ha sneddat det s. k. Hopakärret. Namnet antyder, att man hade detta kärr gemensamt. Det var de tre gårdarnas gemensamma område. Om jag ej minns fel, var visst Allmanningen med om det också. Den här vägen gick jag och en släkting förr, när vi skulle fiska i den mörka och djupa skogssjön. Vi var utrustade med pulsestång, korg och nät. Vi kom hem med en hel del fisk såsom stora mörtar, mörka abborrar, storvuxna rudor och en och annan gädda. Vi brukade låna båten av vår gamle vän, som bodde vid sjön. Hans stuga med den blå verandan, som vätte mot sjön, är bortriven härom året. En gasig eftermiddag hade min fiskekamrat bara på sig ett par badbyxor, när vi försökte lura in fiskarna i vårt nät. När vi sedan kom i land, var vår båtutlånare nere och tog emot oss för att se, om vi haft nån fiske-lycka. När han så fick se min fiskekamrat endast iklädd badbyxor, sa han: "Mänska är inte stor, när hon är avklädder". Jag har tänkt på den gamle mannens uttryck många gånger. Det är så sant, som den gamle mannen sa. Det blir inte mycket kvar av människan, när hon blir avklädd, antingen det är i figurlig eller andlig betydelse.

Nu närmade jag mig Södergården. Den är också avfolkad och sover sin långa sömn. Jag minns, när jag som barn fick gå med posten hit till sommar-gäster, så var det alltid en befrielse, när den mörka skogen var slut och det ljusnade vid gården. Först låg trädgården omgärdad av en gärdesgård. Förr stod några kraftiga körsbärsträd, som vakt vid den.

Nu är de borta. Av den gamla trädgården är inte mycket kvar. Några risiga mossbelupna äppleträd vittnade om tider, som varit.

Från Stora Åby skogsbygd: Lille Alberts julläsebok

På ödegården har vi en undantagsstuga, som vi brukar kalla för "Lilla Stugan". Namnet har sin grund därav, att den är så liten. Men en gång var den lagom för en ensam man, som tillbringade sin sista tid där efter fullgjort dagsverke under en lång levnad. Den rymmer många minnen från svunna dagar. Den har också varit bostad åt en moder och hennes son. Då stod den nere vid Mellangården. I den firade mor Klara, som var änka och hennes son Albert, åtskilliga jular.

Stugan innehåller bara ett rum med öppen spis och så ett litet puttekök. Men där firade mor Klara och lille Albert sina jular. År 1876 fick Albert, som då var sex år en läsebok, som blev en dyrgrip för honom, och som han gömde och var rädd om hela livet. När han var åtta år kunde han läsa allt, som stod i den. Och om och om igen läste han. Jultiden 1878 läste han om snön och granen. Han var en begåvad pojke och ställde många frågor till mor Klara, som sysslade till julen.

Några dagar före julen läste han om snön. Det stod i hans läsebok, att om vintern ser det stundom ut, som om bomull föller ner från himmelen. Eller om någon däruppe tillredde sin säng o därvid lät fjäder rikligt flyga omkring. Det stod också, att det regnar ur molnen, då det är varmt. Under vintern bildar kölden snö av de små vattenblåsorna i molnen, och dessa faller sedan ner på jorden. Flockarna är fjädrarna till bädd åt jorden. Jämte blommorna hennes barn sover hon däruti under vintern. Nu kan kölden och den bistra nordanvinden ej göra dem något ont. Kölden och vintern måste tvärtom själva bereda jorden den skyddande klädnaden. När Albert läst, frågade han mor Klara: "Tror mor det fanns snö, när Jesusbarnet föddes i Betlehem"? Mor svarade honom: "Inte i Betlehem, men på något av de höga bergen. Det fanns nog snö högt uppe på toppen av ett berg, som hette Hermon och på ett berg, som kallades Libanon". Albert måste fråga igen: "Kunde man kasta snöboll och göra snögubbe av den snön på de där höga bergen"? Mor svarade igen: "Säkert kunde man det". Och så läste Albert några versar om den första snön i sin julklappsläsebok:

*Huj, huj! Man kan det
knappast tro,
att under korta nattens ro.
Den gamla, goda, kära jorden
är sig fullkomligt olik vorden.
Så svart som sot i går hon
var,
i dag hon sig så smyckat har.
En snövit klädning nu hon
bär,
och tusen stjärnor glittra där.
Nu under snön hon ligger*

*varm,
som barnet på sin moders
arm.
Och kornet slumrar i det
hopp,
att pårsol skall det väcka opp.*
Albert läste också om granen. De hade ju själva en liten gran i den trånga kammaren. Det stod om granen så: Granen är ett smärt, vackert träd. Hennes glatta stam är betäckt med en rödbrun bark. Grenarna sitter högt upp på stammen. De lägre äro tämligen långa och sitter runt omkring stammen. Upptill blir de kortare, så att kronan slutar i en regelbunden spets. Man säger därför, att granen har en pyramidformig krona. Granens barr är styva, omkring en halv tum långa och försedda med korta, vassa spetsar. De är gröna hela året. Trädets frön ligger gömda i avlånga kottar, vilka är runda o betäckta med fjäll. Granen lämnar gott byggnadsvirke. Snickaren gör därav bord, stolar, skåp och bänkar m m. Av granen får

man också gott bränsle. Nu måste Albert fråga igen: "Mor fanns det julgranar, när Jesusbarnet föddes"? Mor Klara svarade: "Nej min lille pojke. Innan Jesusbarnet föddes fanns det ingen jul. Det är ju till Jesusbarnets minne vi firar jul. Jag tror inte det fanns några granar, där Jesus föddes. De träd som liknar vår gran hette cypress och cederträd". Lille Albert svarade till sist, innan sömnen började göra sig kännbar i hans ögon: "Tänk så bra mor att vi har granar i Sverige, så vi kan få ha julgran". Nu var det dags för sängen. Men först måste Albert läsa en vers om julen och julträdet:

*O, du goda, fromma,
glada juletid!
Du vår vinterblomma,
full av fröjd och frid.
Tusen skalkar gunga,
ystra på ditt knä.
Och små änglar sjunga
kring vårt juleträ.*

H E

ÖDESHÖGSBYGDEN

Vårvinterdagar förr på ödegården

NÄR MARS MÅNAD FÖRR var inne på ödegården, då vaknade man upp liksom ur en lång vintersömn. Livet under vinterdagarna hade gått sin stilla och jämna gång under kung Bores hårda grepp. Vintrarna var onekligen strängare förr. De dagliga sysslorna med hem och ladugård och litet arbete i skogen hörde till den dagliga arbetsinsatsen. I ladugården stod korna och ungdjuren samt hästen, som en gång hette Brunte, en annan gång Dolly, och hade det skönt under de kalla vintermånaderna. Det smakade bra för djuren med höet från Hemlyckan, Drabo eller Kulla. Det hade slagits för hand med skarpa lieblad av duktiga och kunniga slåtterkarlar, som bodde i omgivningen kring ödegården. Plinka fruntimmer hade sedan gjort sitt arbete med de hemgjorda råfsorna. Glada samtal, trevliga episoder ur livet hade beledsagat slåtterdagarna. Uppiggande skratt hade gjort sitt till, att slåtern blev till ljusa minnen, trots möda och svett. Hästen hade sedan fått dra hem i skrindan eller på stegvagnen det doftande höet, som djuren gemensamt skulle livnära sig av under de långa vinterveckorna.

DET ÄR JU KLART, att hästen hade fått vara i mera verksamhet under vintern. Det var skogskörslor, färd till Ödeshög för handel, till kyrkan och kvarnen i Kroxeryd. Det var också körning av timmer till Kroxeryds såg. Stokarna skulle förvandlas till bräder och andra lämpliga sorter för reparationer. Det skulle alltid finnas hemma på gården förr ett sådant lager av virke. Det brukades läggas upp till förvaring på vinden över vedskälet. Man brukade köra ner timret på föret till Kroxeryds såg. Sedan var man med om sågningen, innan våren kom. Sågningen hörde till vårvinterns regelbundna sysslor år efter år. När jag fick brev från ödegården under min skolgång i stan, brukade det heta: Far och Valter har varit till Kroxeryd och sågat. Visst hade livet förr sin trygga och lugna rytm. Nutidsjaktet var man främmande för. Vad man inte hann en dag fick anstå till nästa, om Gud gav hälsa och krafter.

DET FANNS OCKSÅ andra djur, som väntade på mildare dagar och längtade ut. De djuren var alla hönsen. De bodde i samma hus, där vedskälet var. Ofta fick jag vara med och ge dem mat. Jag minns, hur vi rörde ihop något, som vi kallade "drav". Det var en blandning av potatis och matrester, som rördes tillsammans med skrädmjöl och vatten eller mjölk, tills det blev en degliknande massa. Ibland fick jag ensam handha den där uppgiften. Det tyckte jag var väldigt fint. Vi hade detta skrädmjöl förvarat i en kista i vedskälet. Spännande var det också att få hämta in äggen. Stundom anförtroddes jag den uppgiften. En gång hade vi en tupp, som inte var av det snälla slaget. Han hette Frans, var gräspräkelig och väldigt kavat och argstint. Han utlöste sin ilska mot folk. Denna tupp hade jag respekt för. En gång minns jag mig, anföll han gamle Alfred själv, gårdens ägare. Den gången hade Alfred en käpp i handen, när han gick förbi hönsen. Frans gick genast till attack, men fader Alfred gav honom ett slag med käppen, så att tuppen för en kort stund domnade av. Men strax reste han sig på nytt och gick till anfall. En sådan tupp kunde vi ju inte ha i längden utan var tvungna att avliva honom. Vi fick ju vara rädda, när vi skulle sköta hönsen. Så nog var tuppen Frans en riktig väktare, alltför påpasslig och nitisk.

UNDER VÅRVINTERN kördes också veden, som dels skulle användas till husbehov och dels säljas, hem till ladugårdsplanen och vedbacken. En del skulle sågas och klyvas till famnved. Jag kan ännu se för min inre syn, hur fint den vita björkveden för avsalu var uppstaplad på framsidan av ladugårdsplatsen. Veden skulle senare levereras till hugade köpare. Jag kan också se än-

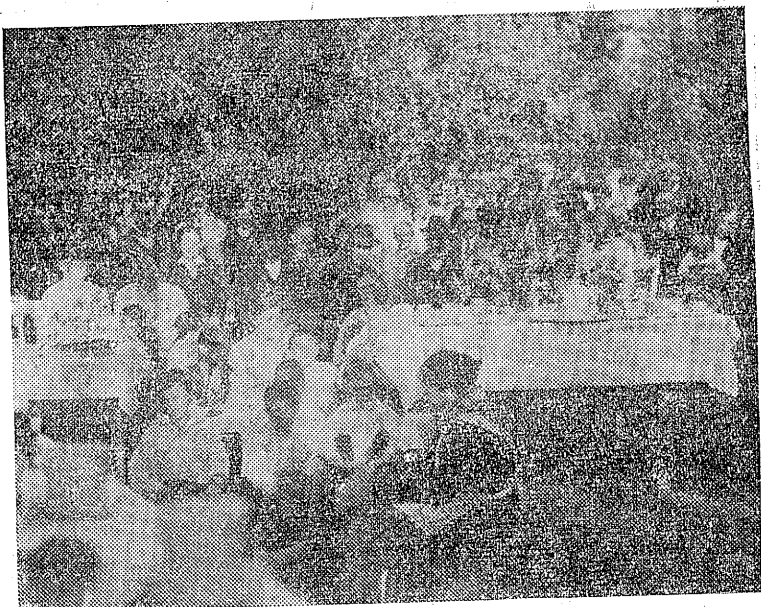
nu på samma sätt, hur fader Alfred stod där på vedbacken i bara skjortärmarna, om marssolen brände varmt mot bergsslutningen. På senare tid fick han god hjälp av Valter Åberg, numera bosatt i Järnstad. Man staplade upp veden, som skulle användas till gårdens behov, i en fin, rund uppläggning. Nu ser man inte ofta sådana vedstaplar. Där låg den sedan på bergsslutningen och torkade, ja ganska länge. Ty det hände att, när man skulle hämta ved från den eller bära in den i vedskälet, hade getingar byggt sina bon däri. Då fick man vara väldigt försiktig.

JAG MINNS ÄVEN, hur solen under varma marsdagar gick hårt åt snön på slutningen ner till sjön. Det blev en särskild dager och lyster i luften. Trädtopparna fick något rosa och skirt över sig. Detta bådade, att våren så saktelig var i antågande. Och från andra stranden, från Sjögårdsskog kunde man höra, hur talgoxarna o. andra småfåglar visslade, och ljudet nådde oss på ödegården som en signal, att snart kommer den riktiga våren. Ännu starkare accentuerades detta, när koltrastens första drillar nådde våra öron från trädtopparna på andra sidan sjön.

H. E.

I sköna augusti månad på ödegården

För Östgöta-Bladet av H. E.

AUGUSTI MANAD är i regel en skön tid vid ödegården. Sommarens frukter börjar då vara mogna. Så var det också denna gång jag besökte gården. Skogen var full av blåbär. Odonen i mossen var stora och fullmogna. De växer ju alltid tillsammans med skvattaram, som sprider en stark, frän men också en frisk doft runt omkring i skogen. Jag har hört talas om att odonen, som inte är så högt skattade, var begärliga och eftersökta under första världskriget. Det var ont om mat, och allt vad skogen kunde bjuda på tog man vara på för att öka ut matförrådet. På ödegården plockade man också odon och syltade ner dem i en stor trätina. När jag var uppe nyligen på boavinden, såg jag den där träbyttan och erinrade mig den episoden, som ligger långt tillbaka i tiden. Jag vet också, att innehållet gick åt under hösten och vintern. Byttan med odonen stod i källaren, och många gånger hämtades in till olika måltider av innehållet. Jag minns, att man diskuterade smaken på odonen, och den utföll till allmän belåtenhet. Det är nog en gammal fördom, att de bären skulle vara sämre än de andra i skogen. Vi åt odonsylten med mjölk, och det smakade underbart gott. Stundom åt vi den liksom man använder lingon till olika rätter. Så nog kom den odonsyltbyttan den gången till god användning i hushållet.

DENNA AUGUSTI MANAD var också de många fågelbärsträden fulla med sina små, söta körsbär. Den steniga och grusiga terrängen är synnerligen lämplig för dessa fruktträd. De planterar sig själva. Än här och än där står de. I år var de fulla med sina goda men små bär. Det var bara att plocka och stoppa i munnen. Förr i tiden, när vi firade Klaradagen, den 12 augusti, var en av delikatesserna just de små, söta fågelbären. Gamla mor på ödegården hette Klara, och denna dag firade vi med att bjuda grannarna runt omkring, de andra sommargästerna i Södergården med deras gäster och så andra vänner till oss. Vi firade denna dag långt sedan gamla mor gått bort. En mycket kär gäst brukade denna dag vara med. Det var Kalle Rehndahl från Backasand. Han hörde till de trogna Klaradagsgästerna. En annan nära vän var Viktor Fredriksson i Sotäng. Han kom med hela familjen. Åter en annan Klaradagsfirare, som brukade vara med, var Johan Dahlin i Höghult. Johan och Fina i Ingabola var också alltid kära, välkomna gäster. August Stark i Långmossen hörde till dem, som alltid infann sig. Då fick han träffa mycket folk och prata och diskutera. Det trivdes han med. De s. k. "Finepojkar" Kalle och Johan i Åsgårda, likaså Fritz och Alfred i Åsgårda hörde till skaran av våra gäster. Våra gäster från Södergården kom ofta roende från Svanbergsviken ner till vårt båtställe och sällade sig till kaffegästerna. Säkert känner Ödeshögsbygdens läsare till alla dessa nu nämnda namn. Åtskilliga andra, inte nu nämnda var med. Var det vackert väder stod alltid kaffebordet dukat vid flaggstängen i trädgården. Naturligtvis var flaggan hissad i topp. Förutom kaffe bjöd vi på rikligt med kräftor och på de här små, söta bären. Sist bjöd vi på en

på bordet, när påtåren avnjöts. Innan vi skiljdes, klingade en aftonpsalm, och äldste sonen talade och önskade alla åter välkomna till nästa Klaradag.

EN DAG gjorde jag ett besök på Södergården och hälsade på sommargästerna där. Gården ligger inbäddad i djupa skogen. Här var liv och rörelse förr, när alla ungdomar från Norrköping och Tranås tillbringade sina sommarferier här. Tänk här bodde fordom, för över 80 år sedan August Svensson och hans hustru Hedda. August Svensson var broder till gamla mor Klara på ödegården. Här växte upp en stor barnaskara. Vi talade om detta Elof Bäckström och jag, när jag gjorde mitt besök. Hur kunde de klara livhanken? Vilka dåliga, nästan oframkomliga vägar dit! Förr hade man ingen ordentlig väg utan gick en gammal vinterväg ner till landsvägen vid Hjerplången. Det är vägen, som går till Trehörna. Och vilken skolväg de här barnen hade att gå till St. Åby skola! Vi påminde oss om gamla roliga episoder, när vi var skolungdomar. En gång klädde vi ut oss i alla gamla kläder, som fanns på vinden. Det var en av sommargästerna, som hade högtidsdag. Vi skrudade oss i gamla tantkläder och gubblkläder från 1800-talet. Vi hade väldigt roligt den gången. Den gången var en söndag. Vi erinrade oss om en annan glad händelse. En ljum, stilla augustilördagskväll för många år sedan var vi bjudna på kräftkalas till Södergården. Vi satt under det stora körsbärsträdet framför boningshuset. Augustikvällen var så stilla, så att kulörta lyktor brann och lyste upp för de kräftätande. Vi var rätt många samlade. Månen silade genom lövverket. Det var äkta augustinatt. Efteråt gick vi stigen ner mot Svanbergsviken och steg i båten och rodde hem. Det var verkligen en ljuvlig augustinatt.

Sommarvandring kring ödegården

Original för Östgöta-Bladet av H. E—nd.

JAG HAR TILLBRINGAT några härliga sommandagar på ödegården. Ännu blommande på bergsslutningen vid Ingabola de storsväxta styvmorsviolerna, men nu var de beledsagade av illgul sedum. Det var en fin dekoration på det kala berget. Jag tänkte vilken underbar färgkomposition i naturens stora bilderbok. När jag passerade vägen fram, kom jag förbi, där ett gammalt torp en gång legat. Det kallas "Fallströms". Det syns en kulle efter spiselmuren, några humlestånd slingrar sig uppåt tillsammans med törnbuskarna. Så ligger det en källa strax intill. I min barndom gick vi dit och hämtade vatten, när vattnet började tryta på ödegården. Det var innan vi grävde den nya källan. Vi brukade bära yattenhinken på en stång. En gick före och en efter, och så hade vi hinken på mitten av stången. Det gick lättare så, tyckte vi. Men visst skvimpade vi över, och ibland slog vi tårna mot någon sten, och då spolerades hela vattenhämtningen. Då var det ingen annan råd än att gå tillbaka igen och hämta nytt vatten.

HÄR BODDE ALLTSA FALLSTRÖMS en gång i tiden. Ett torparfolk, som bodde på Jonstorps ägor. Som alltid på den tiden med torparfolk, så hade de inte så mycket av denna världens goda. Det var arbete och möda dagen i ända. De hade en pojke har jag hört berättas om, som de naturligtvis var mycket rädda om. När de andra pojkar var stygga och elaka mot honom, brukade pojkens far säga till den skyldige: "Du är en fähund, det här din far sagt". Men det hade inte den anklagade pojkens far sagt. Det var ett uttryck, som Fallström använde, när man ofredade hans son. En gång var Fallströms pojke och två andra grannpojkar ute och strövade. Strax i närheten av Fallström kom de till en ek med ett stort hål i på stammen. Pojkarna stod där och filosoferade och undrade vad det kunde vara för en fågel, som bodde därinne. Naturligtvis fick de Fallströms pojke att klättra upp och se efter, vad det var för invånare i stammen. När han närmade sig botten, flög de ut en uggle, som gick löst med näbb och klor på pojkens nya mössa och rev totalt sönder den. Pojken for ner fortare än kvickt från trädet. Efter denna händelse väntade de två pojkar besök av Fallström, men denna gång kom han inte.

EN DAG GICK JAG VÄGEN, som en gång i tiden ödegårdens ägare anlagt under mycken möda i en svårbemästrad terräng och med enkla redskap mot nutidens. Jag har hört, att han sköt bort stenbumlingarna med krut. Jag passerade ett ställe i skogen, som vi i min barndom kallade för "Gröne plan". Det var en liten grön plätt i skogen, som gamle Alfred hade haft som åker. Nu var den lilla odlingen övervuxen med stora granar och tallar, färdiga för stämpling. Vid ingången till detta ställe är en väldig dalsänka med två backar på vardera sidan. Här var jag med om en skenolycka nedför den ena backen. Vi var på hemväg till ödegården med tom dygnvagn. Det var en så'n vagn man hade förr med två sidor och botten, ett mycket smalt och långt ekipage. Jag vågade inte åka med nerför den stora backen utan lunkade efter. Av nå'n anledning lossnade en av de långa sidorna och stötte hästen Dolly på baken med den påföljd, att hon tog i sken. Det bar av i en väldig fart nerför backen, som var den brantaste och längsta av de två. Gamle Alfred kastades av vagnen och hamnade vid sidan av en stor sten. Hade han kommit på den, hade han nog slagit sig fördärvad. Men skrubbsår och blåmärken fick han ganska ordentligt. När vi kom hem, stod

Dolly på lagårdsplan förspänd vagnen. Hon fick några ord av förmaning. Så där skulle inte en gammal, klok häst göra. På tal om hästen Dolly, så fick hon sin grav i skogen. En morgon kom gamle Alfred med andan i halsen och väckte oss med de orden: "Upp med er pojkar! Märta har fördärvat sej". Dolly hade fastnat i ett stenharg och under försöken att komma loss, hade hon så skadat sej, att hon måste skjutas. Vi sändes ut till grannarna för att skaffa hjälp med att få loss hästen. Men det blev ingenting annat att göra än att till sist därintill gräva en stor grop, som blev Dollys grav.

MIN VANDRING FÖRDE MIG förbi ett ställe, som ännu i dag heter Evalycka. Här låg ett ställe förr med sina små åkertegar, sina gråa hus av bastant timmer. Ännu i min barndom brukades dessa åkrar, fast husen var bortrivna. Jag minns, att runt om denna lilla odling gick en gärdesgård med ett gap i mitten. Detta gap var inkörsporten till åkerbitarna. Så hade man litet slätter där också minns jag. Det gällde ju att skaffa foder till vintersäsongen. Man hade olika slätterställen. Evalycka var ett av dem. Strax intill Evalycka gick förr en gångstig ut i skogen. Den förde förbi ett gammalt nerrivet torpställe under Håletorp. Detta ställe kallades sen gammalt "Mossas". Torparens gick under namnet "Mossas karl". Han gjorde rässel till folk. Man rässlade ju jorden för att befria den från sten och andra ting. Det var Mossas karl som fällde uttrycket en gång om den torpare, som bodde på jordtorpet Drabo, vilket var större och hade mer åkrar än andra torp däromkring: "Riker och katiger är han bonnen i Drabo, men rässel får jag hålla honom med". Över detta ställe gick vi förr i min barndom, när vi skulle hämta mjölk i fällan. Ej så långt från Mossas låg resterna från ett säreget ställe, som kallades "Kalles på sten". Det underliga var, att ena gaveln på huset utgjordes av en enda stor sten. Huset var byggt mot en stor sten. Ännu i min barndom var det rester kvar av huset. Man såg tydligt stengaveln. Nog hade det varit ett konstigt rum att bo i med ena gavelväggen av en stor gråsten. Jag minns, att jag såg rester av diverse köksattiraljer, när jag gick förbi på väg till mjölkhämtningen. Det var spännande för en pojke, och detta hus satte fantasien i rörelse.

I Tull gamla tuvet kring Oddegården

En vandring kring oddegårdens omgivningar ger minnen och episoder från gångna tider. Det gamla jordtorparstället Drabo har alltid intresserat mig. Har inte kunnat förstå, hur folk kunde slå sig ner mitt inne i skogen och där odla upp små tegar och så få en boplats. För 100 år sedan bodde folk där och klarade sig på vad de små åkerbitarna kunde ge. På gamla kartor kallas Drabo för jordtorp. Det var förmer än en backstuga.

Det här jordtorpet hörde under Mellangården från början. Sedan kom torpet att höra under Oddegården, när Mellangården delades i tre delar. Det var tre syskon, som fick var sin del. Och nu är de tre gårdarna inte brukade längre. Skogen har tagit herraväldet igen. Det är väl cirka 40 år sedan något växte på tegarna i jordtorpet Drabo. Det gick att livnära sig där. Pretantionerna var ju så små på den tiden. Dessutom hade torparen att göra dagsverken vid huvudgården/Mellangården, det gav väl någon liten inkomst. Atminstone mat, när torparen gjorde sin tjänst vid gården och kanske också någon liten slant.

När jag nu stod där vid Drabo erinrade jag mig att år 1860 bodde där en torpare, som hette Gustaf Jansson och hans hustru Maria Larsdotter. De skulle få lämna Drabo och flytta litet närmare, mera bebyggda trakter. De skulle få överta nuvarande Oddegården, som då kallades Siö Torpet. Den som bodde och arrenderade Siö Torpet hette i efternamn Nilsson.

Gustaf Jansson i Drabo fick ett arrendekontrakt så lydande: "Jag Nilsson överlämnar Rett hetten här medelst så kallade Siö Torpet till Gustaf Jansson nu varande i Drabo att innehava, bygga, bebo på bådas lifs Tid. Di hus och byggnader som Gustaf och Maria up förä äga de eller deras rättsinnehavare vid vilkorade tidens slut bortföra. Den jord som blivit tilldelad arrendet får Gustaf och Maria uppbära fritt, ävensom fiskevatten i siön".

☆

Det var åtskilliga fordringar Gustaf Jansson måste ikläda sig för att få arrendera Siö Torpet. Han skulle hålla fredhållning till hälften kring ägorna. Virket därtill skulle han få fram hemmanets skog efter anvisning. Den å ägorna varande lövskogen skulle arrendatorn noga vårda. Efter jordägarens anvisning skulle Gustaf Jansson få ta något röjebränsle. För detta arrende av Siö Torpet skulle Jansson betala årligen 40 Riksdaler Riksmünt. Hälften skulle han erlægga 29 september och den andra hälften den första dagen på följande mars såsom kontraktet föreskrev.

Allt virke till stängseln skulle arrendatorn själv framföra. Ett annat villkor hade Gustaf Jansson att iakttaga. Varje år skulle han lämna sex kappor "krösa". Så förband sig Jansson att fullgöra dessa villkor för att få arrendera Siö Torpet. Nog tyckte Gustaf Jansson, att han gjort ett bra byte. Kommit upp sig. Säkert tyckte han, att han kommit närmare bebyggda trakter.

När jag gick från jordtorpet Drabo, kom jag förbi en gammal odling, ock så den omgärdad av skog. Den kalla-

des i min barndom för "Gröne plan". Inte kunde den åkern ha varit mera än några kappland. På denna tid när det bodde folk i skogstrakterna, tog man vara på varje liten odlingsbar plätt. År 1853 var denna lilla åkerbit eftertraktad av en torpare som hette Carl Svanberg. Han fick lov att gratis odla och skörda på den mot vissa villkor. Från 1853 till 1858 skulle han få arrendera den utan särskild avgift. Det var en liten odlingspark, kallad "Gröne plan", som skulle ge Svanberg extra att leva på. Han skulle få begagna den utan någon vidare avgift hette det i kontraktet. Dock skulle han göra rent från stubbar och stenar så mycket som sig göra lät. Dessutom skulle han lägga sten på sådana ställen, som inte var skadliga för säden. Än i dag kan man se dessa stenrösen, som Svanberg plockade ihop för att få bästa möjliga utkomst av odlingsparken. Han skulle själv hålla hägnaden omkring den lilla odlingen. Dessutom skulle han få hugga nytt virke efter utsynning av jordägaren. Med detta kontrakt förklarade sig Svanberg nöjd och lovade skriftligt att till alla delar fullgöra detsamma.

☆

Även på denna lilla odling har skogen övertagit herraväldet igen. Men stenrösen vittnar om idoget och still samt arbete för att utöka livsuppehållet på den tiden för en fattig torpare med familj. Ja, stenrösen kunde man kalla äreminnen över strävamma människors släp och slit för det dagliga brödet.

HE

2000-13
art. 42

En minneskväll på ödegården

I TVÅ OMGÅNGAR denna sommar har jag besökt ödegården. Alltid blir jag påmind om händelser och episoder från gångna dagar. När vi förr kom dit, så hade vi inte så lätt att komma ut i stora världen igen. Det blev bara ett besök då och då i Ödeshög för proviantering eller inköp av diverse saker för underhåll av gården. Nu kan jag komma så lekande lätt upp till gården i bil. Men jag minns, hur det var, när jag gick till fots eller cyklade. Använde jag apostlahästarna tog det en stor del av dagen — från förmiddagen ända fram till eftermiddagen. När jag gick till fots, använde jag ofta de gamla "rättöversvägarna". Jag tog då vägen innan "Fallströms" över Jonstorp och kom ut strax vid Kallas i Ingabola. Där vek jag åter in på en väg över Prästabola och ut i markerna. Gick förbi ett ställe, som gick under namnet Perssons, vidare över Korset, där det bodde tre syskon, en bror med två systrar. När vi pojkar kom, gick alltid gubben ut för att se, vad vi hade för oss. De hade gott om körsbär, och vi pojkar kunde inte låta bli utan passade på att smaka på dem. Jag vet, att vi till och med klättrade upp i träden. Och det var väl för tilltagset. Den där promenaden gick över skiftande terräng. Ett ställe, som också låg på vår vandringens väg, hette Snarpan. Ett underligt och finurligt namn. När jag till sist kom ut till stora vägen igen, var det vid en gård, som kallades Karl Petters. Nu såg jag St. Åby kyrka och hela slätten. Den där vandringen var ganska spännande och ansträngande. Ibland fanns det betesdjur i hagarna och jag hade särskild respekt för tjurarna. Då gällde att ta sin tillflykt bakom gärdesgårdar, så att man kun-

de känna sig något så när säker. Stundom trampade man ner sig i kärr och blev dyvåt eller färden, fortsatte över leliga åkrar för att komma undan den bölande tjuren.

DET HÄR OVAN BERÄTTADE satt vi en kväll några släktingar och påminde varandra om. Utanför stod augustimörkret ganska tätt. Det var åtskilliga episoder vi gick igenom från gamla tider, då livet var helt annorlunda än i dag, och kommunikationerna var hästskjuts, cykel eller apostlahästarna. Vi talade om, vilket oerhört arbete gamle Alfred lagt ner på ödegården. Det hus vi satt i, bastant och solitt byggt, var ett utomordentligt byggnadsverk av hans hand. Först bodde han med Clara vid "Agrenalyckan", ett torp från början till den gamla stamgården. Den höga stenfoten står kvar än i dag. Syren- och några plommonträd samt brandröda kejsarkronor vittnar än i dag om den gamla boplatsen. Just där är det en väldig trång passage, där vägen går fram. Timmerlassen har svårt att komma fram. För att återgå till den byggnad vi satt i, så är den ett ståtligt hus för att vara i skogsbygden. Det var inte dåligt, att på den tiden, omkring 1880 bygga upp ett så gediget och präktigt hus. Gamle Alfred kom ju från Amerika och hade 7.000 kr. i fickan. Det var en inte föraktlig summa på den tiden. Alla de pengarna lade han ner på att bygga upp gården, som fick ett förnämligt läge vid sjön. Vackrare boplats kan inte gärna letas upp. Men tänk så mycket arbete, innan han fick platsen kring gården, som den ser ut i dag! Hur många mödosamma dagar, hur många lass sten, som bröts upp och kördes ut på sjön under vintern! Stenhögarna i sjökanten och

ner i Lyckan vittnar än i dag om detta planeringsarbete. Det var ett jättearbete med enkla redskap, som här en gång utfördes i det tysta.

VI HADE MYCKET ATT TALA OM den där kvällen. Vi kom naturligtvis in på folk som förr levde och bodde i de här trakterna. Det berättades om, hur en gång för länge sedan Nissas Albert i Åsgårda och Put-Albin möttes i Asa missionshus. De kom i god tid, innan mötet skulle börja. De satt tysta ganska länge. Men till sist hov Albin upp sin röst och sade högt och tydligt till Albin: "Din far har hette nu Put". Varpå Albin snabbt replikerade: "Och din far har hette nu Nisse". Och så blev det tyst igen i avvaktan på att mötet skulle börja. Denna episod hände för cirka 60 år sedan. Vi erinrades också om en annan episod. Mor Kari i Långmossen eller Ursula hade en son i Amerika. Han skrev från landet i Väster och ödegårdens barn fick gå till mor Kari och hjälpa henne att läsa breven. Vid ett tillfälle berättades det att sonen skulle komma hem till sin gamla mor. Då smeden Sjöbo fick veta detta, sade han: "Nu blir det bara Yes och No i stugorna". Mycket mer berättades denna kväll under gemytlig stämning.

H. E.

Linköpingsbo trafikoffer

Praktikant Karl-Erik Johansson. Linköping, 23 år, som natten till lördagen svårt skadades vid en trafikolycka har avlidit på regionalssjukhuset i staden.

~~152~~
art. 48

Från St Åby skogsbygd

Det var en kall vinter däruppe i St Åby skogsbygd. Vintern hade kommit tidigt med mycket snö och hård kyla. Det var svårt att hålla de små byvägarna öppna. Den ena snöstormen efter den andra hade farit våldsamt fram och gång på gång sopat igen vägarna, som man med stor möda sökt hålla öppna. Svårast hade man däruppe i den fattiga byn, namnet hade folk gett med tanke på de svårigheter man hade att li. sig där. Namnet var talande "Ursla". Det var fem små torp, som låg däruppe från alla vägar. Man drog sig fram så gott det gick. De små åkerbitarna bländ stenhargen gav inte mycket leva av. På våren och somrarna gick karlarna på dagsverken i de större gårdarna. Annars hade det inte kommit några pengar att köpa något för. Det som förgyllde "Ursla" var, att det låg en liten skogstjärn, där man kunde hämta litet färsk fisk, när man behövde tillskott i hus-hallet.

Nu stod julen för dörren denna snöiga och kalla vinter. Man eldade i de öppna spisarna, där de trebenta grytorna stod för matkokningen. I en av de grå stugorna bodde "Hiskelig Skytt" med gumman Amalia och de tre barnen. Det behövdes mat, ty barnen var matfriska. Julgrisen var iaktad. Man måste vara sparsam med den. Den skulle räcka länge. Stekfläsket var saltat och nedlagt i tunnan, som stod i källaren. Färskmaten hade man redan iaktat på ganska friskt. Tre barnamunnar kunde konsumera. Färsksoipan med klimp i hade smakat riktigt kungligt gott. Dagen före julafton sade hustrun, som hette Amalia: "Vi måste spara på julmaten, annars har vi ingenting kvar och vintern är lång. Ut med dig "Hiskelig Skytt" och gör skäl för ditt namn! Ut med dig och skjut en julhare, så vi har nåt till julmiddag! Det var länge se'n du kom hem med nan fisk eller nå'n hare". Det var ingen annan rad för "Hiskelig Skytt" än att lämna värmen i stugan. Han drog på sig läderstövlar, som skomakarn på Kulla hade tillverkat. Tog på sig farskinnspläsen och farskinnsmössan. Tog fram mynningsladdaren och laddade så geväret var klart, om

skogstjärn och han tänkte: Den som hade haft nåt bete, så man kunde fått någon skaplig gädda på kroken. Men det var ju inte att tänka på. Han fortsatte in i storskogen, som stod så snöig och frusen ut. Men ingen hare visade sig denna kalla vinterdag. Han tänkte: Om jag nu inte får nå'n hare, vad ska gumman säga. Han gick förbi Abborrgölen, men inga harspår syntes. Han sade för sig själv: Den som haft några av de stora abborrarna i gölen, det hade varit fint. På sommaren brukade han meta i den och brukade få riktiga bamsar där. Han pulsade vidare i den arbetssamma snön, och kölden bet riktigt hårt. Så kom han bortåt Nordskogen. Rätt som det var, rörde det sig i en enbuske. "Hiskelig Skytt", som trodde det var en hare, brassade på med mynningsladdaren. När han gick fram för att tand om sitt byte, tyckte han, att haren såg så rödaktig ut. Framme vid enbusken såg han till sin bestörtning, att det var en ganska stor räv han skjutit. Tomhänt kunde man ju inte komma hem. Vad skulle gumman säga? Han sade

för sig själv: Jag gör ordning räven här i skogen och säger, att det är en stor hare jag skjutit. Rävkött kan ju inte vara farligt att äta. Men knivens hjälp flädde han räven och gjorde i ordning den efter alla konstens regler. Han var ganska nöjd med sig själv, när han pulsade hemåt. Naturligtvis skulle ha säga, att det var en hare han skjutit och gjort i ordning. Och skulle gumman undra över den röda färgen på köttet, så fanns det alltid nå'n förklaring.

Visst blev Amalia glad, när maken kom hem med sitt villebråd. Men hon tittade litet misstänksamt på det röda köttet. "Hiskelig Skytt" sade: "Jag sköt ett så väldigt skott på haren, så han blev så blodig invärtes". Så avnjöts den s. k. haren vid juldagens middag. Fast skytten själv åt sparsamt och förklarade, att han var litet krasslig i magen. Julharen räckte också till för ytterligare en omgång till Annandagens middag. Men vad julharen var för ett djur, behöll "Hiskelig Skytt" för sig själv.

H e

© PIB
COPENHAGEN

Från St Åby skogsbygd: Den gamla ladugården på ödegården berättar

152
art. 47

☐ KOMMER MAN VINTER-TID till Ödegården, så är det den stora tystnadens tid. Sjön är klädd ett vitt snötäcke. Skogen kring sjön står tyst och bjudande. Ingen fågelsång hörs ännu, nej en märklig tystnad och stillhet råder. Och det som förr gav liv och rörelse på gården är för länge sedan borta. Ladugården, som ödegårdens nybyggare timrade upp med hjälp av sin broder Gustaf Lack i Åsgårda, står där så tom och tyst. Inget råmande från kor, inget gnäggande från häst hörs. Det där tänkte jag på, när jag stod utanför den gamla lagårn för en tid sedan. När nybyggare Alfred kom från Amerika för snart 100 år sedan, satte han igång med att bygga en helt ny gård. Han hade pengar på fickan med sig från det stora landet. Han var en dukbig snickare och timmerkarl och likaså hans bror, förut nämnde Gustaf.

Jag tänkte: Därinne i den gamla ladugården har åtskilliga husdjur haft sitt kvarter under flydda tider. När man inte hade så många djur, blev de alltid kallade vid namn. Den gamla spiltan, där hästen brukade stå, finns kvar. En häst hette Bruno, och den köptes av Carl Otto i Pelarbo för 175 kronor. En annan häst bar namnet Dolly. Den var stor och stark och passade bra att dra plogen på de stenbundna åkerbitarna. Och på vintern att köra ut timmer med i den höglänta terrängen. Den hästen fann sin död i ett stenharg till sist. Gamla anteckningar berättar om namn på kor, som haft sin vistelse i denna ladugård. En ko hette Broka. Den sålde gamle Alfred på Trehörna mötet och fick 70 kr för den. En annan ko bar namnet Grella. Det var väl frågen, som gjorde, att hon fick sådant namn. "Den sålde vi", står antecknat, "till Fredrikssons i Åsgola för 40 kr". I ett bås stod en ko, som kallades Granna. Det berodde väl på att den var så fin och välväxt och mjölkade bra. Sara var åter en annan ko som namn. Den var svart och vit, mest svart. Negerflickan Svarta Sara i sängen.

som man ofta sjöng på den tid gav uppslaget till det namn i denna ladugård fanns och en avdelning för ett par grå. I ett gammalt brev står skrivet: Våra grisar skall du tro är stora och granna. I en annan avdelning av ladugården hade får sin plats. På sommaren högg i fred asprenar med löv på och gjorde likaså kärvar av dem. Det var gott vinterfoder i lammen utom det vanliga hö. Det värsta var under betestid ute i det fria att ha en ordentlig inhägnad för dem. De hade stor förmåga att ta sig ut i sin fårhage.

☐ DEN GAMLA LADUGÅRDEN

DEN talade om andra minnen från flydda tider. Det gamla loggolvet är ännu kvar. Hit brukade gårdens ägare köra hölassen, som sedan lassades upp på höskullen ovanför själva fähuset. Det var gott och fyllt hö ända bort från Kulla v Gransjön och från Darbo än. Här på loggolvet hade också slagorna sjungit sin sång, men man tröskade ur säden. I gamla slagorna finns kvar i som gamla minnen från flydda tider. Längre fram, när man fått bättre hjälpmedel till tröskningen stod tröskerket här i loggolvet. Mitt emot höskullen hade den tröskade halmen sin plats. Den avdelningen finns kvar än. Längst bort vid gaveln, som vette mot skogen hade jorden jordbruksredskapen sin plats. Det var enkla ting på den tiden som redde till jorden, så att det gick att så och sätta. En bastant järnplog och den behövdes minsann i de steniga åkerfågarna. Och så en fjäderharv som kom först på senare år. Men först en harv med stora järnspikar. Det gick också bra med den att få jorden tillred till sådd.

Så gick jag bort från ladugården. Jag tänkte: Den har haft sin tid. Men den står som ett minnesmärke över en idog och arbetsam nybyggares livsverk. Att den i de nedlagda jordbrukens tidsskede ska få återuppriktelse är väl föga tänkbart.

H E

När jag skriver dessa rader är det första kvällen, när kräftorna är lovliga. Med spänning väntade man på premiärdagen förr. I god tid hade man förbrett sig för kräfttagningen. 1924 var första gången vi använde kräftburar. Äldste sonen på ödegården hade fått 1 dussin sådana till julklapp. De invigdes alltså första gången till premiärdagen det året. Men förut hade vi ett väldigt bestyr för att fånga de åtråvärda skaldjuren. Vi högg s k "spröt". Det var långa kvistar från videbuskar nere vid sjökanten. De skulle sättas ut på lagom avstånd från varandra i sjön, men inte för djupt. Ett par decimeter högst. Det var ett ganska arbetsamt göromål. När ett lämpligt antal "spröt" var huggna, så skulle man vässa dem ner till, så att de stod fast i botten. Så skulle de ha ett visst läge. De skulle luta litet. Ha en viss vinkel mot vattenytan. På båda sidor om spetsen gjorde man sprötet tunnare och gjorde en öppning för betets insättande. När man sedan drog ut dolken klämdes betet fast. Sedan var det att ta en bunt av sprötena och sticka ner dem i botten. Men betet måste vara synligt. Så var äntligen sprötena utsatta och vi väntade bara på skymningen.

I bästa fall hade vi cykellykta med carbid eller i bland, när det var riktigt lugnt "förebloss". Så började vi syna sprötena, om några kräftor samlats kring betet. På den tiden fanns det ännu gott om kräftor. Stundom stod 6 å 7 samlade kring den goda mörten. Det gällde vara kvick med högra handen och plocka skaldjuren, en efter en. Jag minns, att vi kunde ha 5 å 6 kräftor i handen, innan man med en hastig rörelse kunde kasta dem i hinken, som en assistent till kräftplockningen medförde. Vår klädsel vid plockningen var den. Inga skor på fötterna. Gummistövlar fanns knappast då. Och vem hade råd att anskaffa sådana? Vi hade kortbyxor på oss, långt uppdragna. Det hände ju ofta, att vi måste följa en flyende kräfta ut på djupare vatten. Vi hade långt uppkavlade skjortor på oss, så att vi inte skulle bli alltför genomvåta. Vilken enkel fiskeklädsel vi hade!

Men inte var det tråkigt. Man brydde sig inte om klädsel och strapatser. Allt var ett spännande äventyr. Man gick framåtböjd. Inte gjorde det något. Tänk bara, hur sargade fötterna blev! Man trampade på vassa stenar, skar sig på skarpa starrstrån mellan tårna. Naturligtvis blev man mer eller mindre genomsur. Tre gånger brukade vi gå och syna sprötena. Det var sena natten, när vi slutade. Då hade alla i huset gått till vila, när vårt kräftplockande var slut. Fångsten lade vi ner i den stora kopparkitteln, som vi placerade i källaren. Naturligtvis räknade vi skaldjuren, när vi placerade dem i kitteln. Vi ville veta resultatet av fångsten. På morgonen ville ju hu sets folk veta resultatet av vår fånga. Jag minns, hur fort man somnade, trött och nöjd med det där vadan- det i vattnet. Man hade ju inga pre- tantioner på den tiden. Den där premiärkvällen är ett ljus och förbli- vande minne, då det var gott om kräftor och utrustningen var enkel, ja spartansk.

H E

73/1000 Redaktionen

ÖDESHÖGSBYGDEN

Mera minnen från den gamla stamgården

För Östgöta-Bladet av H. E.

Mitt strövtåg hade fört mig till den gamla stamgården. Den hade ännu mera att berättat för mig om det förgångna, om händelser och episoder, som hade sammanhang med denna gamla urgård. Tänk bara en färd härifrån till Ödeshög och åter hade något av äventyr över sig. För åttio år sedan var det verkligen ett företag att göra denna resa. Denna färd tog hela dagen i anspråk. Det gick väl an så länge man for på nuvarande riksettan och sedan på vägen mot Adelöv, men sen blev det värre. Denna byväg slingrade sig upp och ner. Ibland var det djupa hjulspår, stundom var det nästan bottenlöst. På andra håll hindrade stora stenar framfarten, ja på ett par håll hade vagnen en oroväckande lutning, när den passerade en bergsslutning, som utgjorde en del av vägen. Jag har undrat över varför man inte gjorde sig besvär med att spränga bort dessa farliga passager. Men det var väl för besvärligt, och man kom väl inte överens om vem som skulle göra det arbetet. Och så fick det vara, och än i dag är två stycken bergsslutningar kvar i vägbanan. Sedan denna väg tillryggalagts var det en ännu besvärligare väg. Strax nedanför björkhagen vid ödegården delade sig vägen. Vägen mot söder gick till den gamla stamgården, som ju var huvudgården. Denna väg gick man nog helst bredvid vagnen, om man inte hade särskilt svårt för att gå. Sista sträckan gick upp för en väldig höjd, och sedan var det en brant backe ner till den lilla gården, som låg i däliden. Den backen vågade ingen åka på häst och vagn utför. Då fick körkarlen hålla så hårt i rimmarna han någonsin kunde. Det är många resor till Ödeshög, som jag har gjort härifrån. Och många utfärder till St. Aby kyrka har jag gjort också härifrån. För när sedan var det en upplevelse att komma till den stora kyrkan och se så många människor församlade på en gång. Det var så att få deltaga i gudstjänsten. För barnen från den gamla gård och Södergården intill kyrkan var kyrkbesöken en sådan upplevelse, att de lekte kyrka och gudstjänst hemma. De upplevde högmässan så starkt, att de lekte på fullt allvar högmässa. Två av dessa barn, som jag nämnde i min tidigare artikel nämnt.

Vilka barn i vår tid leker väl gudstjänst, låtsas att de är i en kyrka? Men så kunde barnen i denna bergbygd leka för över 80 år sedan. Jag tycker det är rent rörande. Vi skulle gott kunna kalla deras lek en andlig lek. Med fullt allvar gick de också in för sin gudstjänstlek. De föreställde sig, att

de var i St. Aby kyrka. De samlades till denna lek på ett berg, som kallades Uvaberget. Berget hade fått sitt namn långt tillbaka i tiden. Uvar eller ugglor höll gärna till där. Och där på Uvaberget hade genom stora klippblock bildats liksom en grotta, en bergasal. Och denna sal hade fått namnet Benasala. Benrester vittnade nämligen om att vilda djur där hade förtärt sina byten. Denna klippsal fick tjänstgöra som kyrka. Jag ska räkna upp några av de barn, som här lekte gudstjänst. Det var Georg, Anna, Viktor, Sofia, Fritz, Hulda och några till. Här förrättade de svensk högmässa, såsom de hade upplevt den i St. Aby kyrka. Och barnen hade olika funktioner. Viktor var klockare eller kantor och spelade orgel på en sten. Georg var kyrkvård och tog upp kollekt. En gång var Fritz präst. Predikostolen var en sten. Det underliga var, att Fritz den gången hade hämtat sin predikan ur en antireligiös tidning, som han på något sätt kommit över. Inte tänkte han på innehållet. Georg kommer ännu i dag ihåg denna hans predikan, som utgjordes av en vers ur denna tidning. Denna Fritz predikan och vers lydte ungefär så:

Ögonlocken heligt sänkas
att ej se en syndig värld.
Här på jorden får ej tänkas
annat än på himmelsfärd.
Allt annat skall man låta.
Man skall hymla sig och gråta,
som man i en störtsjö låge.

När Fritz hade läst denna vers, så var hans predikan slut för denna gången. De flesta av dessa barn, som så älskligt och rart lekte kyrka och gudstjänst har slutat jordevandringen. Det var minnen, som den gamla stamgården åter drog fram i ljuset för mig denna försommardag.

Ett annat minne längre fram i tiden och av tragisk-komisk natur kom för mina tankar. En av arrendatorerna på stamgården hade skaffat sig en ungtjur. Folk sa till honom, att det var väl farligt att ha en tjur gående lös i betesmarkerna. "Nej" sade Anders Petter, som arrendatorn hette, "det gör ingenting bara man har en piska och ger honom stryk med. Då blir han beskedlig". Jag måste också tala om att djuret fått ett smeknamn av sin husbonde. Han kallade honom "tjuraplutten". Namnet skulle väl betyda, att tjuren var snäll och ofarlig. Men en gång råkade ägaren själv illa ut för tjuraplutten. När hans hustru mjölkade var tjuren med och Anders Petter också.

Av någon anledning tyckte inte tjuren om ägarens sällskap denna gång utan gick löst på honom. Tjuren tog honom på hornen och kastade upp honom i ett stenröse. Det hjälpte inte med piskan den gången. Men hustrun, som satt och mjölkade, rörde inte tjuren. En annan gång råkade ödegårdens ägare ut för denna tjurs humör. Han blev anfallen av djuret och lyckades med knapp nöd värja sig och komma upp på en hög sten, där han fick stå ett par timmar, innan tjuren behagade gå därifrån. När han sedan kom hem, berättade han sitt vådliga äventyr med tjuraplutten. Då blev sonen, som var hemma arg och tog med sig en kraftig stör och gick ut i skogen och fick tag på tjuren, som genast gick till anfall. När djuret kom nog nära gay han det en kraftig smäll mellan stören mellan hornen. Tjuren blev funderksam men gick åter till anfall. På nytt fick den en smäll. Tredje gången gick den till anfall och fick på nytt ett välriktat slag mellan hornen. Då gick tjuren på knä, tydligen något vimmelkantig. Sedan reste den sig upp och satte i vild fart därifrån. Detta visade, att tjuraplutten behövde kraftigare don än en liten piska för att bli beskedlig.

Det var minnen, som den gamla stamgården manade fram. Nu var allt så stilla. Bara vinden, som susade och spelade en minnenas melodi om tider och lekar och händelser, som absolut är slut.

SVART FALL.

— Varför skriker pojken så förskräckligt?

— Jo, han har grävt ett hål i sanden och nu vill han ha det med sej hem.

SHÖGSBYGDEN

När Mellangården skattlades Ett 1700-talsminne i Lysing

Den där dagen i somras, när jag stod vid Mellangården, gick mina tankar längre tillbaka i tiden än 1825. Hur hade denna skogsgård i det steniga och kuperade Holaveden kunnat bli så stor till ytan. När ägaren Sven Svensson köpte gården, hade andra före honom brutit mark och nyodlat. Naturligtvis blev det inte många tunnland i denna oerhörd kuperade terräng. 1785 är ett år i denna skogsgårds historia. Här nämns ett namn nämligen nämndeman Anders Ramberg. Efter honom fick gården anlagligen namnet Rambergstorp. Genom utslag av den 18 mars 1785 hade Konungens Befallningshavande i länet behagat tillåta nämndemannen Anders Ramberg att utav så kallade Kohlsjöfällorna, Mostuvukärret och Mostuvubacken från Allmänningen infreda och upptaga ett 1/4 dels hemman. Dessa 3 områden skulle alltså läggas till de lägenheter, som förut fanns. Dessa tre områden blev alltså nyodlingsområden.

Myndigheterna var angelägna den tiden att nya odlingsmarker togs upp. Sverige var ju ett jordbruksland då. År 1695 utkom Kungl Majt:s s k Plakat, som tillförsäkrade nyodlare något som kallades frihetsår. Man befriades från att betala skatt under vissa år, till dess nyodlingen gav någorlunda avkastning. När Anders Ramberg fick tillstånd att uppodla de nämnda Kohlsjöfällorna, Mostuvukärret och Mostuvubacken, erhöil han 15 frihetsår för detta uppodlingsarbete. Det behövdes minsann i denna oländiga mark.

Besiktning

Den 17 augusti 1793 företog man en besiktning av Rambergs nyodlaryrning uppe i den steniga skogsbygden. Man ville se, hur det gått med uppgiften för Ramberg. Genom Konungens Befallningshavandes Resolution sammanträdde man där hos Anders Ramberg den 17 augusti nämnda år för att inspektera hans arbete. De som sammanträdde var vice häradshövdingen och domaren i orten, ordinarie lantmätaren, kronobefallnings-

mannen och häradsskrivaren och med biträde av häradsmännen Jonas Häkanesson i Bonderyd, Jonas Andersson i Stora Åby. Ärendet och avsyningen var att förrätta s k skattläggning. Trots att 15 år inte förflutit, så ville man undersöka, om detta nybygge kunde prestera någon avkastning. Eller som det också kallades utge någon Jordeboksränta. Först konstaterade man enligt gammal ordvändning: Östergötlands och Wadstena län, Lysings Härad, Stora Åby socken, Rambergstorp ett nybygge på Häradssallmanningen. Beläget 3 3/4 mil från närmaste städerna Schenninge, Grenna samt 1 mil från sockenkyrkan. Man tog ett titt på nyodlingsområdena och bestämde, att Krono- och Jägerbetjänten skulle på marken utmärka Rambergs områden.

Skattläggningsmännen konstaterade vid synegången, att uppodlingsmarken redan år 1790 av possessionslantmätaren Moberg blivit uppmätt och på karta avtagen o från Allmänningen inröstad. Nyodlingsarbetet hade gått raskt framåt förstår vi av Anders Ramberg. På 8 år hade man hunnit mycket i sitt idoga arbete. Det heter, att då skattläggningsmännen tagit lägenheten i "ögnasikte" och den med kartan och dess beskrivning noga jämfört, så blev deras första omtanke, huruvida detta nybygge, ännu ej fullkomligen odlat, kunde denna gången skattläggas. Ramberg hade hunnit uppodla 4 1/2 tunnland åker. På tjänliga ställen skulle de små åkerstyckena kunna utvidgas, ansåg man. Man tyckte, att mycket blivit utfört på så kort tid i nog så stenig och oländig mark. Man menade, att tillgången på äng syntes tillräckelig, så att det kunde bli ett 1/4 dels hemmans. Skattläggningsmännen bedömde nyodlingen efter en i orten vanlig metod.

Örmylla

Synemännen såg efter jordens beskaffenhet. Man fann, att på somliga ställen var bättre örmylla. Sedan utsädet avgätt, så kunde det åkerstycket ge 3:e korvet. Sämre örmylla

var på 2 1/2 tunnland och kunde bara ge efter utsädet 2:a korvet. Man besåg ett kärr, på kartan kallat nr 5. Det var beväxt med al och björkbuskar. Hela 3 tunnland var dess yta. Det gav ett lass bättre starr på tunnlandet. Det beräknades ge 3 lass sedan inbärningen och kostnaden avgätt. Ett sänkt kärrens avkastning i fråga om foder uppskattade man till sammanlagt 6 lass. Därav en del starr. Hela kärret var i alla fall på 12 tunnland. Vad avkastningen på de olika åkerstyckena, ängs- och kärmarken blev i skattepengar räknade man ut. Man kom till en summa av 2 Riksdaler, 46 skilling och 4 öre. Sedan bestämde man detta: Nybygget Rambergstorp uppskattas alltså till ett fjärdedels mantal med följande Jordeboksränta och skall utbetalas till kronan och socknen 4 Riksdaler, 46 skillingar o 4 ören årligen.

Detta kallades att nybygget skattlades. Verifrån nybygget sedan skulle få dessa pengar till skatt var en annan sak. Kanske Ramberg kunde sälja litet smör och något ugndjur för att få ihop till skatten. Detta var ett förslag från skattläggningsmännens sida i fråga om den skatt Anders Ramberg skulle erlägga. Men 15 frihetsår hade han från början. Fick han dem alla, innan han skulle ut med den s k Jordeboksräntan eller mera tidsenligt — skatten?

Delade meningar

Trots delade meningar angående de 15 frihetsåren, att 10 skulle räcka, innan skattläggningen skulle börja, så beslöts, att de 7 återstående behövdes. Det hette, att de 7 återstående arbetsåren var erforderliga, innan nyodlingen genom åkerns utvidgning och kostsam stenbrytning samt ängskärrens fullkomliga beredande till höstslätter, kunde ge någon ränta. Det ansågs, att 10 år inte kunde ge tillräckligt avkastning för nämndemannen Ramberg. Sålunda fick Anders Ramberg sina 15 frihetsår för fortsatt nyodlingsarbete.

Den 17 oktober 1793 på Lysings Härad's lagtima hösteting i Ödeshög blev denna skattläggning granskad och befunnen utan anmärkning. Så skedde också året därpå, den 28 mars i Linköpings Landskontoir. Ramberg kunde lugnt och målmedvetet fortsätta 7 år till.

H E

Från Stora Åby skogsbygd: Skrivkunnige Sven Svensson på Mellangården

■ Mina sommarvandringar kring Ödegården förde mig en dag till stamhemmet, varav Ödegården en gång blev en del av. När jag kom ner till Mellangården, som stamhemmet kallas, så såg den gråa slugan så liten och oansenlig ut. Tänk att den en gång var medelpunkten i den till ytan så stora gården. Åkrarna var inte stora. Men litet varstans, där marken inte var allt för stenig, var en liten odling.

Den som till sist lyckades samla den stora arealen till en enhet hette Sven Svensson. När han köpte en del av området, kallades han för ärlige och beskedlige rättsaren Sven Svensson med dess kära hustru Anna Maja Persdotter. Det hände år 1825. Han köpte en åttiondel från helt räknat uti Kronoskattehemmet Rambergstorp. Det gjorde han för en betingad och överenskommen köpesumma stor Femhundra Riksdaler uti Riksgäldssedlar.

Men detta område var bara en del av den stora gården. Den bemätkle köparen Sven Svensson skulle inneha denna del för sig, sina barn och arvingar till evärdelig ägo. Sin del skulle han oqvält nyttja och bruka och behålla såsom sin lag- och välfångna egendom med hus, jord och mark. Dessutom var infogat en passus i köpekontraktet: Allt vad här till nu lyder eller härdaneftor lagligen kan tillvinnas. Man hade under ärens lopp gjort inbuktningar i den stora arealen. Tagit områden från gården. Det hade till och med Allmänningen gjort. Sven Svensson fick en svår uppgift att freda sitt område. Men han var en särdeles duktig karl. Han lyckades klara uppgiften. Skrivkunnig och lagfaren var han. Han vann till och med mot Lysings Härad's Allmänning. Men en process gick emot honom. Låt oss ta del av den.

■ Sven Svensson var instämmd till tinget med Lysings härad på tingsstaden Ödeshög den 8 okt 1846. Till tinget hade Gustaf Jonsson i Åby Skattegård genom stämning inkallat Sven Svensson att ådömas böter. Orsaken var den att svaranden under innevarande år vid flera tillfällen begagnat olovlig väg över kårandens ägor. Parterna infann sig personligen. Som skäl till stämningen framlämnade kåranden,

Gustaf Jonsson en i stadgad ordning kungjord vitesdom, vari bestämdes att envar som tog sig obillägna vägar eller gångstigar över ägorna till hans hemman, skulle plikta 13 Riksdaler, 16 Skillingar, oberräknat böter enl lag och så skyldighet att ersätta skadan.

Som svar anförde Sven Svensson följande:

— Som Gustaf Jonsson i Åby Skattegård å mig utverkat stämning får jag härmed avgiva min svarandetalan. Jag har icke begagnat någon annan väg över Skattegårdens ägor än den som av allmänheten från uråldriga tider är begagnad, troligen sedan Åby både gamla och nya kyrka blivit byggd. Denna väg begagnas ej mindre av Åby—Storydorp-are både helge- och söcknedagar, än av alla de hemman, som också begagnar den. Det är de som bo i Håletorps rote, nämligen Asgåhla, Dahlen, Staffanstorp, Råfskinshult, Laxhemmet, Göleryd, Höghult, Pelarbo, Fällan, Håletorp, Lilla Sankulla, Hässlesund, Stögård Jonstorp, Ingabola, Månsabola, Prestabola, Rambergstorp. De använda gångstigen ej allenast såsom kyrkoväg utan jämväl vid Tingsbesök, socknestämmer, rotskrivningar, mantalskrivningar och andra allmänna ärenden. Denna uråldriga gångstig begagnas jämväl av nästan hela Trehörna socken. Även en del av Röks skogsbygd begagnar den. En liten å framströmmar vid skillnaden mellan Skattegårdens och Ödegårdens ängar, där alltid har legat en spång över. För några år sedan blev den gamla spången obrukbar. Då lät de förföra en ny ekebjelke, som de lade till spång över bäcken.

■ Sven Svensson fortsatte sitt utmärkta och fina försvarstal med dessa förklaringar:

— De tycktes själva visa att vägen är tillåterlig. På vartiden när snöisen bortsmälter o om hösten, då flod inströmmar och stigarna översvämmas med vatten, då begagnas spången av allmänheten för att komma fram. Detta förhållande kan jag styrka med vittnen. På annat sätt har jag aldrig begagnat någon annan väg än de vanliga stigarna utan någon gång jag blivit behövt att göra mitt naturliga trafik. Så att jag därför mest avvika från vägen. Det är underligt att jag

ensam skall bliva lagförd, för att jag går en väg utan att göra någon skada. En väg, som tusenle människor begagnar. Om jag gjorde sällskap med sådana som vandra på orättfärdiga vägar, som leder till Kronans häkte, skulle det ej förvåna mig, om jag ej kunde få gå klandrefri. Men när jag vill vara en Christen och följa hopen till Guds hus och infinna mig ibland dem, som högtid hålla och därför bliver dragen för rätta, så gör det mig ledsen att jag skall bo ibland ett sådant folk. Aldrig har jag hört tallas om att denna vägen varit förbjuden. Jag anhåller ödmjukt att bliva befriad från ansvar, och att jag inte heller må bliva förent att gå denna väg, så länge den av allmän-

heten får begagnas.

■ Den 19 dec 1846 kom häradssättens utslag under motivering, att vägen inte blivit till allmänt begagnande uppläten. Så dömdes Sven Svensson att utgiva 13 Riksdaler och 16 Skillingar. Dessutom att utgiva en Skilling till allmänne Åkagaren och 1/2 Sk till kronolänsmannen och att ersätta kårandens rättegångskostnader med Tre Riksdaler och 16 Skillingar. Det var en hård dom äroge o beskedlige Sven Svensson fick. Och mycket pengar på den tiden för en sådan obetydlig sak. Men en duktig karl var han, som utstod många andra duster med rätten. Mycket mer är att berättas om honom. Där om i andra artiklar... H E

Riksevangelist . . .

FORTS FRÅN SID. 1

Lamborgsforp

Den gamla stamgårdens sista länk

Ett meddelande har nått mig, att 94-åriga Anna Svensson, St. Åby församlings äldsta medlem har lämnat detta jordiska. Ja, när dessa rader står att läsa, vilar hon i jordens famn, på St. Åby kyrkogård. Det hjälps inte, det känns vemodigt, och det är en kraftig påminnelse om tidens obönhörliga gång, när de gamla, kära lämnar oss. Nu har tant Annas röst tystnat, och jag kan ej längre få höra henne berätta om länge sedan svunna tider, då livet var något helt annorlunda än nu. Hon var en förbindelselänk mellan en gammal epok och den nuvarande tiden. Sista sommaren hade jag tillfälle att hälsa på henne och tala om tider, som flytt.

Anna Svensson var född på den gamla stamgården, som genomgått skiftande öden. Hon var den sista av den barnaskara, som lekte tillsammans på 1870-talet. Tänk, det är snart 100 år sedan. Den där barnaskaran, som var kusiner, har en efter en lämnat denna ostadiga värld. Nu var hon den sista av den generationen. Jag har hört berättas om de lekar dessa kusiner roade sig med däruppe i skogsbygden. Lekarna var enkla, men jag tror ändå, att de hade roligare och var mer glada än nutidens många gånger bortskämda barn med överflöd av leksaker. Jag har hört, att man hade hjärtans roligt, trots yttre ringa förhållanden. Man lekte bl. a. postkontor. Det var en omtyckt lek av stamgårdens och Södergårdens barn. Postkontoret var en bergsskrevet vid "Grepaberget" har jag fått mig berättat av ödegårdens äldste son, som vid denna tid bodde i den lilla undantagsstugan. Han visade mig platsen, där de hade sitt postkontor. Man gjorde små brev av papperslappar och turades om att vara postmästare. Man skickade brev till varandra och fick brev från olika personer i umgängeskretsen. Eller man hade gångpost från Grepaberget i skogen till Stamgården och Södergården. Uppfinningsrikedomen var stor i denna lek. Den här leken var Anna Svensson med om och gladdes med sina lekkamrater. Ja, barnaåren förflöt under enkla lekar men med glädje och fröjd i barnasinnets.

Eller man lekte ståndom en allvarligare lek. Man lekte, att man höll gudstjänst. Alla barnen hade sina åligganden. Och kyrkan hade man i grottan "Benasala" på "Ulvaberget". Inspirationen till denna goda och uppbyggliga lek fick man nog ofta efter ett besök i St. Åby kyrka. Jag har hört förtäljas, att man gick med liv och glädje in för denna gudstjänstlek. Det var allvar med i leken. Det var inget skoj och skämt utan man låtsades, att man var i kyrkan. Man höll högmässa, läste texter, sjöng psalmer, tog upp kollekt. En var organist eller kantor och satt vid en sten som orgel. En var kyrkvård och tog upp kollekt. En predikade och var präst. Några av barnen var menighet, gudstjänstbesökare. Denna gudstjänstlek i Benasala mindes Anna Svensson mycket väl. Vi talade härom tillsammans. Ett gudstjänstbe-

nen var i 7-årsåldern. Det var en kyrkfärd, som Anna och Georg aldrig glömde. Vi talade om denna färd senast i somras. Den stod ännu livligt för hennes minne. Nisse och Majlena skulle höra den uppburne pastor Ekman. När man så äntligen anlände i fjädersvagnen till Heda och fick höra, att Ekman skulle predika i Rök, var det som Majlena sade till Nisse: "Spänn för mårna, så far vi till Röks kyrka!" Det där uttrycket mindes Anna klart och tydligt.

Det är underligt att tänka sig, att Anna hade träffat de personer, som bodde i de gamla torpställena. Som barn hade hon varit till Svanbergs i Svanbergsviken. Hon mindes Mor Gustava där inne i viken. I hennes barndom hade skomakaren, Kalle på "Kula" lagat hennes skor. Han kom på en stig, som gick rätt från Kulla mot stamgården, för att lämna de skor han satt till lagning. En gång, när hon var ung flicka, gjorde han ett par nya skor till henne. De var mycket trånga.

På den tiden var det mycket fint att ha trånga skor. Anna skulle ha de skorna, när hon gick till Trehörna kyrka. Men det blev en besvärlig och påfrestande marsch i för trånga skor. Man fick lida för sitt snobberi också på den tiden. Som barn hade Anna många gånger varit i den underliga stugan hos "Kalle på Stens". Det var en könsitg stuga, därför att en av gavlarna bestod av en stor sten. I denna stuga hade Anna gått i söndags-skola. Atskilliga andra torpställen och deras bebyggare kunde nämnas.

Så småningom kom Anna med sin make Johan tillbaka till fädernegården. Då var det inte sig likt som i hennes barndom. De gamla torpställena med dess folk hade försvunnit. En ny tid var på väg. Jag minns emellertid många trevliga stunder, kaffebjudningar m. m. därnere på stamgården. På somrarna var det alltid folk, som hade sina vägar dit. Det var så hemtrevligt och trivsamt hos familjen Svenssons. Från min skoltid har jag flera kort, som visar, att vi var bjudna dit på sommarlovet. Under sommaren svarade vi för postens hämtande, och då hade vi ofta anledning att ställa vår väg ditner. Det är ljusa barn- och ungdomsminnen jag har från den tid då Anna Svensson med familj bodde på fädernegården. Nu har den sista länken brutit från den gamla stamgården. Det bjuder vördnad och eftertanke.

H. E.

naskara, som lekte tillsammans på 1870-talet. Tänk, det är närlagt 100 år sedan. Den där barnaskaran, som var kusiner, har en efter en lämnat denna ostadiga värld. Nu var hon den sista av den generationen. Jag har hört berättas om de lekar dessa kusiner roade sig med däruppe i skogsbygden. Lekarna var enkla, men jag tror ändå, att de hade roligare och var mer glada än nutidens många gånger bortskämda barn med överflöd av leksaker. Jag har hört, att man hade hjärtans roligt, trots yttre ringa förhållanden. Man lekte bl. a. postkontor. Det var en omtyckt lek av stamgårdens och Södergårdens barn. Postkontoret var en bergsskreda vid "Grepaberget" har jag fått mig berättat av ödegårdens äldste son, som vid denna tid bodde i den lilla undantagsstugan. Han visade mig platsen, där de hade sitt postkontor. Man gjorde små brev av papperslappar och turades om att vara postmästare. Man skickade brev till varandra och fick brev från olika personer i umgängeskretsen. Eller man hade gångpost från Grepaberget i skogen till Stamgården och Södergården. Uppfinningsrikedomen var stor i denna lek. Den här leken var Anna Svensson med om och gladdes med sina lekkamrater. Ja, barnåren förflöt under enkla lekar men med glädje och fröjd i barnasinnets.

Eller man lekte stundom en allvarigare lek. Man lekte, att man höll gudstjänst. Alla barnen hade sina åligganden. Och kyrkan hade man i grottan "Benasala" på "Ulvaberget". Inspirationen till denna goda och uppbyggliga lek fick man nog ofta efter ett besök i St. Åby kyrka. Jag har hört förtäljas, att man gick med liv och glädje in för denna gudstjänstlek. Det var allvar med i leken. Det var inget skoj och skämt utan man låtsades, att man var i kyrkan. Man höll högmässa, läste texter, sjöng psalmer, tog upp kollekt. En var organist eller kantor och satt vid en sten som orgel. En var kyrkvård och tog upp kollekt. En predikade och var präst. Några av barnen var menighet, gudstjänstbesökare. Denna gudstjänstlek i Benasala mindes Anna Svensson mycket väl. Vi talade härom tillsammans. Ett gudstjänstbesök mindes hon framför andra. Det var, när hon och kusinen Georg fick följa med Nisse och Majlena i Åsgårda till kyrkan i Heda. Det var en vacker vårsöndag i maj. Bar-

forts.

Kulla mot stamgården, för att lämna de skor han satt till lagning. En gång, när hon var ung flicka, gjorde han ett par nya skor till henne. De var mycket trånga.

På den tiden var det mycket fint att ha trånga skor. Anna skulle ha de skorna, när hon gick till Trehörna kyrka. Men det blev en besvärlig och påfrestande marsch i för trånga skor. Man fick lida för sitt snöbatteri också på den tiden. Som barn hade Anna många gånger varit i den underliga stugan hos "Kalle på Stens". Det var en konsigt stuga, därför att en av gavlarna bestod av en stor sten. I denna stuga hade Anna gått i söndags-skola. Åtskilliga andra torpställen och deras bebyggare kunde nämnas.

Så småningom kom Anna med sin make Johan tillbaka till fädernegården. Då var det inte sig likt som i hennes barndom. De gamla torpställena med dess folk hade försvunnit. En ny tid var på väg. Jag minns emellertid många trevliga stunder, kaffebjudningar m. m. därnere på stamgården. På somrarna var det alltid folk, som hade sina vägar dit. Det var så hemtrevligt och trivsamt hos familjen Svenssons. Från min skoltid har jag flera kort, som visar, att vi var bjudna dit på sommarlovet. Under sommaren svarade vi för postens hämtande, och då hade vi ofta anledning att ställa vår väg dit. Det är ljusa barn- och ungdomsminnen jag har från den tid då Anna Svensson med familj bodde på fädernegården. Nu har den sista länken brutit från den gamla stamgården. Det bjuder vördnad och eftertanke.

H. E.